

DET NYA VETERINÄRINSTITUTET

NÅGRA MINNESBLAD

I ANSLUTNING TILL DESS INVIGNING
DEN 17 OKTOBER 1912

AF

J. VENNERHOLM

STOCKHOLM 1912
JACOB BAGGES SÖNERS AKTIEBOLAG

VY AF DET NYA VETERINÄRINSTITUTET.

INLEDNING.

ETERINÄRMEDICINENS historia går mycket långt tillbaka i tiden. Det ligger också i sakens natur, att så länge människor existerat och betjänat sig af husdjur, de sökt skydda dessa för dem mer eller mindre värdefulla varelser från sjukdom, och redan tidigt finna vi också otvetydiga spår af ett samladt vetande på detta område, låt vara, att det ej gärna kunde röra sig om annat än den rena empirien.

Långt in i sagornas dunkel går berättelsen om läkarens konst, och hos de gamla finna vi oftast, att de stora läkarne sysslade äfven med veterinärkonsten. Sagan förtäljer om, hur Centauren Chiron (c:a 1300 år f. Kr.), Æskulaps fostrare och lärare, botat äfven djursjukdomar, och på den gammal-egyptiska kulturens minnesmärken finnas bevis för att veterinärkonsten existerade redan då. Så finner man på en inskription, hurusom det redan på denna tid funnits vissa specialister, och det talas bland annat om »gazellernas läkare». I Zendavesta, som innehåller Zoroasters lära, finnes t. o. m. intagen en taxa för människo- och djurläkare, tydande på att äfven de gamla parserna kände veterinärkonsten.

I *Hamurabis* lagar (en babylonisk konung, som lefde 2250 f. Kr.) finnes en taxa för veterinärer för operativa ingrepp på åsnor och nötkreatur.

Från de gamla egyptierna, som med sitt åkerbruk, sin djurkult och sina tempeloffer helt naturligt icke kunde stå främmande för djurläkekonsten, sökte den sig väg till Grekland, här utvecklades den vidare. I stället för människoanatomien, som var ett från studier afstängdt fält, studerade man djuranatomien, och i de jämförande studierna på människor och djur fingo äfven de senares sjukdomar sin belysning. *Hippokrates* (f. 460 f. Kr.), *Xenophon* (f. 445 f. Kr.) och *Aristoteles* (f. 380 f. Kr.) äro ju namn, som lysa genom tiderna. Alla ägnade de sig den åt konsten att bota djurens sjukdomar. Hippokrates beskriver förändringar i ledgångarna hos oxar, vattusot, epilepsi och feber hos djur; och dynt, rabies, stelkramp, boskapspest m. fl. voro bland de sjukdomar, Aristoteles ingående sysslade med, men historien har bevarat flere andra berömda namn från dessa tider på personer, som utöfvat och skrivit om veterinärkonsten.

Grekernas arf gick till romarna, och här steg veterinärkonsten än högre. *Marcus Terentius Varro* (f. 116 f. Kr.), *Plinius* d. ä., *Columella*, den senare en framstående både teoretiker och praktiker på det veterinära området, liksom i fråga om landthushållningen i allmänhet, *Galenus* (131—201 e. Kr.), egentligen läkare, *Apsyrtus* (300—360 e. Kr.) m. fl. hafva alla lämnat viktiga bidrag till veterinärkonstens belysning hos romarna. Galenus talar om skabb, rabies och kastration af suggor genom ovariometri, Apsyrtus var veterinär i Constantin den

stores här och var med i fälttåget mot sarmaterna och från honom stamma beskrifningar öfver och föreskrifter angående behandling af en mängd yttre och inre sjukdomar, mugg, gallor, benbrott, sårbehandling o. s. v. Det är för öfrigt af intresse att se, att i den välordnade romerska hären äfven fanns en mängd veterinärer anställda alltsedan dess organisation genom kejsar Augustus i början af 1:sta århundradet e. Kr. De hörde ifråga om sin rang till »immunes» och räknades till lasarettspersonalen. Hvarje kohort hade minst en veterinär, alltså hvarje legion tio.

I 4:de århundradet finna vi ett från Vegetius stammande förträffligt verk, »Vegetii Renati artis veterinariæ s. mulomedicinæ libri quatuor», hvori en mångfald djursjukdomar och behandlingsmetoder äro upptagna.

Med romerska rikets undergång slocknade åter intresset för denna kulturgren, likasom för vetenskaperna i allmänhet, och först i 13:de århundradet lefver det åter upp. Från denna tid stamma ett af veterinärkonstens bästa äldre verk: »de Medicina equorum», af Jordanus Ruffus, 10. Han var en slags stallmästare eller »Marescalus» hos kejsar Fredrik II. I detta arbete afhandlas en mängd sjukdomar. Ruffus använde t. o. m. ligatur för underbindning af kärl på djur, ett grepp, som först i 16:de århundradet genom Ambrosius Paré infördes i människokirurgien, och man kan för öfrigt säga, att på den tiden veterinärkonsten hade tagit steget inför människoläkekonsten. Emellertid stod den dock hittills alltjämt på empiriens stadium. En vetenskaplig bearbetning af den började först i 16:de århundradet med den första anatomien, en hästanatomi, benämnd »Anatomia del Cavallo infirmata e suo remedii», utgifven i Bologna 1591 af Carlo Ruini. I detta verks andra del äro extremiteternas sjukdomar omfattande behandlade.

Så kom åter en stillestånds- och depressionsperiod, till dess de härjande kreatursfarsoterna, som hotade att alldeles undergräfvat jordbruksnäringen och det allmänna väståndet, kom intresset för veterinärkonsten att blomstra upp och gifvo klafven till inrättandet af fasta institutioner i de skilda länderna, med uppgift att utbilda kunnige, teoretiskt och praktiskt skolade yrkesutöfvare och att taga hand om och föra fram veterinärkonsten som vetenskap.

Det är icke heller att undra på, att man kom på sådana tankar, ty kreatursfarsoterna härjade förfärligt, isynnerhet boskapspest och mjältbrand, som alltsedan 1709 periodiskt grasserade i snart sagdt alla europeiska länder. I Italien exempelvis dödade boskapspesten på nio månader närmare 120,000 kreatur. 1714 aftog den för att 1720 uppträda med förnyad våldshet, och då undgick icke heller vårt land den. Den hade med hudar från Danzig införts i Skåne och Halland och uppträdde sedan äfven hos oss periodvis med tre- å femårigt förlopp, och prosten Hjortsberg, som 1776 utgaf ett arbete öfver »Svenska Boskapsafveln», berättar att hvarje gång vid dessa tillfällen störtade 100,000 kreatur. Enbart i Östergötland störtade år 1750 mindre än 6,686 djur, och läget ansågs så allvarligt, att Kungl. Sundhetskommisionen beslöt att tillsvdare inställa ungdomens kallande till gymnasium och skolan i Skara. Det blef t. o. m. i lag stadgadt (^{3/11} 1750), att den, som med arghet och ondska utsprede smitta hos grannars eller andras kreatur, skulle förverka lifvet. 1762 störtade i Kristianstads län 12,000 kreatur och i Malmöhus län år 1763 ett lika antal o. s. v. Det synes hafva varit dels boskapspest, dels senare mjältbrand, det har rört sig om, och hemsökelserna räckte ända in på slutet af 1700-talet och förfrikt äfven efter denna tid med längre eller kortare mellantider.

Före skolornas inrättande var det mest hofslagare, stallmästare, herdar o. d. personer, som hade hand om veterinärkonstens utöfvande, men bland dem finnas namn, som gått till eftervärlden och som för all framtid beredt sig plats i veterinärhistorien, t. ex. fransmannen Lafosse d. y.

(1739—1820), som öppnade en egen institution, där han höll föreläsningar och demonstrationer öfver hästanatomi och utgaf (1772) ett förträffligt, klassiskt arbete: »Cours d'hippiatrique».

Från vårt eget land talas i mediet af 1700-talet för första gången om personer, som syssla med djurläkekonst som yrke. Den förnämste af dessa var medicinæ och œconomia studiosus Erland Tursén, som af Coll. medicum anlätades i skilda uppdrag, åtnjöt fast anställning med lön på stat och äfven företog utländska studieresor med statsligt understöd.

En annan, œconomia lektorn Karl Dahlman Eskilsson, hade i uppdrag att resa omkring i landet för att af namnkunniga hästbotare samla uppgifter om medel mot kreaturssjukdomarna och sätta sig in i detta studium, och han har också publicerat flere afhandlingar, bland annat 1759 »Den svenska hästebotaren». (Se Schougs »Några blad ur vår Veterinärhistoria, 1897».)

Idéen till skolorna påstås hafva kommit från en tysk läkare, generalstabsfysikus Cothenus i Berlin, men den förste, som realiserade den, var Bourgelat i Frankrike, egentligen jurist, sedan musketör, skicklig ryttare och chef för ridskolan i Lyon, där han öppnade den första veterinärskola i 1762.

Följde så skolorna i Alfort (Paris) 1765, i Turin 1769, i Göttingen 1771, i Köpenhamn 1773, i Skara 1775, i Wien 1777, i Hannover 1778, i Dresden 1780, i Berlin och München 1790 o. s. v.

Det fanns nog ansatser långt förut att få en veterinärskola till stånd i vårt land, men de ledde ej till något resultat. På 1750 års riksdag var frågan om inrättande af en veterinärcentralanstalt med sjukstallar och anatomisal före med de nämnda Eskilsson och Tursén som ledare, för hvilka af Coll. med. begärdes direktörers rang, heder och värdighet, men frågan föll och så blef äfven fallet vid 1761 års riksdag, då den likaledes var före.

Äfven vid universiteten började man intressera sig för en veterinärmedicinsk fakultet. Vid Åbo akademi blef Gabriel Bonsdorff professor i kirurgi, anatomi och ars veterinaria 1794, vid Lunds universitet höll dåvarande prosektorn, den sedan så berömde anatomen Arvid Henrik Florman, från slutet af 1791 (27 okt.) föreläsningar i veterinärvetenskap och hade fått till stånd en veterinärinrättning där samt utnämndes 1801 till anatomia, chirurgia et artis veterinariae professor vid universitetet i Lund. Florman hade studerat veterinärvetenskap under den synnerligen framstående danske veterinären Abildgaard. Vid sidan af Hernquist och Norling, till hvilka jag strax skall närmare återkomma, var Florman en af banbrytarna för vårt svenska veterinärundervisningsväsende, varmt intresserad, uppoftande och framsynt. Han hade redan tidigt klart för sig fördelarna af att ett veterinärläroverk anlades i hufvudstaden, och hade idéer och uppslag, som vittna om en ovanligt fördomsfri och klar blick i dessa frågor och en allvarlig sträfvande att höja veterinäryrket såväl vetenskapligt som socialt. 1812 upphörde Florman med sin veterinärundervisning.

Under tiden mellan Skara- och Stockholms-skolans inrättande höll man vidare på att upprätta en veterinärutbildningsanstalt i en annan mera aflägsen trakt af svenskt område.

Det var nämligen i Greifswald, där den svenske guvernören i Pommern, Baron v. Essen, beslutat vid universitetet inrätta en veterinärmedicinsk fakultet och i samband därmed ett praktiskt institut. Till lärare och direktör utsågs Carl Åsmus Rudolphi, född i Stockholm 1771, där fadern var rektor vid tyska skolan. Rudolphi studerade 1790 medicin i Greifswald och blef så småningom adjunkt, prosektor och professor i medicin därstädes.

Han hade idkat studier i veterinärmedicin vid ett flertal af de dåvarande veterinärskolorna, och efter sin hemkomst utgaf han 1804 ett arbete öfver »Bemerkungen aus dem Gebiete der

Naturgeschichte, Medicin und Tierarzneikunde, auf einer Reise durch den inneren Theil von Deutschland, Holland und Frankreich gesammelt».

Vid ett utbrott af boskapspest i Pommern 1808 gjorde han genom sitt kraftiga ingrepp snart slut på sjukdomen, utan att den hunnit föranleda vidare förluster.

1811 kallades han till professor i fysiologi och anatomi vid universitetet i Berlin, och Greifswalderskolan stannade i sin linda.

Ledsamt nog räckte alla dessa uppslag alltså icke länge, i Finland till 1813, i Greifswald till 1808 och i Lund till 1812 blott.

I skolornas hägn kunde veterinärvetenskapen först rätt slå rot, men först vår egen generation skulle få bevittna den reformation inom den, som ställer den i bredd med läkarevetenskapen, låt vara att den med sina långt mindre resurser ej kunnat fira sådana triumfer inom sina skilda grenar som denna, men den, som vill göra sig mödan skaffa sig en öfverblick öfver de resultat, till hvilka den veterinära forskningen redan kommit och det rastlösa arbete, som i våra dagar bedrifves på de veterinära laboratorierna världen rundt, skall förstå, hvilket jättesteg framåt äfven vår vetenskap tagit och skall gifva den det erkännande och den aktning, den som en ärligt framåtsträfvande bärare af kulturintressena inom sitt gebiet torde väl förtjäna.

EN MINNESGÄRD.

Jag har i kanske allt för korta ordalag antydtt det förtjänstfulla inlägg, den framstående anatomen vid universitetet i Lund, professor Arvid Henrik Florman, gjort som banbrytare för det veterinära undervisningsväsendet. Det finnes emellertid ett par personer, som i ännu högre grad än han gjort sig härutinnan förtjänta, och jag kan, när vi vandra här i vår egen veterinärhistorias förgårdar, ej undgå att gifva en minnets och tacksamhetens gärd åt dessa tvenne män, som vi dock framför andra blicka upp till såsom vårt svenska veterinärväsendes skapare och första fanbärare. Det var, som vi hört, ej i Stockholm det svenska veterinärväsendets vagga, det var i samma trakter, där svensk kultur först skall hafva spirat en gång, i det gamla minnesrika Skara, och *Peter Hernqvist* hette mannen, som tände veterinärvetenskapens fackla i

Fig. 1. Peter Hernqvist.

Fig. 2. Sven Adolf Norling
(från yngre år).

Fig. 3. Sven Adolf Norling
(från äldre dagar).

vårt land. Men vid hans sida lyser namnet på en annan kårens storman oss till mötes, skaparen af veterinärinstitutet i Stockholm, *Sven Adolf Norling*; och dessa mäns historia är också historien om vårt svenska veterinärväsen till för ej stort mera än femtio år tillbaka. Låtom oss då ägna några korta ögonblicks gärd åt deras lif och gärningar.

Det var under den store blomsterkonungens hägn veterinärvetenskapen hos oss först började spira och skjuta skott. Det stolta Linnéanska namnet hade lyst glans öfver Sverige. Blomsterkonungens väldiga ande hade på naturvetenskapens alla områden kommit nya uppslag och ett levande intresse att spira, och frihetstidens män med sin praktiska läggning sökte i mera reell valuta omsätta de vetenskapliga tegarnes spirande sådd. De hotfulla och tid efter annan svårt härjande kreatursfarsoterna hade talat ett allvarets språk, som ej kunde missförstås, om nödvändigheten af att åtgärder mot desamma och kännedomen om dem sattes i system. Den underbara omfattningen af Linnés snille tillät honom icke att gå ointresserad förbi händelser inom hans rika andes härskardöme af sådan art som dessa, och flera skrifter af hans hand öfver kreaturssjuk-

domar från den tiden vittna härom. Han insåg emellertid till fullo väl, att det här rörde sig om spörsmål af sådan vikt för landet och af så vidtomfattande natur, att de kräfde sin egen man, och mannen skulle han snart finna. Han hade bland sina lärjungar också magister Peter Hernqvist. Hernqvist var född i Härlunda invid Skara den 8 maj 1726 och hade studerat först i Skara, så i Uppsala, sedan i Greifswald, där han blef filosofie mag. 1756, och nu var han åter i Uppsala och lär bland annat på ett mycket förtjänstfullt sätt hafva hjälpt Linné med ett af korrekturen till hans »Systema naturæ».

Med den för Carl von Linné säregna förmågan att finna reda på och draga fram ur dunklet just de män, som bäst voro ägnade att lösa alla de tusentals detaljuppgifter inom naturvetenskaperna, hans genomträngande forskaregeni uppställde, hade han snart fått klart för sig att Peter Hernqvist var veterinärvetenskapens borne målsman. En stoltare orlofssedel än den Hernqvist fick af den store Linné i ett bref från denne till ordföranden i Collegium medicum, Abraham Bäck, har väl sällan någon fått. I Frankrike hade just då Bourgelat gått fram som skapare af och banbrytare för veterinärvetenskapen, och hans namn hade trängt ända upp till höga Norden. Det gällde att sända några lämpliga personer dit för att de sedan i sin ordning skulle i sitt hemland bryta väg för den gryende vetenskapsgrenen. Med anledning däraf skriver Linné till Abr. Bäck: »Mag. Hernqvist vore den, jag tycker skulle lämpligast vinnas. Det är en man, som aldrig släppt någon vetenskap, med mindre han henne penetrerat, då han begynt. Min Br. kan resonnera med honom i hvad vetenskap M. Br. behagar, så skall han allestädes höra att han är karl och har Professors studier. Han har på några år hört Diæten, Chemien, Materia medica, Naturalhistorien till hela sin vidd, Botaniken, Systema morborum etc., jag måste tillstå, att jag icke sett hans like att tränga sig igenom de hårdaste vetenskaper, så att jag är säker, att han vore karl att lära det som är uppfunnet och sedan bygga hela vetenskapen på ren grund. Alla berömde honom för mig i förstone, men hans exteriör och tystlåtenhet gjorde, att jag ej trodde honom vara sådan, förrän jag haft honom hos mig ett år. Tala med honom, så skall M. Br. finna, att jag sagt allt för litet om hans merite.» Ett sådant vedermäle från en sådan man är ju enbart det nog, för att vi skola förstå, att vi här stå inför ett snillet och den forskande andens skötebarn.

Han kom till Frankrike och kom åter därifrån, han försakade lysande anbud från skilda länder, från Frankrike, Tyskland, Ryssland, att ägna dessa länder sitt lif. Han ville hem till sitt fattiga fosterland, det behöfde honom såväl, men han skulle göra samma bittra erfarenhet, som så många hans landsmän och bland dem också hans store lärare gjort, att en förtjänst, som i de stora kulturländerna ådragit sig samtidens uppmärksamhet och där skattats till sitt stora och fulla värde, måste, för att komma till erkännande i det egna moderlandet, kämpa en segare kamp än någonsin därute och, om den ej rent af kväfves af afund, trångsynthet och småsinne, först efter otaliga strider, mödor och uppoffringar lyckas bryta hindren och gå fram till en post, där den kan tillgodogöra fosterlandet allt det snille och all den kraft, som sprudlar och jäser hos densamma.

Vare det nog sagdt, att en segare strid, ett otroligare arbete, en mera storslagen uppoffring, än den, som kännetecknade Peter Hernqvists gärning på hans väg som skapare af vårt svenska veterinärväsen och som bland annat resulterade i inrättande af vår första svenska veterinärskola, torde vi nog få söka länge efter, innan vi finna motstycke till det bland vår svenska odlings bärare i gångna tider. 1775 var det som nämndt denna skola kom till stånd i Skara, där H. på samma gång var lektor i matematik vid gymnasiet och där han redan länge förut på det ifrigaste verkat

för att sprida kännedom om och intresse för veterinärvetenskapen. 1778 tillerkändes han professorstitel. Han dog den 18 dec. 1808. En af hans samtida, en lärare vid Skara Vet.-Inrättning, doktor Tidén, fällde vid ett minnestal öfver Hernqvist några år efter hans död följande ord, i hvilka vi alla helt visst af hjärtat kunna instämma: »Hvila, ädle man! Du har förtjänat den nyttigt arbetsammes hvila och den redliges sällhet. Ditt stoft är bortgömdt för våra och eftervärldens ögon, men så länge ännu någon yngling njuter frukten af dina välgärningar och tacksamheten finnes på jorden, skall ditt namn med välsignelse nämnas; och mera varaktighet och en högre betydelse än marmorns prakt äger denna lefvande grafvård.»

I sitt testamente hade Hernqvist lämnat all sin kvarlåtenskap åt skolan och så tillvida tryggt dess framtid, men det var ej nog därmed. Han hade så godt som ensam hållit det stora verket uppe, och med den väldige banbrytarens bortgång var det nära, att hans verk också gått förloradt. I tvenne år låg undervisningen vid skolan nere. Men lyckligtvis hade Hernqvist lämnat ännu ett arf efter sig, som var bättre ägnadt att bevara hans verk än allt guld i landet. Till exekutor af sitt testamente hade han nämligen utsett Sven Adolf Norling. Norling var född i Göteborg den 10 nov. 1785, således vid Hernqvists död blott 23 år gammal. Men Hernqvist såg, när hans lefnadsafton nalkades, att Norling, så ung han var, var mannen, och var den ende, som kunde gripa in, där han slöt, och föra vidare det stora verk han börjat.

Redan vid 15 års ålder kom Norling till Hernqvist, som redan från början med glädje fann, att han under sin fostrande hand fått ämnet till en gryende storman inom yrket, och han göt sin mäktiga ande hos den unge och danade honom för det stora värf, som en gång skulle blifva hans. Norling studerade äfven på andra håll, i Lund under Florman, i Köpenhamn under Viborg. Vid Hernqvists död låg han i fält i kriget mot Norge såsom chef för arméns hästlazarett och med grämselse i hjärtat låg han bunden af fälttjänsten och hörde att Hernqvist var död och att hans stora verk låg nere. Först 1810 blef han fri och ilade då till Skara, där han nu förordnades som föreståndare för och lektor vid veterinärinrättningen. Här kämpade han som Hernqvist på sin tid för sin skola och sin vetenskap, och då han såg att skolan behöfde ett annat och vidare fält för sin verksamhet för att kunna gå fram, gjorde han till sitt lifs uppgift att skapa ett veterinärläroverk i hufvudstaden, och efter ett otroligt arbete och otaliga strider såg han slutligen sitt lifs stora dröm gå i uppfyllelse, då Kungl. Maj:t den 24 aug. 1819 beslöt att en veterinärinrättning skulle anläggas i Stockholm. Norling blef dess förste professor och chef och fick som ledare af de båda veterinärinrättningarna i Skara och Stockholm titeln *öfverdirektör*. Men hur oändligt många vedervärdigheter, hur mycket småsinne och intriger hade han inte äfven som sådan alltjämt att kämpa med. Det gällde att i en tid af djupaste okunnighet i allt, hvad till vår vetenskap hörde, sprida ljus i och väcka intresse för densamma, det gällde att få elever att intressera sig för och ägna sig åt detta på den tiden så djupt föraktade yrke, det gällde att rycka upp allt det vidskepelsens och charlataneriets ogräs, som frodades i yppighet i snart sagdt hvarje vrå af vårt land. Det kräfdes eld i hjärtat och stål i viljan, det kräfdes en hängifvenhet för sitt kall och sin uppgift, som inga gränser kände och inga offer skydde, för att i *de* tiderna föra *de* uppgifterna fram, som Norling skrivit på sin fana, och han var mannen att göra det.

Som yrkesman utomordentligt framstående gick äfven hans namn långt utom fosterlandets gränser och äfven han var erbjuden lärostolar i främmande land, men afslog; men framför allt var han välkänd i vårt eget land och otaliga äro berättelserna om gubben Norling, om hans bitande skarpa tunga, när han gick att gissla sina motståndare, hans rent af brutala hänsynslöshet, när

det gällde att slå ett slag mot all den dumdryghet och förhåfvelse, han ej sällan mötte på sin väg, helt naturligt, om man betänker, hur ringa, ja illa ansedt yrket då ännu var, hans oräddhet och rättframhet, om hans vänfasthet och kärnfasta karaktär, hans ovanliga personliga egenskaper som hästkarl, om detta och mycket annat, som gjorde Norling till just hvad han var och gjorde honom danad just för det värf, som blef hans. Han dog i Skara den 20 sept. 1858 och blef begravnen å Härlunda kyrkogård i samma graf som Hernqvist.

Det var knappast att vänta, att aftonen på en så stormig lefnadsdag skulle gå in i klarhet och lugn. En man som Norling måste under sin långa gärning skaffa sig mer än en vedersakare, och det lyckades också intriger och hätskhet att på hans lefnadsafton, mot hans egen vilja, få honom bort från Stockholm och från den skola han skapat. Men sådana mäns gärning kommer först i den sofrande historiens belysning fram i sitt rätta ljus, och det erkännande Norling gick miste om från fosterlandet, så länge han ännu var i lifvet, det har han förvisso sedermera fått i historiens dom. Hernqvist-Norling, se där den konstellation på vårt veterinära firmament, som all framtid skall lysa klarast i vår svenska veterinärhistoria, ty de äro skaparne af vårt svenska veterinärväsen, de första nybyggarna och banbrytarne, de stora föregångsmännen, hvilkas minne skall lefva aktadt och äradt, så länge det finns en svensk veterinärkår, som håller sitt kall kärt och bär sin fana högt.

) Tillsammans hade de lefvat, för samma idé hade de kämpat, de hvila i samma graf, och sida vid sida blicka de också ned emot oss från den stolta minnesvård, Sveriges veterinärer i tacksamhet och vördnad för deras lifsverk rest åt dem på den historiska mark, där veterinärvetenskapen först fick ett hem i vårt land.

SKARA VETERINÄRINRÄTTNING.

Redan den 29 april 1774 hade Hernqvist af Hans Maj:t fått ett årligt anslag af 166² s Rdr, med befallning att hvar tredje år visa att han undervisat tvenne elever »in arte Veterinaria». Han fick emellertid ett långt större antal elever att göra med och lyckades då utverka att präbendehemmanet Brogården den 8 april 1775 uppläts för hans verksamhet.

Det var alltså år 1775 som Skara veterinärinrättning på konung Gustaf III:s befallning öppnades af Hernqvist. Detta var, kan man säga, det första uppslaget till ett ordnad veterinärläroverksamhet i vårt land. Den nya skolan afsåg att vara på samma gång ett läroverk för utbildande af veterinärläkare och en sjukvårdsanstalt, vid hvilken ortens innevånare hade tillfälle att kostnadsfritt erhålla vård och råd för sjuka djur, hvarjämte, såsom förut är nämnt, Hernqvist hade förpliktelse att hvar tredje år utexaminera åtminstone två elever, som kunde användas som hästläkare i statens tjänst, och i detta skick fortgick verksamheten i trettiofyra år.

Som en liten illustration till omfattningen af den undervisning, som lämnades vid skolan i Skara, anför Schoug i sin veterinärhistoria följande examensschema, som daterar sig från 1785:

Fundamenta physica scientiæ medicæ,
Elementa Historiæ naturalis,
Elementa Chemiæ et Pharmaciæ,
Elem. materiæ medicæ,
Anatomia Equi,
Ejusdem notæ pulchritudinis,
Pathologiæ generalis pars s. origo morborum,
Therapia generalis s. indicata,
Classes, genera et species morborum hominum et animal. mansvet.,
Clinica s. Cura morbor.,
Methodus præscribendi remedia.
Materia œconomica,
Herbarum varius usus,
Compendiola pathologiæ practicæ,
Ex Grammatista philosophante pars physica.

Hernqvist bekostade af egna medel såväl åtskilliga byggnader som andra inrättningens behof och testamenterade den nästan all sin efterlämnade egendom, som i jordägor, skogar, kvarnar, inventarier m. m. enligt Skara stads jordbok och andra offentliga handlingar uppskattades till 90,600 Rdr, under det att de staten tillhöriga jordägorna och skogarna m. m. voro taxerade till 34,400 Rdr, hvartill kom värdet af sjukstallet, 19,000 Rdr.

Efter Hernqvists död ställdes inrättningen 1813 under uppsikt af en i Hernqvists testamente förordad direktion med länets landshöfding som själfskrifven ordförande, hvarjämte inrättningens vetenskapliga verksamhet ställdes under kontroll af Sundhetskollegium och dess ekonomiska af Kammarrätten.

Först den 20 juni 1855 upphäffdes 1813 års ordningsstadga och ersattes med en ny; 1859 beviljades af riksdagen löneförbättring åt lärarne och medel till en del byggnader, och 1868 lämnade landstinget och hushållningssällskapet i Skaraborgs län medel till en hofbeslagssmedja, men eljest var inrättningen i regel ganska vanlottad och styfmoderligt behandlad. Den 2 dec. 1872 afgaf direktionen för Skara veterinärinrättning förslag till inrättande af ett fullständigt läroverk för utbildande af hofslagare och veterinärer. Nu började den sega strid rörande Skara veterinärinrättning, som först efter mer än ett decennium skulle få sitt afgörande.

Vid 1873 års riksdag ingick kungl. proposition om ett fullständigande af Skara veterinärinrättning och äskades ett ökad årligt anslag härför af 9,000 Rdr eller, jämte inkomsterna från Brogården m. m., 17,950 Rdr.

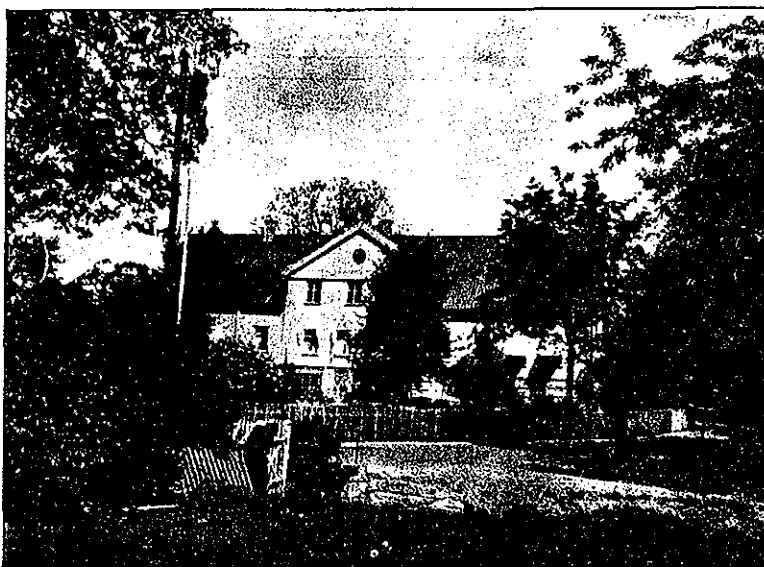

Fig. 4. Skara veterinärinrättning (föreståndarens bostad).

Efter en ganska vidlyftig riksdagsdebatt härom afslogs kungl. propositionen med 164 nej mot 132 ja.

Vid 1874 års riksdag fortsattes debatten om Skara, och äfven nu föll kungl. propositionen i syfte af utvidgning af Skarainrättningen till fullständigt veterinärläroverk.

Den 11 sept. 1874 tillsatte Kungl. Maj:t en ny kommitté med generalmajoren grefve C. M. L. Björnstjerna som ordförande samt friherre Fr. von Essen, godsägaren A. Odelberg, lektor N. E. Forssell och adjunkt C. A. Lindquist som ledamöter för afgifvande af förslag till veterinärväsendets ordnande, och den 5 december s. å. var den färdig därmed och föreslog då en lösning, som, om den blifvit realiserad, skulle verkat synnerligen olyckligt. Den ville nämligen ombilda Skarainrättningen till en anstalt för utbildande af *veterinärer af andra klassen*, men med mindre kurser och fordringar än i Stockholm, och nu skulle staten för inrättningen höjas till 21,565 kr. Från 1872 (11 okt.) hade det dock blifvit medgifvet inrättningen att utexaminera veterinärer med rättighet att utöfva privat veterinärverksamhet, men detta medgifvande afsåg endast tiden, till dess en reorganisation af veterinärinrättningen hunne genomföras.

Emot en sådan utbildning af sekunda veterinärer uttalade sig Sundhetskollegium i und. skrifvelse den 27 okt. 1875 mycket kraftigt, likasom det också i föregående und. skrivelser gjort (5 jan. 1875). Emellertid blef det högre anslaget (21,565 kr.) af 1875 års riksdag beviljad på extra stat. Lärarepersonalen i Skara skulle nu utgöras af en professor, tillika föreståndare, två lektorer, två adjunkter och en instruktionssmed, och som förkunskaper sattes fordringarna för flyttning till sjätte klassen vid allmänt läroverk. Så följde nya utlåtanden från Sundhetskollegium (27 nov. 1876 och 2 nov. 1877, 11 dec. 1881 och 17 mars 1884), gående ut på att inrättningen antingen borde ombildas till ett fullständigt veterinärläroverk eller, då detta skulle blifva en ganska dyrbar anordning, ombildas till en hofbeslagsskola och sjukvårdsanstalt för husdjur. Först vid 1886 års riksdag blef emellertid inrättningens öde afgjort, och då på en enskild motion

Fig. 5. Skara veterinärrättning (stallet).

Civilingenjören J. G. H. Fredholm i riksdagens andra kammare. Riksdagens beslut var, att Skara veterinärrättning skulle upphöra som utbildningsanstalt för veterinärer den 1 juli 1889 samt, såsom föreslaget blifvit, ombildas till hofbeslagsskola och vårdanstalt för sjuka djur, och härmed var dess saga som veterinärbildningsanstalt efter en etthundrafemtonårig verksamhet all.

EN BLICK TILLBAKA PÅ STOCKHOLMS VETERINÄRINSTITUT.

VETERINÄRINRÄTTNINGENS STARTANDE OCH FÖRSTA LEFNADSÅR.

Innan jag går att redogöra för det nya veterinärinstitutet och dess tillkomst, skall jag tillåta mig att meddela några blad från veterinärinstitutets i Stockholm äldsta historia. Det kan ju ha sitt intresse att i samband med en redogörelse för institutet, sådant det ter sig i dessa dagar, ställa en liten jämförelse mellan förr och nu och återkalla i minnet ett och annat från den första startens dagar för mer än nittio år tillbaka.

Sedan Rikets Ständer år 1810 hemställt, att antingen genom Collegium medicum eller på annat sätt åtgärder måtte vidtagas till förekommande af boskapssjukdomars skadliga verkningar samt till kvacksalveriets utrotande och för detta ändamål anslagit 3,000 Rdr B:co, aflämnade Collegium medicum den 3 aug. 1812 ett utlåtande rörande utvidgning af läroverk för veterinärvetenskapens inhämtande samt ett förslag till en veterinärinrättnings anläggande i hufvudstaden.

Det var emellertid närmast till följd af den stora dödligheten bland hästarna vid Strömsholms stuteri, som frågan blef akut och som, såsom förut är nämnt, den 24 aug. 1819 det betydelsefulla beslut stadfästades, som skulle bli så afgörande för veterinärundervisningens framtid i vårt land, och Norling i Skara fick i uppdrag att begifva sig till Stockholm för att utse lokal m. m. Tiden i Skara skulle under tiden förestå veterinärinrättningen där mot ett årligt arvode af 300 Rdr. Den 8 dec. 1819 föreskref en skrivelse från ecklesiastikdepartementet att koppypumpshuset å Ladugårdslandet med därtill hörande tomt skulle upplåtas för veterinärinrättningen, och barnbördshuset, som den hörde till, skulle i ersättning erhålla 100 Rdr årligen. Härtill kom den 30 mars 1820 äfven den vid Saltsjön belägna delen af samma tomt, hörnet af Grefgatan och den nuvarande Strandvägen.

Den 30 mars 1820 uppdrog Kungl. Maj:t åt den för Garnisonssjukhusbyggnaden i Stockholm tillsatta kommittén, som tyckes hafva bestått af statsrådet och amiralen greve R. Cederström (ordf.), förste archiatern dr von Weigel samt som arkitekt prof. G. Gjörvell, att ombesörja verkställandet af allt, hvad till organisationen af den i nåder beslutade veterinärinrättningen i Stockholm hörde. Von Weigel fick då af Kungl. Maj:t i uppdrag att i samråd med lektor Norling i Skara utarbета förslag till inrättningen i hela dess omfattning. Förslaget uppgjordes och gick löst på 93,725 Rdr B:co, hvarjämte till löner åt föreståndaren, en andra lärare, 24 läringar, en smed och tvenne stalldrängar skulle föreslås 7,745 Rdr B:co.

Då emellertid archiatern fruktade att för handen varande tillgångar icke medgäfvade inrättandet af en fullständig veterinärinrättning, föreslog han en plan till en provisorisk inrättning

och hemställde, att under sommaren 1820 den af koppypningsanstalten förut begagnade träbyggnaden, »hvaruti finnes tillgång till 2:ne små rum för läraren, ett föreläsningsrum, anatomisal och rum för 6 läringar, måtte iståndsättas, en smedja inredas och ett stall för smittade hästar och andra kreatur uppföras samt att öfriga i kostnadsförslaget upptagna arbeten måtte under 1820 och 1821 års lopp verkställas och lektor Norling med bibehållet öfverinseende öfver Skara veterinärinrättning måtte vid början af 1821 beordras begifva sig till Stockholm för att bli föreståndare för veterinärinrättningen där samt att slutligen en smed, sex elever och en stalldräng skulle antagas».

Detta mindre förslag blef af Kungl. Maj:t gilladt, hvaremot det större skulle hvila för behandling i riksdagen. Anslaget, som af Kungl. Maj:t beviljades, belöpte sig till 29,000 Rdr B:co.

Det blef Gjörvell, som fick leda bygget och reparationerna i koppypningsanstalten. Stall och uthus byggdes på den s. k. Billingska gården.

För inköp af instrumenter öfversändes till lektor Norling 77 Rdr B:co.

Vid kommitténs sammanträde den 15 sept. 1820 beslöts att aflåta skrifvelse till Direktionen för veterinärinrättningen i Skara, att i öfverensstämmelse med nåd. bref af 16 maj förståndiga Norling att till 1821 års början infinna sig i Stockholm för att tillträda sin befattning som föreståndare vid den nya veterinärinrättningen samt där antaga en smed, sex elever och en stalldräng.

En anhållan att från Riksmarskalksämberet få sig upplåten ängs- och betesmark för institutet kunde ämbetet ej tillmötesgå, men rådde kommittén att hos Kungl. Maj:t göra anhållan därom.

Vid denna tid (dec. 1820) lades den första grunden till veterinärinstitutets bibliotek, i det att af för böckers anskaffande anslagna 500 Rdr 148 Rdr B:co utanordnades åt lektor Norling i Skara.

På slutet af året ägde afsyning af institutets byggnader rum och ett öfverslag öfver kostnaderna hade följande utseende:

F. d. koppypningshusets iståndsättande	865: 46
Nya stallbyggnaden	4,977: —
Smedjan	2,000: —
Latriner	566: 32
Plank, stängsel m. m.	550: —
Iståndsättande af de å tomten befintliga uthus, som kunde be- gagnas, samt extra utgifter	433: 16
	<u>Summa 9,391: 94</u>

Detta var alltså den blygsamma summa, den första veterinärinrättningens i Stockholm anläggning betingade.

I början på år 1821 utanordnade kommittén 200 Rdr B:co till reseersättning åt lektor Norling samt smeden och eleverna, som väntades. Nu anhölls också om utbekommande under året af 10,000 kronor af de enligt nåd. brefvet af 3 maj 1820 anslagna och ännu innestående 17,000 kronor, till fortsättning af nybyggnaden, och nu lades grunden till ett nytt stall. Vid kommitténs sammanträde den 3 febr. 1821 inställde sig Norling, som nu ankommit med några elever från Skara, och hälsades af kommittén samt fick för uppköp af en häst, foder m. m. en anordning på 1,000 Rdr B:co.

Den 16 februari 1821 beslöts att skolan skulle öppnas för allmänheten.

Det första tillkännagifvandet (i »Inrikestidningen» samt i »Dagligt Allehanda») af veterinärinrättningens öppnande hade följande lydelse:

»Sedan den på Kungl. Maj:ts nådiga befallning vid Grefgatan å Ladugårdslandet uti f. d. koppypningshuset anlagda Veterinärinrättningen nu blifvit satt i stånd att där kunna emottaga och vårda sjuka husdjur, så varder sådant till allmänhetens kunskap nu meddeladt, med tillkännagifvande därjämte, att vid besagda institut dagligen lämnas både teoretisk och praktisk undervisning uti alla de grenar, som tillhöra Veterinär-Vetenskapen. — Utfodringen m. m. betalas efter Taxa, men råd och läkarevård lämnas gratis, hvarom närmare underrättelse erhålles af Inrättningens föreståndare Herr Lektor Norling, som träffas alla förmiddagar.

Stockholm och Kungl. Veterinärinrättningen den 16 februari 1821.»

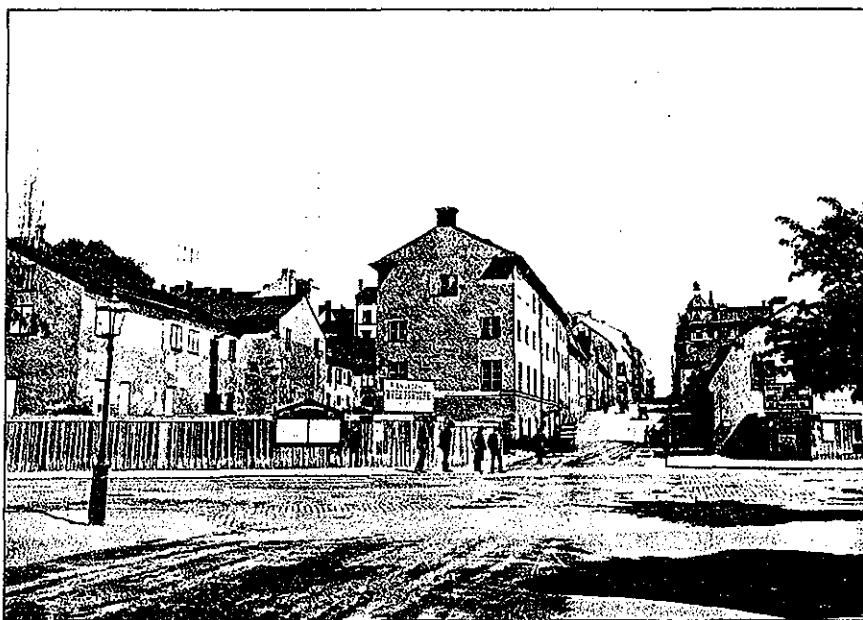

Fig. 6. Det äldsta veterinärinstitutet vid Nybroviken (hörn af Grefgatan). Till vänster om Grefgatan anatomisal och obduktionssal, i stora huset vid gatan bostadslägenheter, nedre botten kemiskt laboratorium, en trappa upp föreläsningssal och museer. Till höger om Grefgatan smedja, jourrum, stallar. (Bilden är från slutet af 1870-talet.)

Det tillkännagafs vidare:

»att hvad angår priset å utfodringen för sjuka hästar, det tillsvidare kommer att utgöra 24 S. B:co om dagen för hvarje hästskap, ägaren likväl obetaget att leverera foder in natura; att beträffande fodret och födan för de andra husdjuren, ägaren får öfverenskomma med Herr Lektor Norling om betalningen därför; att medicamenter, som till Inrättningen levereras, böra lämnas med 10 procents rabatt under den gällande Medicinal-Taxan och enligt af Lektor Norling attesterad räkning betalas; att skoning godtgöres efter gångbara priser.»

Det har sitt stora intresse detta aktstycke, ty det är väl veterinärinstitutets första kortfattade reglemente.

Inrättningens första elever voro de från Skara med Norling på nyåret 1821 hitkomna Er. Bergström, P. E. Schough, L. Klintman, J. M. Åkermark och P. Strömquist.

Ett par hvalf under stora byggnaden blefvo inrättade till »gröfre anatomie- och dissektionsrum». Norling fick vid denna tid (febr. 1821) sitt arvode fixerad till 2,000 Rdr B:co årligen.

För att skaffa äng- och betesmark till inrättningen gjordes öfverenskommelse med direktionen öfver Svea Artilleriregementes Barnhuskassa, som med stöd af nådig resolution af 18 nov. 1752 ägde dispositionsrätten öfver betet på artilleriets »Exercitie-Plats», att arrendera denna plats och anhölls hos Kungl. Maj:t om anslag härför. Skolan synes redan från början hafva blifvit af allmänheten rätt flitigt anlitad, ty redan i mars 1821 anmälde Norling att stallet var öfverfullt och att framför allt inget tillfälle fanns att isolera af smittosam sjukdom angripna djur, hvilket gaf kommittén anledning att i underdånig skrifvelse anhålla om, att af den sig till 10,000 kronor belöpande årliga summa, som af Riksens Ständer blifvit ställd till Kungl. Maj:ts disposition, »i och för föremål, hvilka tillhöra Medicinalverket och läkarevården i allmänhet», anslag måtte

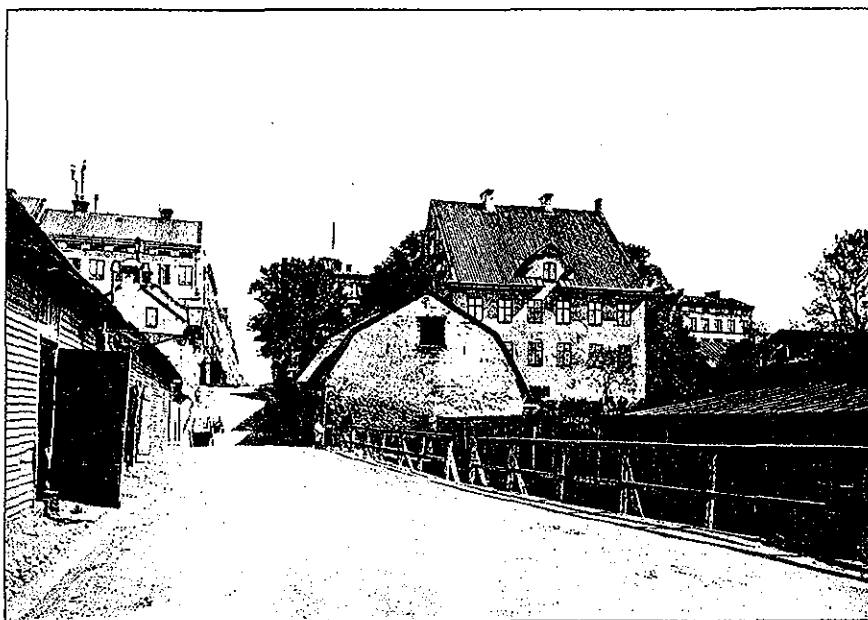

Fig. 7. Bostad för föreståndaren och en professor, botanisk trädgård (t. h.) (Skepparegatan).

Utlåst för uppförande af en stallbyggnad för 20 hästar, till hvilken grunden redan förut blifvit lagd och hvars fullbordande skulle kräfva ungefär 15,000 Rdr. Kommittén vitsordar också i särskild skrifvelse den stora nytta inrättningen redan nu gör, hur verkligt behöflig den varit för Stockholm, och hvilken skada det vore, om den skulle behöfva flyttas.

Den 15 mars 1821 blef kommittén genom särskildt kungl. bref anmodad att afgifva underdånigt betänkande och förslag rörande såväl de för rikets behof erforderliga veterinärundervisningsanstalter som för Skara- och Stockholms-skolornas lämpligaste inrättning och kostnaderna för deras framtida underhåll »jämte hvad i öfrigt till veterinärvetenskapens befordrande i Riket tjäna kan».

Kommittén ansåg emellertid, att för dessa frågors besvarande borde äfven utredning anskaffas öfver, huru de utexaminerade veterinärerna och hofslagarna skulle kunna finna sin framtida bärning, och ansåg att man därför bland annat borde hos Kungl. Maj:t göra framställning om, att Kungl. Maj:t täcktes befalla vederbörande regementschefer att inkomma med projekt, huru de till hästläkares och hofslagares aflöning anslagna medel kunde så fördelas, att hvarje skvadron

skulle blifva försedd med en examinerad hofslagare samt dessutom »tillgång blifva att löna en examinerad Regements Hästläkare» för hvarje regemente.

På ett kommittésammanträde den 31 mars 1821 framhöll förste archiater Weigel den stora börda, som hvilade på lektor Norlings skuldror. Utom vanliga föreläsningarne vid skolan och tillsynen vid elevernas öfningar m. m. gaf han också två gånger i veckan lektioner åt officerskåren vid lifgardet till häst och likaså två gånger i veckan för Svea Artilleriregementes officerare och bestridde sjukvården och ekonomin vid inrättningen. Då Kungl. Maj:t dessutom för den blifvande större veterinärinrättningen redan bifallit att utom »Practices Läraren» äfven en »Theoretices Lärare» skulle finnas vid densamma, hemställde arkiatern att, särskildt då Norling på hösten måste resa ner för att öfva sitt öfverinseende öfver veterinärinrättningen i Skara och han förklarat sig tillsvidare kunna undbära inrättningens smed, i stället en *adjunkt* skulle för denna aflöning (300 Rdr B:co) anställas intill nästa riksdag. Detta bifölls af kommittén, som gaf arkiatern i uppdrag att föreslå en skicklig person, som tillika borde vara medicine doktor och chirurgie magister och som ju förr dess hellre borde antagas.

Den 12 april (1821) anmälde arkiatern som aspirant till befattningen medicine doktorn och chirurgie magistern, bataljonsläkaren vid Kungl. Skånska husarregementet A. A. Retzius (den sedermera så namnkunnige store anatomen), som var elev af professor Florman i Lund och redan gjort sig ganska väl känd för goda insikter uti de till den teoretiska delen af veterinärkonsten hörande vetenskaper samt flere gånger varit vid Veterinärinrättningen i Köpenhamn» och som fått regementschefens tillstånd att antaga den provisoriska befattningen. Retzius antogs nu alltså att som adjunkt biträda lektor Norling mot ett årligt arvode af 300 Rdr B:co. Redan den 14 april började R. sin tjänstgöring.

Detta var alltså den första början till en utvidgad lärareverksamhet vid inrättningen (Retzius blef några år senare genom nåd. bref af 27 dec. 1823 utnämnd till theoretices professor med 3,000 Rdr årlig lön).

Vid denna tid grundades också inrättningens bibliotek och ett par för den tiden mycket värdefulla arbeten »*Traité complet de la Médecine des chevaux*» af Mr Lafosse och »*Dictionnaire raisonné d'Hippiatrique*» af samma författare öfverlämnades till inrättningen af direktören för Strömsholms stuteri frih. P. Leuhusen.

Till det planerade nya stallet beviljades af Kungl. Maj:t 15,000 Rdr och kontrakt om dess öförförande uppgjordes med »*Capitaine Mechanicus*» Lundgren för en kostnad af 13,200 Rdr, hvarvid likvisst krubborna skulle af inrättningen anskaffas (rekvirerades från marmorbrottet på Kolmården och äro förmodligen desamma, som vid flyttningen till nya institutet ännu funnos kvar på institutet vid Karlavägen, dit de väl flyttats. De beställdes till ett antal af 21 och betingade ett pris af 35 Rdr B:co pr styck. Man ansåg nödvändigt att anskaffa krubbor af marmor, för att ej hästarne skulle blifva krubbitare).

Som beteshage för inrättningen uppläts af riksmarskalksämberet en vid Fredrikshof belägen inhägnad plats, som egentligen användts till vedupplag, för en hyra af 10 Rdr B:co årligen.

Veterinärstudiet hade nu mer och mer börjat uppmärksammas i landet, så att från flere landshöfdingeämbeten ansökningar inkommo om att de måtte få sända hvar sin elev till inrättningen för att, ehuru väl på inrättningens bekostnad, utbildas till veterinärer. Den för institutet projekterade staten var beräknad för 24 elever.

Af källskrifterna från denna tid framgår, att det nog ej bara var till Danmark och Frankrike, svenska veterinärer sökte sig ut för att öka sitt vetande. Det talas sålunda om en svensk

veterinärläkare W. J. Bohm (möjligen Rohm?), som aflidit i Wien 1821, och bland hvars kvarlätningskap också funnos en del handskrifter, som genom hofsekreteraren Craelius hemfördes till Sverige och öfverlämnades åt veterinärrättningen nämligen:

- a) Professor Viborgs föreläsningar i Veterinärläran.
- b) Beskrifning öfver stuterierna vid Fredriksborg af Bohm.
- c) Anatomiska föreläsningar af adjunkten Skaeldærup m. fl.

I inrättningens kommitté hade nu såsom suppleanter för öfveramiralen och förste archiatorn blifvit invalda öfverståthållaren, landshöfdingen och kommandören friherre V. Edelcreuz samt professorn och riddaren d:r Trafvenfeldt, som vi alltså nu en tid finna som ledare af inrättningens öden (1821).

Elevantalet vid inrättningen ökades nog så småningom, men det synes, som om alla eleverna underhölls på inrättningens bekostnad och för hvarje nyintagen elev anhölls hos Kungl. Maj:t om tillstånd till hans antagande och om underhålls utgående. I aug. 1821 antogos sålunda eleverna Dahlström och Wallin, död strax därefter, med ett underhåll af vardera 120 Rdr B:co årligen.

En framskjuten roll i hästsjukvården måtte vattenbehandlingen spelat denna tid, ty enär inrättningens tomt sträckte sig ända ned till sjön, anlades här en simbrygga, pump- och duschinrättning m. m.

Hur stora samlingarna denna tid voro, är svårt att säga, men sådana funnos emellertid redan nu, ty de omtalas och framhållas såsom tillkomna genom lektor Norlings och doktor Retzius' nitiska arbete därför vid ett personligt besök, som konung Carl Johan den 1 oktober 1821 aflade på veterinärrättningen och därvid han behagade uttala sin höga tillfredsställelse med anordningarna, och arbetarna fingo en gratifikation af 20 Rdr 16 skilling och eleverna tillsammans 20 Rdr.

På slutet af 1821 började grundläggningen af »auditoriebyggnaden».

Det var vid denna tid Norling blef förlänad titeln öfverdirektör, och i ett af kommitténs protokoll från den 15 dec. 1821 nämnes han första gången med denna titel. Han var nu tidtals ledig i ämbetsförrättningar, och hästläkaren vid Kungl. Maj:ts stall Ekmark hade förordnande att upprätthålla hans befattning vid veterinärrättningen.

När på slutet af 1821 redan grunden till auditoriebyggnaden var under arbete, framlades plan till en sammanslagning af denna byggnad med en byggnad för anatomisalen och boningsrum för lärare och elever, och professor Gjörowell fick i uppdrag att inkomma med fullständigt förslag härutinnan. Detta var kommitténs sista åtgörande för 1821.

Jag har i det föregående nämnt, att kommittén eller direktionen hade genom nåd. bref af 15 mars 1821 fått befallning att afgifva underdånigt betänkande och förslag rörande de för rikets behof erforderliga veterinärundervisningsanstalter och deras lämpligaste inrättning och underhållskostnader m. m. »jämte hvad i öfrigt till veterinärvetenskapens befordrande i riket tjäna kan».

Den 19 juni 1821 inkom kommittén med underdånig skrifvelse härutinnan, och denna skrifvelse är i åtskilliga stycken belysande för den tiden och dess syn på tingen i veterinära

frågor och kunde nog vara förtjänt af ett referat, men utlåtandet i sin helhet är ganska vidlyftigt, hvadan jag skall inskränka mig till ett par utdrag därur.

Kommittén anser sålunda att: »Veterinär-undervisningsanstalter måste, om de skola blifva nyttige, hufvudsakligen vara organiserade till det ändamål, att godkände och examinerade Djurläkare och Hofslagare vid desamma kunna danas, men att dessutom äfven människo-läkare kan få tillfälle, att där inhämta kunskaper uti anatomia, physiologia och pathologia comparata, samt allmän kännedom om de oftast förekommande gångbara häst- och boskapssjukdomarne; att blifvande chefer för Stuterierne, Cavallerie-Officerare och Beridarne där bör kunna höra föreläsningar i de ämnen, som för dem kunna vara af vikt, och som vanligtvis inbegripes under namn af kännedom om Hästens exterieur och dess skötsel uti friska tillståndet o. s. v.» — — — — —

På ett annat ställe säger kommittén: »Som utrikes samlade erfarenheter tillfyllest bekräftat, att endast medelst spridande af ett tillräckeligt antal sådane examinerade Djurläkare och Hofslagare öfver alla provinser af ett Rike, Veterinär-Inrättningars egenteliga föremål kan vinnas; att därtill äfven fordras, att Elever för detta ändamål ej måtte väljas ibland klassen af mera bildade människor, och att, för att antagas till Elev, det är tillräckeligt att äga en sund kropp, vanligt förstånd, goda bevis om sitt uppförande, att kunna läsa, skriva och räkna, samt att vara i den ålder, då i allmänhet människan har största lättheten att utbildas, hvarvid likväl företräde lemnas åt dem, som dessutom redan före deras antagande till elever förvärfvat sig någon färdighet uti smidande, så kan ock, enligt kommitténs underd. tanka, staten endast af sådana till Hofslagare och Djurläkare bildade Elever hoppas, att de skola finna trefnad vid utöfningen af deras lika besvärliga som nyttiga yrke; att de medelst utöfningen af detsamma skola kunna bärga sig, utan att staten behöfver använda betydliga kostnader för deras underhåll, och att de såsom närmare i bildningen tillhörande det Publicum, ibland hvilket, enligt Riksens Ständers förut anförde yttrande, fördomar och vidskepelser vid Boskapssjukdomars behandling och botande ofta inträffa, kraftigare skola kunna medverka till dessa fördomars utrotande, än detta skulle kunna lyckas för Veterinär-Läkare af en högre bildning; samt att sådane Djurläkare skola vid förekommande farsoter ibland hästar och boskap kunna åt vederbörande auctoriteter lemna alla de upplysningar och det biträde, som erfodras för att dämpa dessa farsoter och förekomma deras farliga följder; åtminstone att en Provinsial Medicus eller annan examinerad Läkare, om han vid Veterinär-Inrättningen, eller eljest genom läsning af skrifter i Veterinär-vetenskapen, förskaffat den ringaste kännedom om sådane farsoters natur och förhållanden, med biträde af en sådan Djurläkare vid dylika tillfällen skall kunna uträtta allt, hvad honom kan uppdragas att verkställa, hvilket däremot säkert mindre väl skulle lyckas, äfven om en sådan människoläkare tillika vore en vetenskapeligen bildad Djurläkare, men skulle sakna det biträde, som ofvannämnde egentelige Djurläkare böra kunna lemna.»

Den åsikt om förutsättningarne på en dugande veterinär, kommittén här gjort sig till målsman för, låg länge som en mara öfver vår kår, och oaktadt vi i Sverige gingo i tēten, när det gällde att höja kompetensfordringarna för inträde på banan, har denna trångsynta och föråldrade uppfattning gunås än i dag en och annan förespråkare äfven i inflytelserika kretsar i vårt land.

»Beträffande däremot de förut äfven omnämnde vetenskapeligen bildade Djurläkare», säger kommittén vidare, »så kunna de vid Veterinärskolorna lättast danas, om det blifver stadgadt, att Elever därtill få väljas endast ibland redan vid universiteterna eller andra Medico

kirurgiske undervisningsanstalter danade Läkare, emedan de dymedelst äga alla de kunskaper, som erfordras för att medelst studium af Veterinär-vetenskapen och genom samlande af praktisk erfarenhet vid Veterinär-inrättningen hastigare kunna utbildas till fullkomlige Veterinärer, än om de vid själfva Veterinär-skolan skulle inhämta alla dessa samfäldte kunskaper ifrån början, hvarförutan, i denna senare händelse, Lärarepersonalen vid Veterinärskolan torde blifva betydelsen större. Att af sådana vetenskapeligen bildade veterinärer endast ett ringa antal behöfves, har kommittén redan förut i underdånighet anmält.»

Hvad som vidare kan intressera i detta rätt märkliga aktstycke, är den föreslagna staten för inrättningen, hvilken hade följande utseende:

»1. Årlig lön för Practices Professorn, som tillika är inrättningens föreståndare	2,000: —	R. B:co
2. Dito för Theoretices Professorn	1,000: —	»
3. Dito för Pensionär, det vill säga en elev, som bör minst vara Medicinæ och Chirurgiæ Candidat och hvilken vid inrättningen bör danas till en fullkomligen undervist och vetenskapeligen bildad Veterinärläkare för att kunna biträda Practices Professorn och i händelse af blifvande ledighet kunna befordras till praktisk lärare uti veterinärvetenskapen	333: 16	»
4. Årlig lön för en mästareshed	300: —	»
5. Dito för stalldrängar.....	300: —	»
6. Till underhåll af 24 elever (10 Rdr månatligen)	2,880: —	»
7. Arrende för Laboratoriehagen	250: —	»
8. Till inköp af böcker och instrumenter, underhåll af inventarier med ljus, vagnar, hästar för undervisningen, foder, försöks anställande, anskaffande af arbetshästar, bestridande af årliga onera för anstalten m. m.....	1,500: —	» .»

Inalles alltså cirka 8,600 Rdr B:co, onekligen en blygsam summa enligt våra nuvarande begrepp och ändå blef, som nedan synes, detta anslag icke tillfullo beviljadt. Samma anslag går nu löst på närmare 150,000 kr. och är af direktionen i det hos Kungl. Maj:t hvilande statförslaget fixeradt till 191,550 kr., i sin mån ett vittnesbörd om institutionens utveckling under de nittio år, som skilja den skola, hvars tillkomst och första lefnadsår jag här i korthet skildrat, från den moderna institution, i hvilken vi nu rycka in.

INRÄTTNINGENS VIDARE ÖDEN.

Det begränsade utrymmet i denna lilla skrift tillåter mig icke att så här i detalj år från år följa den gamla veterinärinrättningens vidare öden; jag måste, sedan jag redogjort för starten, i det följande inskränka mig till en redogörelse för de mera märkliga tilldragelser, som så att säga satt spår i dess historia.

Sålunda blef vid 1823 års riksdag aflönings- och underhållsstat fastställd. Den gick löst på 7,103 Rdr 16 sk. B:co och upptog en föreståndare (practices professor), en theoretices professor, en biträdande lärare eller pensionär (»pensionären» blef 1835 upphöjd till 3:dje professor, de öfriga båda kallades nu 1:sta och 2:dra professor) och en instruktionssmed, två stalldrängar och underhåll för 16 elever samt hyror och extra utgifter.

Den 28 maj 1824 blef det första reglementet för Kungl. Veterinärinrättningen fastställdt. Genom detta reglemente öfverflyttades styrelsen öfver inrättningen från kommittén för garnisons-sjukhuset, som sedan den 30 mars 1820 ledt dess öden, till Kungl. Sundhetskolegium.

Den 29 april 1830 blef genom Rikets Ständers beslut det så kallade Ladugårdslands Bränneri, som låg på Grefgatans vänstra sida (från Nybroviken sedt) och i hörnet af Grefgatan och nuvarande Strandvägen, upplåtet för veterinärinrättningen och närmast anslagna 5,000 kronor till dess iordningställande och inredning. Härtill lades sedan ytterligare 7,600 kronor; tillhörande magasin och torkhus skulle dock tillsvidare hyras ut.

I april 1836 lämnades medgifvande från Kungl. Ecklesiastikdepartementet för elever från Finland att vinna inträde vid inrättningen.

1845 beviljades en tillökning i inrättningens stat af 663 Rdr 3 sk. B:co.

I skrifvelser af den 17 juni 1847, 12 nov. 1849 och senast den 12 sept. 1850 ingick Sundhetskollegium med und. erinran rörande omorganisation af veterinärinrättningarna, och i den senare skrifvelsen föreslogs tillsättande af en kommitté för utarbetande af förslag till deras ordnande.

Den 13 dec. 1850 tillsattes också en sådan kommitté med hofstallmästaren m. m. F. Braunerhjelm som ordförande samt herrar D. Ekelund, I. Tauvon, S. A. Norling och C. H. Ohlman som ledamöter. I kommitténs arbeten deltog också inrättningens lärare herrar Retzius, Billing och Dahlström.

Den 8 maj 1851 afgaf denna kommitté sitt betänkande, däri föreslogs att veterinärinrättningarna i Stockholm och Skara skulle förbli själfständiga och fristående, men att Kungl. Sundhetskollegium skulle hafva det vetenskapliga öfverinseendet öfver såväl undervisning som sjukvård vid dem båda, hvarigenom ett visst band mellan dem alltid skulle bestå.

Med anledning af detta kommittéutlåtande, öfver hvilket Sundhetskollegium den 23 juni 1852 afgifvit ett instämmande yttrande, utfärdade Kungl. Maj:t den 20 juli 1855 provisoriskt reglemente för hvardera af inrättningarna. De fingo nu hvardera sin direktion, med hufvudsaklig uppgift att handhafva den ekonomiska förvaltningen, under det Sundhetskollegium hade öfverinseendet öfver den vetenskapliga verksamheten. Hvardera läroverket erhöll också en ny lärare, benämnd adjunkt.

Detta reglemente skulle gälla t. o. m. 1858, inom hvilken tid Sundhetskollegium hade att efter de olika direktionernas hörande inkomma med sådana förändringar och tillägg, hvartill de under tiden vunna erfarenheterna kunde föranleda. Redan följande år utdrogos konsekvenserna af separatismen mellan de båda läroverken, i det att genom nåd. bref af den 23 maj 1856 S. A. Norling entledigades från sin befattning som föreståndare för veterinärinrättningen i Stockholm. Det lär för gubben Norling kommit som en öfverraskning detta, och med bitterhet i hjärtat drog sig den gamle veterinärveteranen tillbaka till sitt gamla Skara.

Emellertid blef den 6 augusti 1859 det provisoriska reglementet för veterinärinrättningen i Stockholm på Sundhetskollegiums förslag ersatt med ett nytt. Däri bestämdes att en af Sundhetskollegii medlemmar skulle sitta i inrättningens direktion och att dess föreståndare skulle vara föredragande i direktionen.

Läraryrket skulle utgöras af 3 professorer, 1 adjunkt och 1 instruktionssmed. I reglementet inflöto också bestämmelser angående kompetens till lärarebefattningarne vid inrättningen, angående läroämnen, kurser och examina m. m.

LÄRAREPERSONALEN TILL TIDEN OMKRING 1870.

Inom inrättningens lärarepersonal hade under tiden genomgående förändringar timat.

Den sedermera så berömde anatomen *Anders Adolf Retzius* hade redan den 16 augusti 1824 återbördats åt läkarevetenskapen och omhändertagit anatomen vid Karolinska institutet. Han hade dock dessförinnan hunnit verka mycket godt för veterinärinrättningen i Stockholm, var alltså intresserad af vår vetenskap och utgaf åtskilliga veterinära afhandlingar. Han dog den 18 april 1860. Han efterträddes vid veterinärinrättningen af *Johan Samuel Billing*, född 1795, med. doktor (1825 i Lund) och kirurgie magister (1821), som bestridde professuren i

Fig. 8.

Anders Adolf Retzius.

Fig. 9.

Johan Samuel Billing.

Fig. 10.

Fredrik Albertinus Lundberg.

anatomi och fysiologi (och ledde under Norlings frånvaro ofta äfven den praktiska undervisningen) m. m. till sin död den 8 nov. 1851.

Efter honom kom 17 dec. 1851 för en kortare tid *Fredrik August Wahlgren*, äfven han med. doktor och förut adjunkt och prosector vid Karolinska institutet. Han fick dock redan 1852 transport till en professur i zoologi vid universitetet i Lund.

Fig. 11.

Johan Gustaf Hjalmar Kinberg.

Fig. 12.

Olof Pehrsson Bendz.

Fig. 13.

Gustaf Wilh. Sjöstedt.

Han efterträddes af en man, som skulle sätta ganska djupa spår efter sig i inrättningens historia, nämligen med. licentiaten, kirurgie magistrern *Fredrik Albertinus Lundberg*. Född i Lund den 24 april 1825 blef han redan vid 24 års ålder medicine licentiat och kallades 1852 att bestrida professuren efter Wahlgren vid veterinärinrättningen i Stockholm, där han 1859 utnämndes till ordinarie professor och där han kvarstod som föreståndare till 1876.

Redan 1872 hade han dock på grund af sjuklighet måst lämna sin lärarebefattning. Han dog 1882. Utom sin verksamhet vid institutet utöfvade Lundberg en vidtomfattande praktik som läkare. Han blef, då Norling 1856 lämnade Stockholm och drog sig tillbaka till Skara, dennes efterträdare som klinikchef. Lundberg var en mångsidigt läkarevetenskapligt bildad och synnerligen begåfvad man, flitigt litterärt verksam och förde med skärpa och talang sin penna, när det gällde att slå ett slag för inrättningen. Det beklagades allmänt att han så tidigt bröts af sin sjukdom.

Carl August Retzius, filosofie mag. och laborator vid Lunds universitet och yngre broder till *Anders Retzius*, kallades redan år 1824 till pensionär och lärare i kemi vid veterinärinrättningen; 1831 utnämndes han till professor, men dog redan 1833. Året förut hade med hans hjälp den första veterinärfarmakopén utgifvits.

Efter honom kom som lärare i kemi m. m. *Reinhold Johan Dahlström*, en af *Berzelii* lärjungar, 1833, följande år (25 mars 1834) utnämnd till professor vid veterinärinrättningen, hvilken befattning han bestred, tills han 1860 afled.

N. Hamberg.

Redan under tiden 8 maj—19 oktober 1854 hade prosektorn vid Karolinska institutet *Johan Gustaf Hjalmar Kinberg*, med. och filosofie doktor och kirurgie mag., varit tillförordnad som andre professor vid veterinärinrättningen. Den 29 jan. 1855 blef han t. f. adjunkt och den 28 nov. 1856 t. f. föreståndare och professor därstädes samt den 6 augusti 1859 ordinarie professor med skyldighet att undervisa i patologi och terapi (att börja med), anatomi och fysiologi. Pensionerad 1888, afled 1908.

Den 1 december 1856 hade *Olof Pehrsson Bendz*, veterinär och filosofie doktor, född 1831, blifvit t. f. adjunkt vid veterinärinrättningen, och blef ordinarie i denna befattning 1859, i hvilken befattning han kvarstod till 1861, då han öfvertog en lärarebefattning vid *Alnarps landbruksinstitut*; död 1901.

Den 19 januari 1861 kom veterinären *Gustaf Wilh. Sjöstedt* till inrättningen som professor i kirurgi och obstetrik. Han hade förut närmast varit lärare vid *Ultuna landbruksinstitut* (se nedan sid. 29).

1861—63 upprätthölls undervisningen i kemi, fysik, botanik och farmakologi af lektorn vid *Stockholms gymnasium* *Knut Fredrik Thedenius*, en framstående botanist och entomolog.

Som biträdande lärare tjänstgjorde under tiden 1860—61 och sedan som lektor i kemi och farmakologi 1868—76 den bekante kemisten *N. Hamberg*. Sedan finna vi som lärare i dessa ämnen 1863—67 dåvarande medicine kandidaten (sedermera medicinalrådet) *Gustaf Bolling*.

Som instruktionssmed tjänstgjorde i början *Peter Strömquist*, som studerat vid veterinärinrättningen i Skara, och från 1835—55 veterinären *Johannes Svanström* samt efter honom veterinären *Gustaf Wilhelm Klingstedt* 1855—76, en i sitt fack synnerligen duktig lärare. *Klingstedt* var en af *Svenska Veterinärläkareföreningens* stiftare. Död 1876, 53 år gammal.

Till senare följande lärarepersonal återkommer jag längre fram.

Hvad veterinärrättningen i öfrigt vidkommer, fortgick verksamheten där i öfverensstämmelse med 1859 års reglemente, ända tills år 1867 ett nytt reglemente utfärdades (den 27 maj). Detta reglemente tillkom med anledning af en skrifvelse från Rikets Ständer af 1863, däri hos Kungl. Maj:t gjordes hemställan om att förslag måtte utarbetas och framläggas för ständerna, därvid undervisningen i veterinärvetenskapen borde höjas och utvecklas i öfverensstämmelse med tidens fordringar och landets behof samt djurläkarnes antal och deras villkor förbättras.

Denna skrifvelse åter var följden dels af en underdånig hemställan från 9:de allmänna landbruksmötet i Göteborg 1860, dels af yttrande från Landtbruksakademien, till hvilken frågan af ecklesiastikministern hänskjutits, dels slutligen af enskilda motioner i riksdagen.

Med anledning häraf tillsattes den 13 november 1863 en kommitté för förslags afgifvande i frågan, bestående af landshöfdingen i Uppsala herr greve A. Hamilton som ordförande samt dåvarande ryttmästaren (sedermera hofstallmästaren) Carl Platen, brukspatron Carl Ekstrand, scheferidirektören L. Höfman och veterinären N. Hero som ledamöter.

Den 24 maj 1865 var kommittén färdig med sitt förslag. Det var ett i många afseenden märkt aktstycke detta, vittnande om synnerlig både sakkännedom och framsynthet hos kommitténs män.

Sålunda föreslogs för veterinärrättningen 5 professorer, 3 adjunkter och 1 instruktionsmedic, alla med fria bostäder vid inrättningen. 2 af adjunkterna skulle tillhöra hvar sin af de professorer, med hvilka var förenad klinisk undervisning. Vidare föreslogs studentexamen som villkor för inträde vid institutet, fri bostad för 60 elever samt kosthåll för dem mot viss betalning, 12 elever skulle dock åtnjuta fri kost mot att de förbundo sig att under tio år efter sin examen vara disponibla för militärveterinär tjänstgöring i händelse af krig.

Till utdelande af årliga premier åt elever skulle anslås 1,000 kronor, och 1,000 kronor till utländsk studieresa åt en af de skickligaste utgående eleverna.

Institutets stat föreslogs till 56,100 Rdr, däraf reservations- och förslagsanslag 17,700 Rdr samt dessutom 29,000 Rdr till inköp af inventarier och medikamenter m. m.

Vidare föreslogo kommitterade en reglering af inrättningens tomt, gående ut på att (genom byte med tomt tillhörig den s. k. Rydbergska stiftelsen) institutet skulle helt kunna komma att ligga inom samma kvarter (kvarteret öster om Grefgatan, mellan denna, Strandvägen, Riddaregatan och Styrmansgatan), hvarförutom framlades ritningar till om- och tillbyggnad af inrättningen, slutande på en summa af 585,101 Rdr.

Men därjämte upptog förslaget också en särskild veterinärstyrelse, bestående af ordförande, som skulle vara chef för allt veterinärväsende i riket och med en lön af 6,000 Rdr, samt två ledamöter, en öfverfältveterinär för handläggande af militära veterinärensaken och en »öfverlandsveterinär», som tillika skulle vara professor vid veterinärrättningen, för de civila veterinärerna. Hvardera med 500 Rdr arvode, hvarjämte den förre skulle åtnjuta en lön af 3,000 Rdr. (Den senare skulle som professor vid veterinärrättningen erhålla en lön af 4,500 Rdr).

Ledsamt nog blef kommitterades framsynta förslag endast delvis realiseradt. Så gjordes redan af Sundhetskolegium, till hvilken myndighet förslaget remitterades, en rätt väsentlig afprutning i detsamma, och öfverintendentsämbetet sänkte byggnadsanslaget till 390,844 Rdr, och uti Kungl. Maj:ts slutliga nåd. Proposition till 1867 års riksdag hade den föreslagna staten följande utseende:

4 professorer	18,000 Rdr
Föreståndarearfvode	500 »
1 lektor, lön	3,000 »
2 adjunkter, löner	3,000 »
Instruktionssmeden, lön.....	1,500 »
Kamreraren, arfvode.....	2,000 »
Sekreteraren, arfvode	400 »
Aflöning åt betjänte	2,000 »
Arfvoden åt extra lärare	1,000 »
Stipendier åt dessa	4,000 »
Byggnaders underhåll	1,000 »
Diverse utgifter: böcker, skrifmaterialier, arbetshästars och inventariers anskaffande och underhåll, ved, ljus m. m.....	5,000 »
	41,400 Rdr

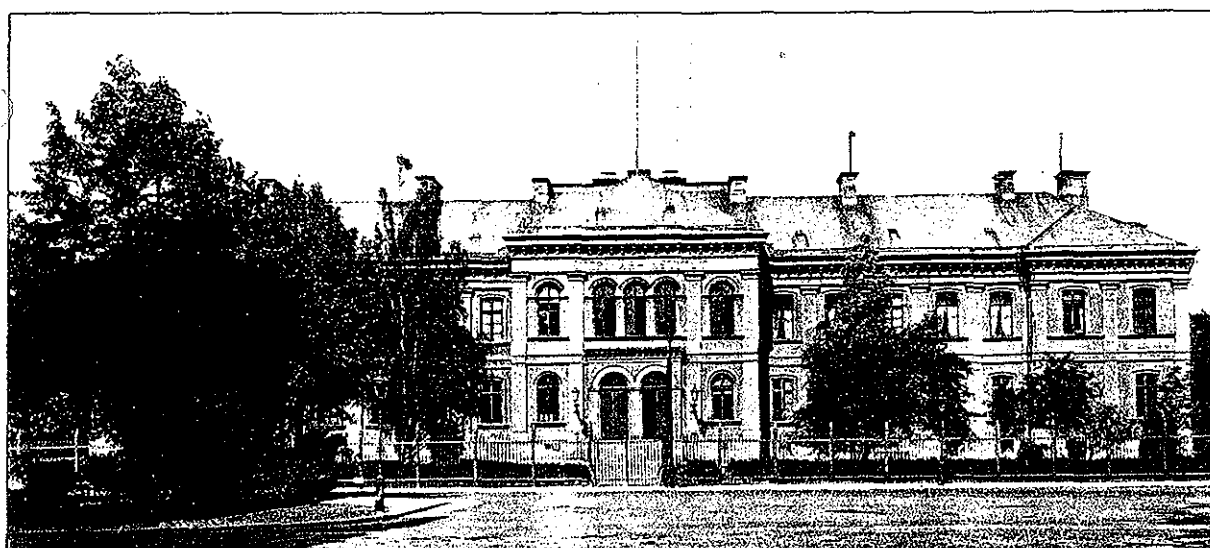

Fig. 15. Veterinärinstitutet vid Karlavägen, hufvudbyggnaden sedd från Karlavägen.

Förutvarande anslaget utgick med 22,330 Rdr.

Statsutskottet afstyrkte byggnadsanslaget, enär det ansåg en förflyttning af institutet till någon af stadens utkanter böra ifrågasättas eller eventuellt ombyggnad af förutvarande byggnader för en lägre summa än den föreslagna.

Riksdagen prutade af 1,000 kr. på professorernas löner (för tvenne professorer med fri bostad i inrättningen skulle ske afdrag å lönen med 500 kronor för hvardera), den ene adjunkten, 1,000 kronor på kamrerarens arfvode och 100 på sekreterarens, 500 på aflöning åt betjänte och 1,000 på diverseanslaget.

Det i samband härmed upprättade nåd. reglementet för veterinärinrättningen, som nu fick namnet *Veterinärinstitut*, är som nämndt af den 24 maj 1867 och har med smärre ändringar, hvarom mera framdeles, sedan dess alltså varit gällande (endast obetydligt modifieradt i 1908 års stadga).

Den viktigaste bestämmelsen i detta reglemente var att från och med år 1870 skulle fordras *fullständig studentexamen för inträde vid institutet*.

Hvad institutets nybyggnadsfråga beträffar, blef den af riksdagen afslagen, hufvudsakligen på den grund att Landtbruksakademien och Sundhetskollegium förordat institutets förläggande utom hufvudstaden, i dess närmaste grannskap, där utanför någon af ladugårdslandstullarne lämplig, kronan tillhörig mark kunde disponeras, hvarigenom institutets gamla område kunde försäljas och på så sätt en betydlig besparing göras.

Riksdagen anhöll alltså, att Kungl. Maj:t måtte gå i författning om en utredning härutinnan.

Med anledning häraf fick direktionen den 24 maj 1867 nådig befallning att i samråd med en af Öfverintendentensämbetet utsedd sakkunnig man verkställa undersökning om lämpligaste platsen och låta uppgöra erforderliga kostnadsförslag. Direktionen stannade för en öster om lifgardets till häst kasern i kvarteret Terra nova belägen större tomt. Kungl. Maj:t kunde dock icke gilla detta förslag. Efter åtskilligt parlamentering, därvid direktionen en gång hade

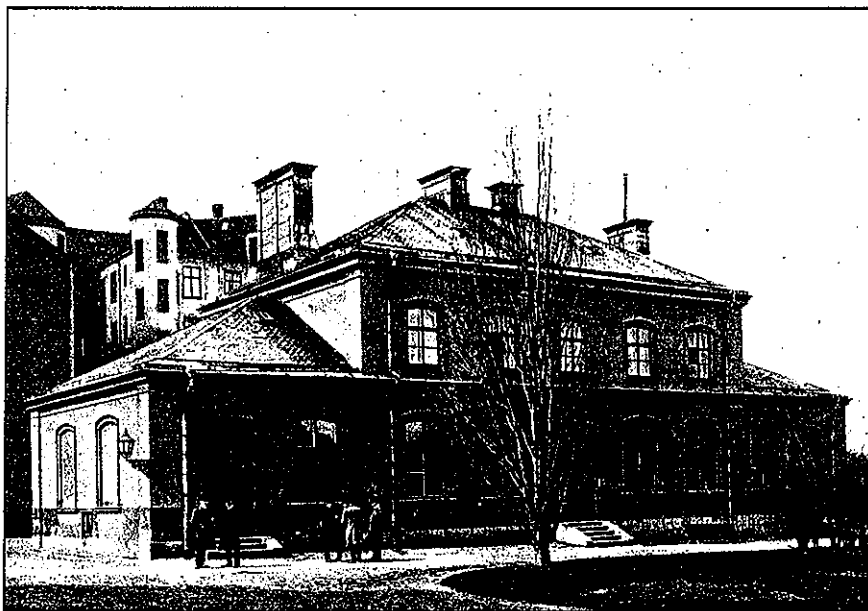

Fig. 16. Veterinärinstitutet vid Karlavägen, västra flygelbyggnaden med anatomisalen och obduktionssalen m. m.

stannat vid att föreslå ett utbyte af mark med den s. k. Rydbergska stiftelsen intill institutets förutvarande område och hemställt om ett byggnadsanslag af 594,890 Rdr, ändrade direktionen sitt förslag och hemställde den 23 december 1872 i stället om institutets förläggande till ändan Grefgatan vid Ladugårdslands tullgata eller n:r 11 och 12 och en del af n:r 3 och 4 i kvarteret Vedbäraren samt en bakom samma tomt liggande del af lägenheten Djursborgs åker och Ladugårdsgärdet till Drottning Christinas väg, med andra ord det nu lämnade institutets område.

Emellertid behöfde en del jord här exproprieras, hvarjämte flyttning af ett uthus för lägenheten Djursborg m. m. gick till 10,000 Rdr, hvadan hela det begärda byggnadsanslaget uppgick till 634,890 Rdr, afsedt att utgå under en fyraårig byggnadstid.

I den till 1874 års riksdag framlagda propositionen anhöll Kungl. Maj:t om ett anslag af 546,770 Rdr för nybyggnaderna samt 51,000 Rdr för expropriation af en del erforderliga tomter. De gamla tomterna vid Strandvägen värderades då blott till 300,000 Rdr. Vid denna

riksdag agiterades rätt lifligt för slopandet af skolorna i Stockholm och Skara och veterinärutbildningens förläggande till universiteten i Uppsala och Lund.

Vid 1875 års riksdag blef äntligen anslaget till nybyggnaden för institutet beviljad, likvisst efter en betydande afprutning från det ursprungliga förslaget.

Sålunda beviljades 498,324 Rdr. till nybyggnader, hvartill sedan kom 50,000 Rdr till inredning och planering.

1876 togo arbetena under Öfverintendentsämbetets ledning sin början, och den 1 juni 1880 mottogs institutet från ämbetet, med undantag af portvaktstugan, som först den 24 augusti kunde öfverlämnas.

Den 21 september 1880 blef den nya skolan högtidligen invigd af Hans Maj:t Konung Oscar II, i närvaro af Hans Kungl. Höghet Kronprinsen, statsråden, representanter för Köpenhamnerskolan, en del högre ämbetsmän, en mängd veterinärer och institutets elever.

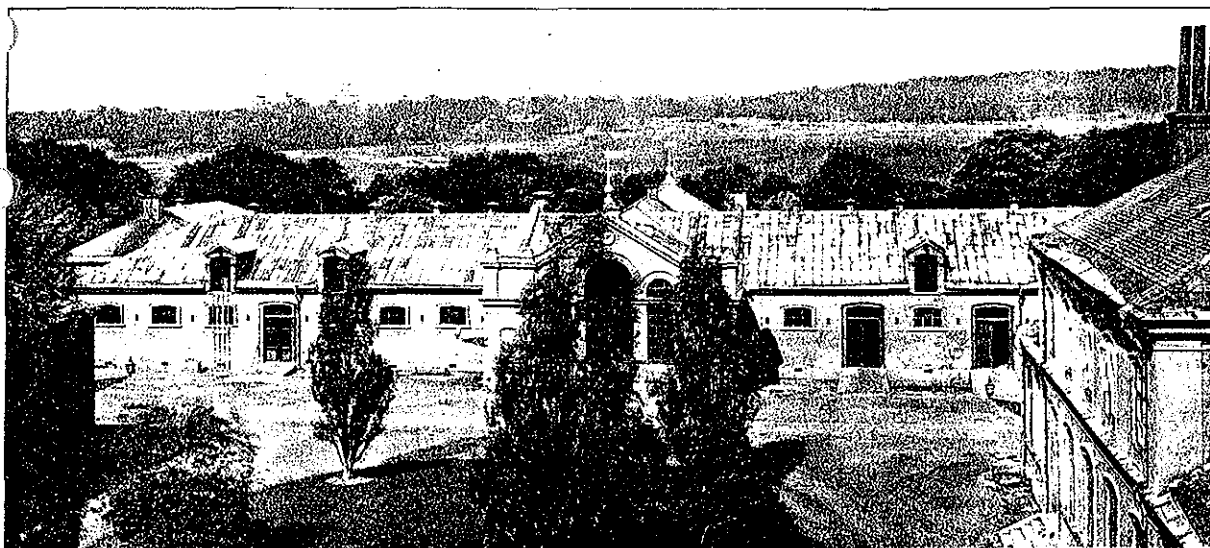

Fig. 17. Veterinärinstitutet vid Karlavägen (stallet).

Ordföranden i Direktionen för institutet, generallöjtnanten grefve C. M. Björnstjerna, höll invigningstalet och Hans Maj:t Konungen förklarade institutet öppnadt.

Det nya institutet utgjordes af 5 särskilda byggnader utom portvaktstugan.

Närmast Karlavägen, med fasaden mot denna, låg hufvudbyggnaden i två våningar, inrymmande på nedra botten t. v. om hufvudingången kemiskt laboratorium med därtill hörande 5 mindre rum, och t. h. tvenne rum för biblioteket, tvenne museirum för patologi, sedermera utnyttjade äfven för kirurgien, patologiska anatomien, husdjursskötseln och hofbeslaget. Vidare kamrerarekontor, lärarorum och tvenne jourhafvanderum.

Öfre våningen rymde i sin ena hälft 6 rum för anatomisk-fysiologiska (och embryologiska) samt zoologiska samlingarne, hvarjämte fanns ett litet som thermostatrum användt rum och i den andra bostad åt föreståndaren. Åt gårdssidan hade denna byggnad på midten en genom båda våningarne löpande tillbyggnad med en öfre och en undre föreläsningssal. Bristen på lokaler gjorde att den förra samtidigt måste fungera som bakteriologiskt laboratorium.

På vinden funnos 10 elevrum.

Kommo så tvenne flygelbyggnader, en västlig, innehållande i öfre våningen bostadslägenheter för adjunkten (sedan assistenten på klinikerne) samt för vaktmästare och drängar och i den nedre anatomisal, föreläsningssal, anatomisklaboratorium (tvenne rum) och obduktionsal med tillhörande litet rum för försöksdjur, samt en östlig, med i öfre våningen en bostadslägenhet åt läraren i hofbebyggelse och i nedre tvenne smedjor, en större för den allmänna driften och en mindre för undervisningen samt emellan dem ett mindre studierum.

I vinkel mot dessa byggnader och midt emot hufvudbyggnaden lågo stallar för kirurgiska kliniken, med plats för ett tjugutal hästar, med tillhörande ridhus samt ett par stallafdelningar för invärtes sjuka hästar. Från början fanns icke någon särskild operationssal eller mottagningsrum, utan mottagningen skedde på gården eller i ridhuset, där också operationerna måste försiggå. Sedermera tillkom med hjälp af en enskild donation en liten tillbyggnad till ridhuset med en liten operationssal samt ett par smårum för mottagningen på hundkliniken.

Nordost om dessa byggnader låg slutligen hundstallet, sedermera tillökadt med ett par

Fig. 19. Veterinärinstitutet vid Karlavägen (hundstallet och stallet för invärtes, i smittosam sjukdom sjuka hästar).

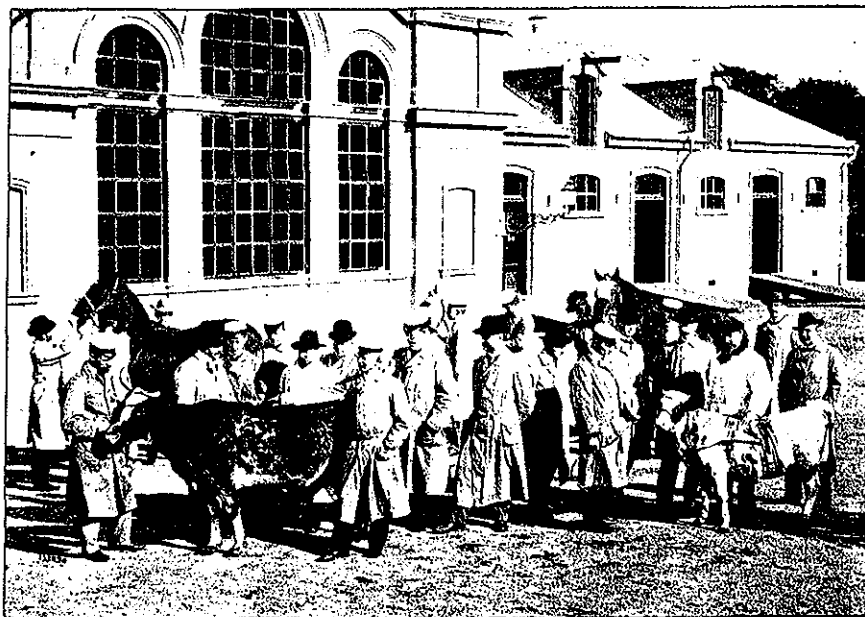

Fig. 18. Veterinärinstitutet vid Karlavägen. Bild från kirurgiska polikliniken.

mindre afdelningar för af smittosamma sjukdomar angripna större husdjur, förnämligast lungrötehästar. Hundstallet rymde trenne medelstora rum. Läger jag så härtill portvaktstugan vid Karlavägen, så är vårt gamla institut färdigt. En mera ingående beskrifning af det skall jag ej här upptaga utrymmet med. De bifogade illustrationerna gifva oss den bästa föreställningen om det samma.

Till institutet hörde en härlig park och flera rymliga paddoxar. Dess område var nämligen betydande, öfver $1\frac{1}{2}$ million kv.-fot, och lämnade godt tillfälle äfven till trädgårdsanläggningar för lärare och tjänstepersonal.

Ett synnerligen beaktansvärdt steg framåt tog institutet genom 1907 års af riksdagen den 28 maj för detsamma fastställda nya lönestat, som efter denna reglering hade följande utseende:

	Lön	Tjänstgöringspengar	Arfvode	Summa
1 rektor	—	—	1,000	1,000
1 professor	4,000	2,000	—	6,000
4 professorer	16,000	8,000	—	24,000
1 lektor	2,600	1,400	—	4,000
1 lektor	2,600	1,400	—	4,000
1 adjunkt	2,000	1,000	—	3,000
1 assistent vid den stationära kliniken och polikliniken	—	—	3,000	3,000
1 assistent vid den anatomisk-fysiologiska afdelningen	—	—	3,000	3,000
1 assistent vid den patologisk-anatomiska och bakteriologiska afdelningen	—	—	2,500	2,500
1 lärare i kött- och mjölkkontroll	—	—	1,500	1,500
1 kamrerare	—	—	1,500	1,500
För uppehållande af sekreteraregöromål hos direktionen	—	—	500	500
För uppehållande af bibliotekariegöromål	—	—	500	500
För undervisning i ridning och körning	—	—	—	1,200
1 vaktmästare och konservator	900	600	200	1,700
1 vaktmästare på kemiska afdelningen	900	600	—	1,500
1 fodermarsk	900	600	—	1,500
1 port- och telefonvakt	700	500	—	1,200
Betjäning i öfrigt	—	—	—	5,000
Stipendier åt elever	—	—	—	4,000
Byggnaders och stängsels underhåll	—	—	—	3,000
Till diverse utgifter	—	—	—	10,000
Summa kronor	30,700	16,700	13,700	83,600

Anmärkningar. 1) För professor kan lönen höjas efter 5 år med 500 kronor och efter ytterligare 5 år likaledes med 500 kronor.

2) För lektor och adjunkt kan aflöningen höjas efter 5 år med 500 kronor och efter ytterligare 5 år likaledes med 500 kronor samt efter nya 5 år med ytterligare 500 och efter 5 år ånyo med 500 kronor. Af hvarje sådant ålderstillägg skola 350 kronor utgöra lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar.

3) För port- och telefonvakt kan lönen efter 5 år höjas med 100 kronor.

4) Därest ordinarie lärare åtnjuter fri bostad, skall å lönen afdragas 500 kronor årligen.

5) Därest assistent åtnjuter fri bostad, skall å arfvodet afdragas 300 kronor årligen.

6) Därest vaktmästare, fodermarsk eller port- och telefonvakt åtnjuter fri bostad jämte bränsle, skall å lönen afdragas 250 kronor årligen.

Institutets stat höjdes på så vis med 24,700 kronor till 83,600 kronor (oafsedt ålderstilläggen) eller, om bostadsafdragen frånräknas, 81,800 kronor.

Institutets föreståndare skulle alltså hädanefter benämnas rektor, adjunkten vid ambulatoriska kliniken höjdes till lektorat, instruktionsmedssysslans ombildades till adjunktur i hofvens sjukdomar och hofbeslagslära. Den förutvarande adjunkten indrogs och i dess ställe inrätta-

des 2:ne nya assistentbefattningar, en å anatomisk-fysiologiska afdelningen och en å klinikerna (stationära och polikliniken), alla på ordinarie stat.

Extra lärarebefattningen i köttkontroll kom nu att omfatta kött- och mjölkkontroll.

Häraf nödvändiggjordes också en del ändringar i institutets reglemente, som i sin sålunda något förändrade form utkom den 31 jan. 1908.

LÄRAREPERSONALEN FRÅN TIDEN OMRING 1870.

Jag återkommer så med några ord till *lärarepersonalen*. Efter professor *Dahlströms* död 1860 uppehölls 3:dje professuren på extra stat och i stället inrättades, med indragning af den 1855 inrättade adjunkten, en professur i kirurgi och obstetrik, hvars första innehafvare blef professor *G. W. Sjöstedt* (se sid. 22), som uppehöll befattningen till höstterminen 1880, då han på grund af sjukdom blef tjänstledig. Afled 1894 vid 70 års ålder. Befattningen uppehölls sedan på förordnande först af t. f. adjunkt *J. P. Lundgren*, sedan af distriktsveterinären i Sala *J. G. H. Vennerholm*, som 1890 den 18/1 blef ordinarie innehafvare af densamma och allt fortfarande bestrider den.

Fig. 20.
Carl Adolf Lindkvist.

1867 anställdes en extra lärare som ledare af den ambulatoriska kliniken, dåvarande veterinären i Hedemora *Ernst Morell*, som 1868 utnämndes till professor i husdjursskötsel, husdjursafvel, raslära, ytterlära, veterinärrättsvetenskap samt ledare af ambulatoriska kliniken, hvilken befattning han innehade, till dess han den 4 mars 1898 afgick med pension. Afled 1911 vid 78 års ålder. Hans befattning uppehölls först på förordnande af dåvarande veterinär *Hallander* (numera professor och föreståndare för veterinärinrättningen i Skara), till

Fig. 21.
Ernst Morell.

dess den 22 december 1899 stuteriveterinären, fil. licentiaten *Edvard Th. Nyström* utnämndes till ordinarie innehafvare af densamma.

1868 kom till institutet som adjunkt läraren i zoologi och husdjursskötsel vid Ultuna landbruksinstitut *Carl Adolf Lindkvist*; 1877 blef han professor vid veterinärinstitutet i patologi och terapi, epizootilära, farmakodynamik, toxikologi och recepturkomst och gjorde sig som sådan känd såsom en framstående lärare och föreläsare. Han innehade denna professur, till dess han med pension afgick år 1895. Hans befattning upprätthölls först på förordnande af veterinären *Knut August Hjalmar Dahlström*, som den 3 december 1897 utnämndes till ordinarie professor, sedan han från och med höstterminen 1894 bestridt föreläsnings- och examinationsskyldigheten i de till professuren i patologi och terapi hörande ämnena, med undantag af epizootiläran (som förelästes af professor Lindkvist till hans afgang från institutet) och ledt den medicinska kliniken. Från och med 1906 skötte han professuren i dess helhet med undantag af tiden 10/7 1896—15/1 1897, då den uppehölls af regementsveterinären (sedan fältveterinär) *Peter Leonard Schmidt*.

Sedan professor *Kinberg* den 26 oktober 1888 erhållit nådigt afsked med pension, uppehölls hans befattning af *Johan Peter Lundgren*, som den 26 augusti 1879 utnämndes till adjunkt

vid institutet och som från 1877 till den 1 november 1888 tjänstgjort som professor i kirurgi. Den 15 mars 1889 utnämndes Lundgren till professor i anatomi och fysiologi (jämte histologi t. o. m. år 1893, se nedan).

1890 inrättades vid institutet en extra lärarebefattning i köttkontroll och slakthusväsende. Till förste innehafvare af denna befattning blef dåvarande stadsveterinären i Stockholm *Gustaf Leonard Kjerrulf* förordnad. Han upprätthöll befattningen från den 14 juni 1890, tills han år 1900 den 7 december utnämndes till medicinalråd. Nu öfvertogs denna undervisningsskyldighet från vårterminen 1901 af stadsveterinären i Stockholm *Sven Peter Nystedt* och utsträcktes från 1907 äfven till mjölkkontroll.

1893 beviljades af riksdagen anslag från 1894 års ingång till en professur vid institutet uti patologisk anatomi och bakteriologi. Den 8 december 1893 utnämndes till innehafvare af denna professur *Josef Svensson*. Svensson hade sedan 1 maj 1890 upprätthållit adjunkturen vid institutet, från 1 september 1890 undervisat i histologi, från 15 januari 1891 i bakteriologi och från höstterminen 1892 i patologisk anatomi.

1904 beviljades af riksdagen anslag till en assistentbefattning på denna afdelning.

Som instruktionssmed kom efter *Gustaf With. Klingstedt* veterinären *Lars Regnér* 1877.

Fig. 22.

Gustaf Leonard Kjerrulf.

Fig. 23.

Lars Regnér.

Fig. 24.

Carl Johan Aron Ericsson.

Regnér var född 1838 och utnämndes 1877 till sin befattning vid veterinärinstitutet. Efter hans död den 28 sept. 1898 uppehölls befattningen af hans son, d. v. bataljonsveterinären *L. G. L. Regnér*, till dess distriktsveterinären *Axel Robert Pålman* den 1 april 1899 blef förordnad till densamma. Pålman innehar alltjämt denna befattning, som dock genom 1907 års omgestaltning institutets stat blifvit ordinarie adjunktur med undervisningsskyldighet därjämte i hofvens och klöfvarnes sjukdomar, hvarjämte denne lärare brukat gifva en kortare kurs i anspannslära.

Som kemist vid institutet efterträddes lektor Hamberg 1876 af veterinären *Carl Johan Aron Ericsson*, som den 28 augusti 1905 afgick med pension, hvarefter hans befattning upprätthållits på förordnande dels af adjunkten vid institutet *A. V. Sahlstedt*, dels från den 31 januari 1908 af apotekaren *J. Kinberg* samt från 1 sept. 1911 åter af *A. V. Sahlstedt*.

Från och med 1905 leddes institutets ambulatoriska klinik af en särskild därför förordnad adjunkt (under professorens i husdjursskötsel m. m. öfverinseende), till hvilken tjänst anslag beviljats af 1904 års riksdag, och dess förste innehafvare blef distriktsveterinären *Måns Harry Larsson Stålfors*.

1907 beviljade riksdagen som nämndt ny lönestat vid institutet, hvarvid denna adjunktsbefattning höjdes till lektorat, med samma innehafvare som förut (utnämnd den 23 december 1907), och hvarvid obstetriken öfverflyttades från professorn i kirurgi på denne lärare, som nu blef chef för den ambulatoriska kliniken.

LÄRAREKÅREN VID TIDEN FÖR INVIGNINGEN AF DET NYA VETERINÄRINSTITUTET.

Professor Lundgren.

Professor Vennerholm, Rektor.

Professor Svensson.

Professor Dahlström.

Professor Nyström.

Lektor Stålfors.

Adjunkt Pålman.

Lektor Sahlstedt.

Stadsveterinär Nystedt.

Laborator Forssell.

Laborator Magnusson.

Assistent Erik Julin.

Som *föreståndare* för institutet hafva under eller efter *Norling* fungerat professor *Kinberg* $^{28}/_{11}$ 1856— $^{30}/_{9}$ 1862, t. f. $^{1}/_{10}$ 1872— $^{30}/_{9}$ 1873, $^{1}/_{10}$ 1874— $^{31}/_{12}$ 1886; professor *Lundberg* $^{7}/_{7}$ — $^{22}/_{12}$ 1853, $^{16}/_{7}$ — $^{23}/_{12}$ 1855, $^{1}/_{10}$ 1862— $^{30}/_{9}$ 1874; professor *Lindquist* $^{1}/_{1}$ 1887— $^{31}/_{12}$ 1895; professor *Lundgren* $^{1}/_{1}$ 1896— $^{31}/_{12}$ 1901 samt professor *Vennerholm* $^{1}/_{1}$ 1902 tills dato, med titeln rektor från $^{28}/_{5}$ 1907.

Som *adjunkt* vid klinikerna hafva tjänstgjort *J. H. Lindman* 1868, t. f.; *C. A. Lindquist* 1868—77; *C. W. Åden* 1877—79, t. f.; *J. F. Lundgren* 1879—89; *J. G. H. Vennerholm* 1889—90; *J. Svensson* 1890—94; *A. H. Dahlström* 1894—98; *A. M. Bergman* 1898—1901; *J. B. Hedelin* 1901—04; *A. V. Sahlstedt* 1904—07.

Som *laborator* i kemi *N. O. Engfeldt* (apotekare) $^{1}/_{9}$ 1911—.

Som *laborator* på kirurgiska afdelningen *C. E. G. Forssell* $^{1}/_{9}$ 1911—.

Som *laborator* på medicinska afdelningen *C. P. Nordquist* $^{1}/_{9}$ 1911— $^{30}/_{9}$ 1912.¹

Som *laborator* i bakteriologi *H. Magnusson* $^{1}/_{9}$ 1911—.

Som *assistent* vid stationära och poliklinikerna *C. E. G. Forssell* 1907— $^{30}/_{6}$ 09; *H. Kruse* $^{1}/_{5}$ 1909— $^{30}/_{11}$ s. å. samt $^{1}/_{12}$ 1910— $^{24}/_{8}$ 1911; *C. P. Nordquist* $^{1}/_{12}$ 1909— $^{30}/_{11}$ 1910.

Som *assistent* på patologisk-anatom. och bakt. afdelningen *S. D. Wall* $^{1}/_{1}$ 1904— $^{15}/_{6}$ 09; *H. Magnusson* $^{16}/_{6}$ 1909— $^{31}/_{3}$ 1910; *J. B. Hülphers* $^{1}/_{4}$ 1910— $^{16}/_{1}$ 1912; *E. W. Julin* $^{17}/_{1}$ 1912—.

Som *assistent* på anatom.-fysiol. afdelningen *A. V. Sahlstedt* $^{1}/_{1}$ 1908— $^{31}/_{8}$ 1911; *E. Agduhr* $^{1}/_{9}$ 1911—.

¹ Denna befattning är, då detta arbete går i tryck, ännu ej tillsatt. *Förf.*

DET NYA VETERINÄRINSTITUTET.¹

När år 1880 den 21 sept. veterinärinstitutet vid Karlavägen invigdes, var den, som skrifver dessa rader, ännu elev vid institutet, och fullt väl minnes jag den stolthet, vi alla kände öfver vårt nya institut. Hans Maj:t Konung Oscar II förklarade i egen hög person institutet för öppnadt, tog lokalerna i betraktande och uttryckte sin nådiga tillfredsställelse med de då nog så tilltalande byggnaderna och utrustningen. Det var ju en himmelsvid skillnad mellan detta institut och de ruskiga lokalerna nere vid Nybroviken, och om vi också icke utan ett visst vemod kunde säga farväl till det första gamla hemmet för vår veterinärutbildning, därifrån dock så många minnen vinkade, så gjorde vi likvisst under allmänt jubel vårt intåg i det nya. Vi ville ju så gärna däri skåda gryningen till en ljusare framtid för vår vetenskap och vår kår, men föga trodde vi, att utvecklingen skulle gå så raskt och krafven på skolans utrymmesförhållanden ökas med sådan fart, att det nya institutet redan innan tio år förflutit skulle befinnas antikveradt och omöjligt för en rationell undervisnings och forsknings drifvande.

Så blef emellertid faktiskt fallet. Det nya institutet vid Karlavägen kom såtillvida till i en för nybyggnad ogynnsam tid, som just under 80- och 90-talet veterinärvetenskapen genomgått en utvecklingsperiod som aldrig tillförne. Listers banbrytande arbete inom sårbehandlingen trängde snart igenom och bröt sig väg äfven inom veterinärkirurgien. Antiseptiken med all den väckelse och allt det nyfödda intresse för kirurgien, som följde den i spåren, kom också inom veterinärkirurgien en omgestaltning åstad, som i väsentlig mån måste öka krafven på utrustning inom detta fack vid vår veterinära högskola. Jämsides härmed föddes en ny vetenskapsgren, som snart skulle åstadkomma en fullständig revolution inom den medicinska uppfattningen och sätta sjukdomarne och deras väsen, orsaker och behandling i mångt och mycket i en alldeles ny belysning. De Pasteurska och Kochska lärorna gingo ut öfver världen, och bakteriologien skulle med dem under många årtionden sitta i den medicinska forskningens högre.

För denna forskningsgren saknades totalt alla lokaler på vårt institut. Med bakteriologien följde också en knappt anad uppblomstring af flere af de medicinska forskningsgrenarne, som mer eller mindre intimt beröras af densamma, såsom patologiska anatomen, patologien, hygien m. fl. Detta förklarar ju till en viss grad den bristande utrustningen af 1880 års institut.

Där saknades afdelning för fysiologi, mjölk- och köttkontroll, obstetrik, för hygien, för patologisk anatomi (med undantag af en obduktionssal och ett litet därtill hörande rum), där funnos öfver huvud taget inga laboratorier mer än för kemi. Kirurgiska, medicinska och husdjursskötselafdelningen hade för sina samlingars inhysande måst dela ett enda jämförelsevis litet rum. Något rum för vederbörande klinikchefer på medicinska och kirurgiska kliniken fanns naturligtvis inte, utan toaletten måste göras i stallarna. Operationssal saknades och mottag-

¹ I det hos Kungl. Maj:t hvilande nya stadgeförslaget, som redan är i väsentliga stycken af Kungl. Maj:t godkändt, är namnet »Veterinärinstitutet» föreslaget att utbytas mot »Veterinärhögskola», som väl sålunda får antagas blifva benämningen på vår skola för framtiden.

Förf.

tagningarne för såväl större som mindre husdjur skedde ute i fria luften och vid dåligt väder i det skumma ridhuset. I någon mån blef dock denna sista brist afhjälpt genom att en donation från en privatperson¹ togs i anspråk för inredande af ett litet mottagningsrum och ett undersökningsrum för mindre husdjur samt af en liten operationssal, som dock måste göras gemensam för både större och mindre husdjur, och där 2:ne lärare samtidigt måste operera och undervisa, helt naturligt ett i hög grad störande, ja ibland för vederbörande chefer rent af olidligt system. I öfver tjugu år har emellertid den, som skrifver dessa rader, måst sköta mottagningen och undersökningen af de större husdjuren i fria luften, och då temperaturen ju ibland om vintrarne kan gå ned till bortemot 20° C. och kliniken räcker i timtal, är det lätt att förstå, att vi med otålighet afvaktade en annan tingens ordning. Eleverna hade det nästan bättre än lärarne, ty dem bereddes åtminstone ett samlingsrum och det bestods dem lyxen af en box i stallen för sin toalett vid klinikerna.

Det var tydligt att denna bristfälliga utrustning skulle verka förlamande både på undervisningen och än mer på det vetenskapliga arbetet, så mycket mer som under mer än tjugu år af utveckling i öfrigt, så med afseende på lärarekrafter som anslag m. m., stod så godt som stilla, om jag undantar, att institutet 1890 fick en extra lärare i köttkontroll och från 1 jan. 1894 en professur i patologisk anatomi, histologi och bakteriologi.

Så fanns, när undertecknad med 1902 års ingång tillträdde rektoratet eller föreståndarskapet, som det den tiden ännu kallades, så många bristfälligheter i skilda afseenden att afhjälpa, att jag knappast visste, hvar jag skulle börja. Det fanns inga assistenter, utan »adjunkten» var det factotum, som skulle sitta inne med all den visdom, som kräfdes för att vid behof rycka in för institutets lärare — eho det vara månne. Det fanns ingen själfständig ledare för ambulatoriska kliniken, utan professorn i husdjursskötsel skulle samtidigt leda denna klinik, och då han helt naturligt omöjligen kunde offra hela dagar på att ligga ute på resor, blef följden den, att den ambulatoriska klinikens klientel i betänklig grad decimerades; det fanns inga assistenter, ingen port- och telefonvakt, utan hans syssla fick fodermarsken sköta om — när tiden medgaf; ingen särskildt anställd nattvakt, utan institutets elever fingo i stallen om nätterna begrunda den nya banans vanskligheter o. s. v.

Jag kan, när jag tänker tillbaka på de gångna åren, ej annat än känna den djupaste tacksamhet mot direktion, regering och riksdag för den förståelse och det tillmötesgående, vi städse rönte, då alla dessa brister skulle afhjälpas. På ej stort mer än fem år hade vi redan lektor vid ambulatoriska kliniken, den gamla adjunkten borta och i stället 3:ne assistenter, en på den anatomisk-fysiologiska afdelningen, en på klinikerna samt en på den patologisk-anatomiska och bakteriologiska afdelningen, och den gamle »instruktionssmeden» hade ryckt upp till adjunkt. Vidare hade tillkommit en vaktmästare på patol.-anat. afdelningen, en port- och telefonvakt, en nattvakt och ökad personal i stall och smedja, hvarjämte institutets hela stat var genom riksdagsbeslut af 28 maj 1907 reglerad. Men vi hade under denna korta tid fått mera än så. Framförallt måste det ju nämligen gälla att söka bereda vår skola ett värdigt hem, där inte bristerna i utrymme och utrustning längre kunna stå hindrande i vägen för en rationell undervisnings och en planmässig vetenskaplig verksamhets drifvande. Det var mig från första början tydligt, att detta måste för mig blifva det stora mål, på hvilket jag som chef måste söka inrikta alla mina sträfvan.

¹ En fröken Guillaume hade testamenterat några tusen kronor till inredande af varma rum för vård af sjuka husdjur, och denna summa hade under årens lopp vuxit till omkr. 7,000 kronor.

Vi hade nog redan förut sökt i någon mån få de värsta bristerna afhjälpta, men det rörde sig om förslag till tillbyggnader till det gamla institutet, halfmesyrer, som — det må man väl nu kunna säga — lyckligtvis ej vunno vederbörande myndigheters gillande. Så gick ett sådant förslag in till Kungl. Maj:t den 6:te dec. 1900, men blef tillbakavisadt, sedan det förut blifvit af Kungl. Medicinalstyrelsen ogilladt. Den 21 september 1901 återförvisades det till institutets direktion. Hela förslaget gick löst på ett anslag af 149,000 kronor. Det var föröfrigt tydligt, att med det höga värde, institutets dåvarande tomt representerade, belägen som den var mellan Karlavägen och Valhallavägens förlängning, skulle riksdagen icke gå in på att genom några större tillbyggnadsanslag låsa fast institutet här för någon längre tid framåt. I samband med nyssnämnda återremiss tillsattes nu af direktionen en kommitté, bestående af riksgäldsfullmäktigen doktor G. F. Östberg, medicinalrådet G. Kjerrulf, professorn John Lundgren samt undertecknad. Majoriteten inom kommittén beslöt uttala sig för en förflyttning af institutet såsom den enda rationella utvägen att lösa institutets byggnadsfråga. Närmast gällde det då att finna en lämplig tomt. För det kliniska materialets skull ville vi om möjligt söka få institutet förlagdt inom stadens hank och stör. Vi vände oss först till Stockholms stad, men fingo efter omkring ett års väntan och otaliga påminnelser hos vederbörande stadsplaneingenjör m. fl. ett afböjande svar. Vi hade fäst oss vid några tomter nere vid Årstaviken, kvarteret Kärften, Axet, Kornet och Rågen, men stadens ombud ansågo sig ej böra afyttra dem och uppställde i alla händelser, för det fall att de skulle gå in på någon afträdelse, sådana villkor (öfverlåtande af Humlegården åt staden), att vi måste afbryta underhandlingarne med staden och i stället träda i underhandling med ett privat bolag, det s. k. Fribergiska tomtförsäljningsaktiebolaget, som på Södermalm ägde en större, vid Götgatan, emellan denna, Ölands-, Östgöta- och Hammarbygatorna belägen tomt med areal af 30,434 kv.-m.

Den 9 februari 1903 gick alltså åter ett förslag till lösning af institutets byggnadsfråga in till Kungl. Maj:t, däruti nämnda tomter föreslogos till inköp till ett pris af 1,100,000 kronor. Emellertid hann icke någon kungl. proposition i frågan inkomma till 1903 års riksdag, och för att få kontraktet med Fribergiska tomtaktiebolaget prolongeradt på ett år, måste den ifrågasatta köpeskillingen höjas till 1,155,000 kronor. Samtidigt inlämnades ett approximativt kostnadsförslag för det nya institutet med detaljerad utredning öfver utrymmet för de särskilda rummen och afdelningarne samt ett likaledes detaljeradt, af stadsingenjör Ygberg utarbetadt förslag till stadsplan öfver samt värdering af det gamla institutets tomt. Det approximativa kostnadsförslaget för det nya institutet gick då till 1,600,000 kronor utom tomten, alltså inalles till 2,755,000 kronor, och den Ygbergska värderingen af det gamla institutets tomt (48,009,9 kv.-m.) belöpte sig till 4,074,987 kronor, hvarifrån Y. dock ville för gatumark m. m. göra ett afdrag af 13,313,8 kv.-m., representerande ett värde af 1,295,664 kronor, hvadan alltså det gamla institutets tomt skulle enligt 1903 års värdering representera ett försäljningsvärde för staten af 2,779,323 kronor, hvilken summa direktionen dock redan den tiden ansåg vara för lågt beräknad.

Vid 1904 års riksdag framlades kungl. proposition i nu nämnd riktning, men förslaget blef af statsutskott och riksdag såtillvida afslaget, som den föreslagna tomten ansågs för dyrbar, och vi hänvisades dels till om- och tillbyggnad af det gamla institutet, dels till förflyttning af detsamma till staten tillhörig mark invid Stockholm, därvid särskildt nämndes ett invid egen- domen Enskede utanför Skanstull beläget område.

Jag kan icke neka till, att det kändes öfver beskrifning bittert att åter se sina förhoppningar grusade; skulle då allt oerhördt arbete, allt skrifveri, allt spring och alla offer vara för-

gäfvos, och skulle vi då fortfarande vara dömda till denna förlamande brist på lokaler, utrustning och utvecklingsmöjligheter. Men om man också att börja med kände sig en smula förlamad af motgången, gällde det dock för stora intressen för att låta modet falla, och händelsernas vidare gång visade, att hvad vi då så djupt beklagade, nog helt visst var till lycka för vårt institut och för frågans vidare öden.

Att förlägga institutet till Enskede bar absolut emot.

I en broschyr i byggnadsfrågan, som jag den tiden skref för utdelning i riksdagen, tillät jag mig också allvarligt kritisera detta förslag och säger i broschyren härom bland annat:

»Skulle institutet förflyttas ut till stadens mark på Enskede, ser jag för min del ingen möjlighet att hålla materialet af hundar och hästar vid makt. Ett godt stycke utanför Skanstull, uppför en lång backe, med en enda användbar förbindelseled med hufvudstaden och med det kliniska materialet redan nu i händerna på jämförelsevis unga och driftiga veterinärer skulle det icke vara stora utsikter att skaffa det för undervisningen nödiga antalet hästar och hundar, och att, då man har en storstads material att tillgå, förlägga institutet så, att man icke blir i färd att utnyttja detta material, skulle väl ändå vittna om bra liten framsynthet och omtanke om veterinärutbildningens bästa. Redan för närvarande erbjuder det stora svårigheter att anskaffa hästar för smedjans behof, institutet har ju nämligen också till uppgift att utbilda hofslagare, och konkurrensen är här ytterligt uppdrifven; vid Enskede skulle med visshet denna utdelning af institutet af brist på material få lof att stängas. Det har talats om, att stadens utveckling skulle i framtiden lösa dessa vanskligheter, men därom vet man ingenting, och om så också om 20—30 år skulle blifva fallet och en så betydande industriell verksamhet hafva vuxit upp vid Enskede, att här skulle kunna finnas material för institutets kliniker, så — hvarmed skola vi under tiden utbilda eleverna?» o. s. v.

Så börjades åter jakten efter en lämplig tomt. Vid en öfverläggning härom, jag hade med hofjägmästare Edelstam, som då hade öfveruppsikten öfver Djurgårdsområdet sig anförtrödd, och därvid vi med kartan på bordet diskuterade frågan, kommo våra tankar att falla på det s. k. Kräftriket eller lägenheten Katrineberg utanför Roslagstull. Här, vid Brunnsviken, nära den hästrika Johannes' församling, med ett friskt och jämförelsevis isolerad läge, här borde, syntes det mig, blifva ett idealiskt hem för ett veterinärinstitut. Tanken mognade mer och mer och den vann gillande i snart sagdt alla instanser. Vårt bästa hästklinikmaterial hämta vi från Johannes' församling, och den skulle ju komma oss närmare än förut; tvärs öfver Bellevueparken kommer man på få minuter förbi Stallmästaregården till Norrtullsgatan, hvadan institutet alltså borde komma att draga fördel af trafiken genom tvenne tullar, respektive tvenne stora landsvägar med god landsbygd omkring, nämligen dels landsvägen utåt Djursholm och Danderyd dels åt Sollentuna m. fl. socknar. Snedt emot tomtens, på andra sidan landsvägen, går järnvägen och här ligger Albano station. Vid Norrtull lågo då de stora kreatursstallarne, med platser för flere hundra djur, där ju ett värdefullt undervisningsmaterial borde vara att påräkna.¹ Slutligen skulle institutet här komma att ligga i grannskapet af flere andra, husdjursskötseln intresserande eller i öfrigt vetenskapligt arbetande institutioner, landtbruksakademiens experimentalfält och museum, centralförsöksanstalterna för jordbruksväsendet, entomologiska anstalten, skogshögskolan, riksmuseum m. fl.; ett stort vetenskapligt centrum alltså, där ett fruktbringande samarbete mellan en del institutioner borde kunna åvägbringas.

¹ Dessa stallar blefvo dock som bekant sedermera flyttade ut till slakthuset vid Enskede.

Tomtförslaget vann som sagdt gillande af alla de myndigheter, till hvilka frågan remitterades, riksmarskalksämberet, öfverintendentsämberet och medicinalstyrelsen samt först och främst af Hans Maj:t Konung Oscar, som ju i första hand befallde öfver all till Djurgården hörande mark. Emellertid disponerades tomten af Stockholms Jästfabriksaktiebolag, som hade arrenderätten på konungens lifstid mot en årlig summa af 1,000 kronor och ägde fastigheter å lägenheten, till största delen belägna å den för institutet föreslagna halfvan af Kräftriket. Dels på grund af vissa af Djurgårdsintendenten framlagda skäl, dels på grund af den östra delens större lämplighet som byggnadsplats, hade vi nämligen bestämt oss för denna del af tomten. Efter en af arkitekten Ludv. Peterson och byggmästare N. Nilsson den 31 maj 1904 verkställd värdering uppskattades bolagets nämnda byggnadskomplexer till en summa af 112,750 kr., hvarvid dock riksmarskalksämberet gjorde anspråk på ursprunglig äganderätt af en del af dessa (å västra hälften dock belägna) byggnader till ett värde af omkr. 15,000 kr. Här lågo dels ett par villor, dels en stor fabriksbyggnad nere vid Brunnsviken, där nu tvätthuset m. m. ligger och där bland annat bolaget Radiator haft sina verkstäder en tid, vidare en stor magasinsbyggnad, arbetarebo. der m. m.

Lägenheten Kräftriket hade genom nådig resolution den 27 september 1824 upplåtits på 50 års tid från den 1 oktober samma år till dåvarande föredraganden för hofärenden, lagman Carl af Georgii, med sådana därå befintliga hus och byggnader, hvilka icke tillhörde den diti. l. ärande arrendatorn, hvarvid Georgii och hans rättsinnehafvare beviljades förmånen att för de hus och byggnader, hvilka under besittningstiden å lägenheten uppfördes och vid densamma slut funnos kvarstående, af tillträdaren erhålla en ersättning af högst 8,000 Rdr B:co, hvar till gode män pröfvade samma byggnader kunna i värde uppskattas. Samma förmåner hade den 8 december 1841 beviljats bryggaren Johan Jacobsson Westman, som för 5,000 Rdr B:co öfvertagit lägenheten af Georgii sterbhus. Sedermera hade besittningsrätten den 12 februari 1844 inköpts af bryggaren G. W. Sjöstrand på hufvudsakligen enahanda villkor, som de för Georgii bestämda. Den 23 maj 1862 hade arrendesumman bestämts till 253 kronor 50 öre, den 24 maj 1873 stadfästades nådig resolution för aktiebolaget Svanberg & C:o, som den 25 augusti 1874 erhöll besittningsrätten å lägenheten under Hans Maj:t Konungens regeringstid mot en afgift af 600 kronor årligen, och slutligen hade Stockholms Norra Jästfabriksaktiebolag, som inlöst lägenheten för en summa af 50,000 kronor, den 22 mars 1884 erhållit nådig resolution å besittningsrätten.

Jästfabriksaktiebolaget fordrade efter åtskilligt parlamentering och afprutning en summa af 110,000 kronor i ett för allt för att afstå tomten med därå belägna byggnader, och Djurgårdsförvaltningen fordrade af institutet ett årligt vederlag af 1,000 kr.

Den 30 sept. 1904 ingick alltså institutets direktion till Kungl. Maj:t med förnyad framställning i frågan, med förslag till institutets förflyttning till nu nämnda plats. Då emellertid regeringen ansåg den i 1903 års förslag förebragta utredningen, som i öfrigt låg till grund äfven denna gång, böra fullständigas, anmodades direktionen för institutet genom ämbetsskrivelse från Kungl. Jordbruksdepartementet af 31 mars 1905 att gå i författning om uppgörande af skissritningar till ett nytt veterinärinstitut och åt arkitekten Ludvig Peterson och undertecknad gafs i uppdrag att under en studieresa i Danmark, Tyskland och eventuellt Österrike-Ungern studera veterinärskolorna och samla material för den detaljerade utredningen. Detta uppdrag fullgjorde vi under sommaren 1905, men äfven följande sommar gjorde vi en utrikes studieresa, denna gång till Tyskland, Italien och Belgien. Redan förut hade jag besökt skolorna

i Alfort, London och Wien och 1905 på hösten skolan i Budapest. Mot slutet af 1906 företogo också professorerna Lundgren och Svensson samt ingenjör A. Anderberg och i slutet af år 1909 adjunkt Pålman på nybyggnadsanslagets bekostnad en några veckors utrikes studieresa.

Vi hade alltså en samlad erfarenhet öfver främmande veterinärskolor att bygga på, och rum för rum, byggnad för byggnad, och för de särskilda institutionerna i samråd med vederbörande chefer, har sålunda vårt institut timrats upp.

Den 26 oktober 1905 gick förslaget åter till Kungl. Maj:t, nu åtföljdt af skissritningar och mera utförliga kostnadsberäkningar. Förslaget gick löst på 2,000,000 kronor, fördelade på följande sätt:

I. Hufvudbyggnad.....	277,875: —
II. Anatomibyggnad	300,000: —
III. Byggnad för patologisk anatomi och bakteriologi...	286,900: —
IV. Stallar för försöksdjur (smittosamma sjukdomar) ...	8,748: —
V. Stallar för försöksdjur (icke smittosamma sjukdomar)	17,226: —
VI. Byggnad för ångpannor och maskineri	30,560: —
VII. Byggnad för den kirurgiska kliniken	126,040: —
VIII. Stallar till d:o d:o	58,860: —
IX. Vänt- och mottagningshall till d:o	29,200: —
X. Löpbana och sammanbindningsgång i d:o	6,540: —
XI. Byggnad för den medicinska kliniken för större husdjur	152,400: —
XII. Stallar till d:o d:o	66,600: —
XIII. Byggnad för klinik för mindre husdjur.....	80,800: —
XIV. Stallar till d:o d:o	36,800: —
XV. Ladugård	49,720: —
XVI. Byggnad för hofbeslag	166,260: —
XVII. Portvaktstuga	9,810: —
XVIII. Planerings- och terrasseringsarbeten samt asfalterade och grusade vägar och planer, planteringar, dräneringsarbeten, yttre ledningar för gas-, vat- ten och aflopp samt septic tanks och tomtens inhägnad	211,678: —
XIX. Ritningar och arbetsledning, kontrollantarvoden och administration m. m.	83,983: —
Summa kronor 2,000,000: —	

Härtill skulle dock komma omkostnaderna för inlösningen af tomten (se ofvan) samt för inredningen, som af undertecknad i särskild skrifvelse till statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet af den 15 februari 1906 föreslogs till $\frac{1}{5}$ å $\frac{1}{6}$ af byggnadskostnaderna (d. v. s. 315—378,000 kr.), detta med stöd af erfarenheterna från skolorna i Hannover, Giessen och Dresden, af hvilka de båda förra voro helt nybyggda.

Det skulle emellertid komma att utkämpas ännu mången het dust, innan institutets nybyggnadsfråga skulle blifva löst. Den 8 nov. 1905 remitterades ärendet till Kungl. Medicinalstyrelsen, som i underdånigt utlåtande af den 29 s. m. på ett ganska hårdhänt sätt gjorde en del vidräkningar med det framlagda förslaget, föreslog betydande afprutningar på flere af

byggnaderna och hemställde att »till förslaget hörande ritningar måtte omarbetas och de anmärkningar mot detsamma, som af styrelsen framställts, måtte vid omarbetningen iakttagas». Anatomiska byggnaden, byggnaden för kliniken för smärre husdjur, patologisk-anatomiska och bakteriologiska byggnaden, ladugården m. m. skulle enligt styrelsens åsikt behöfva inskränkas och omarbetas. Detta bar ju alldeles emot. Ritningarne voro så genomarbetade och genomtänkta, att vi på inga villkor kunde vara med om så allvarliga vidräkningar med förslaget. Lyckligtvis satt denna tid i spetsen för jordbruksdepartementet en man, som, själf stor egendomsägare och framstående hästvän, med uppmärksamhet följt vår strid för ett nytt institut och som nu med lifligt intresse tog sig saken an. Det var dåvarande statsrådet Gösta Tamm, och hans namn skall alltid med tacksamhet nämnas i samband med vårt nya institut.

Den 13 dec. 1905 ingick lärarekollegiet med en skrifvelse till statsrådet, däri medicinalstyrelsens utlåtande underkastades en skarp kritik. Kollegiet slutar sin skrifvelse sålunda:

»Vårt institut har redan en gång och för ej så länge sedan genom betydande afprutningar, må väl säga förfuskats, och det skulle vara för vår veterinära vetenskap, vår veterinärbildning och vår husdjursskötsel, i den mån det rör denna del af densamma, synnerligen sorgligt, om den nu ifrågasatta nybyggnaden skulle planläggas så, att den knappt skulle hinna bli färdig, förrän den skulle befinnas komma under samma dom, som det 1880 invigda institutet. Vi kunna väl svårigen räkna med att om 25 år våga komma med förnyade flyttnings- och nybyggnadsförslag för vårt institut. Det gäller icke bara stundens kraf, det gäller vårt väl och ve för många tiotal af år framåt.»

Kollegiet föreslår samtidigt att statsrådet måtte åt sakkunniga personer öfverlåta att granska förslaget till nytt institut.

Denna hemställan behjärtades också af statsrådet. Som sakkunnige blefvo tillkallade professor Curt Wallis och godsägare Ivar Lindström samt för medicinalstyrelsen medicinalrådet Kjerrulf och för veterinärinstitutet undertecknad. Efter ganska långvariga debatter stannade de sakkunniges pluralitet vid ett förslag, som i öfrigt i det allra närmaste öfverensstämde med direktionens (kollegiets) förslag, men där inskränkning af anatomiska paviljongen gjordes på 25,000 kronor och anslaget till en ladugård sänktes till 15,000 kronor, emedan man ansåg, att den kunde byggas enligt det billigare s. k. lanterninsystemet och en del inskränkningar i den för öfrigt göras, stall för ambulatoriska kliniken ströks m. m.

Äfven på portvaktsstugan gjordes en afprutning. Men i öfrigt voro de sakkunniges pluralitet på kollegiets sida och den 7 febr. 1906 ingick deras yttrande till departementet.

Ändtligen voro de långa förberedelserna undanstökade, och det var också högt på tiden. Riksdagen var redan långt liden, och skulle också detta förslag fallit, är det min öfvertygelse, att institutets nybyggnadsfråga fått vänta länge på sin lösning, om det öfverhuvudtaget blifvit någon nybyggnad alls utaf, och hur tröstlös undertecknad för sin del ansåg situationen i sådant fall hafva varit, får ett uttryck uti mina slutord i en liten broschyr i frågan, »Några ord i veterinärinstitutets byggnadsfråga», där det heter:

»Det nu föreliggande förslaget är, som af det föregående framgått, det 4:de eller noga taget det 5:te i ordningen till lösning af institutets byggnadsfråga, som under de senaste 10 åren sett dagen. Man må icke undra på, om vi lärare vid institutet, som bära alla olägenheterna af den nuvarande otidsenliga utrustningen, till slut likafullt skulle känna vårt intresse svalna inför alla motigheter, som ställt sig i vägen för våra försök att föra fram vårt institut och bringa det uti ett skick, som möjliggör både en praktisk och tidsenlig undervisning och ett deltagande

i det vetenskapliga arbete, som världen rundt så lifligt och så välsignelserikt pågår vid de veterinära högskolorna.

Ikke minst har jag såsom institutets föreståndare känt det tungt att bära ansvaret för en institution, så efterblifven och så förlamad i sina uppgifter som vår. Jag har stått kvar på min post i hopp att bättre dagar skulle randas för oss och jag hoppas det alltjämt. I det nu föreliggande förslaget hafva vi, såvidt jag kan döma, åstadkommit ett förslag, som borde vara för riksdagen tilltalande. Jag nekar icke till att direktionens ursprungliga projekt har mina största sympatier, det är det enda helgjutna och fyller bäst sitt mål. Men äfven med det af de sakkunniges pluralitet förordade förslaget kunna vi ju taga oss fram.

Jag tror också, att man alltför lite tänker på, att här icke är frågan om att endast fylla

Fig. 25. Tomten färdig för grundläggningsarbetena.
(I fonden synes den gamla Radiatorsfabriken).

ett behof för dagen, utan att planera en institution, som skall fungera i flere tiotal af år. Är det då klokt och är det framsynt att, för att på ett tvåmillionersförslag skenbart spara in ett hundratusental kronor, stympa förslaget därhän, att vi, som skola hafva vår verksamhet där, måste känna oss missbelåtna, att anordningarne blifva opraktiska, att sannolikt om några år nya anslag komma att behöfvas och att hvad som nu kostar 100,000 kronor att färdigbygga, då går till bortåt det dubbla att tillbygga, något som enligt vår biträdande arkitekts uttalande skulle blifva fallet? Jag vågar uttala mina bestämda och, som jag tror, berättigade tvifvelsmål därpå. Jag måste också framhålla, att det icke rör sig om någon utgift för statsverket, åtminstone i vanlig mening, utan om en förflyttning af veterinärinstitutet på villkor, som fastmer äro förenade med en intäkt, i det den nuvarande tomtens realisationsvärde betalar både det nya institutet och åtskilligt mera därtill. Huru som helst, vi hafva gjort vårt bästa, och skulle icke heller nu frågan finna sin lösning, är det tydligt, att det åtminstone icke står i undertecknads makt att äfven med det varmaste intresse och det ärligaste uppsåt råda bot på de nuvarande missförhållandena vid institutet, och jag skall då naturligtvis ställa min chefsplats till disposition.

Emellertid har regeringen hittills välvilligt behjärtat våra kraf, och det är vårt varma hopp, att riksdagen skall göra detsamma. När institutets lärarekollegium i sin skrifvelse till direktionen talar om denna fråga som en nationell hederssak, är det inte något öfverord det använder, det är en liflig känsla och ett djupt beklagande af vår efterblifvenhet.

Så känna icke vi lärare blott utan hela vår kår med oss och på Svenska Veterinär-läkareföreningens allmänna möte den 21 sistlidne november beslöt mötet att göra följande uttalande:

'Med kännedom om det nuvarande veterinärinstitutets bristfälliga utrustning så i ett som annat afseende och det förlamande inflytande, detta sakernas nuvarande tillstånd måste utöfva så på en grundlig utbildning af de unga som på den veterinärvetenskapliga lifaktigheten i vårt land, uttalar föreningen sin lifliga förhoppning om, att förslaget till ett nytt och tidsenligt institut måtte inom en snar framtid finna sin lösning, så att också vi i vårt land måtte kunna verksamt

Fig. 26. Arbetspersonalen på spillrorna efter det största sprängskottet, 100 kilo dynamit, (där hundklinikbyggnaden nu står).

deltaga i det arbete, som nu i andra länder så framgångsrikt bedrifves inom den veterinära förhållningens olika grenar'.

Den 30 mars 1906 gick den kungl. propositionen in till riksdagen. Efter de af kommitterade gjorda afprutningarna gick den kungl. propositionen löst på:

1) 110,000 kronor till återförvärfvande från Stockholms Norra Jästfabriksaktiebolag af besittningen till lägenheten Katrineberg eller Kräftriket å Djurgården samt till inlösen af därå befintliga, bolaget tillhöriga byggnader.

2) 1,890,000 kronor till uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet å en del af nämnda lägenhet, omfattande en areal af 46,333 kv.-m.

3) 250,000 kronor till inredning af de nya byggnaderna äfvensom till inventarier i desamma.

Propositionen var synnerligen omfattande och lämnade en fullständig redogörelse för nybyggnadsfrågans öden. Konseljen, där ärendet föredrogs och propositionen af regeringen gillades, hölls inför vår nuvarande nådige konung.

I sitt utlåtande af 17 maj 1906 hade statsutskottet, efter en likaledes särdeles utförlig redogörelse för frågan, tillstyrkt den kungl. propositionen, och den 21 maj 1906 kom det förlösande ordet från riksdagens båda kamrar, då den kungl. propositionen bifölls och veterinärinstitutets segslitna byggnadsfråga var löst.

Efter långa år af strider, af arbete i ord och skrift, hvarom de flesta knappast torde hafva någon föreställning, af ängslan och väntan, af svikna och återväckta förhoppningar stodo vi alltså äntligen vid målet — dock icke vid målet, ty ännu återstod så oändligt mycket, men byggnadsfrågans framtid var tryggad och hvad som återstod, var en tids- och arbetsfråga blott.

Den 14 januari 1907 afslutades köpet med Stockholms Norra Jästfabriksaktiebolag och den öfverenskomna köpeskillingen, 110,000 kronor, erlades. Köpekontrakt och köpebref förvaras hos Kungl. Kommerskollegium.

Genom nådigt bref af den 22 juni 1906 hade Kungl. Maj:t anbefallt direktionen för vete-

Fig. 27. Grunderna den 27 juli 1909.

rinstitutet att inkomma med fullständigt, af ritningar och kostnadsberäkningar åtföljdt förslag till uppförande af de nya byggnaderna, och den 12 december 1907 voro äntligen hufvudritningarna färdiga att öfverlämnas till Kungl. Maj:t. Som beräknadt var, gick det hela, frånsedt inredningen, löst på en summa af 1,890,000 kronor. Det är dock att märka, att direktionen redan den 8 juni 1907 ingått till Kungl. Maj:t med und. begäran om fastställelse af ritningarne till kirurgiska och medicinska klinikbyggnaderna för större husdjur. Den 4 juni 1908 erhöles nåd. fastställelse å ritningarna, med undantag af den patologisk-anatomiska och bakteriologiska paviljongen samt stallet för försöksdjur, med hvilka skulle tillsvidare anstå. Emellertid kunde direktionen redan den 22 aug. 1908 ingå med und. hemställan om fastställelse äfven af dessa ritningar, och sådan blef äfven genom nåd. bref af 11 sept. samma år meddelad. För den veterinär-bakteriologiska anstaltens inhysande i denna paviljong hade af 1908 års riksdag blifvit anvisad en summa af 13,500 kronor, hvaraf 4,500 kronor till inredande af en vaktmästarebostad och 9,000 kronor till ökning af stallet för försöksdjur.

För byggnadsarbetets vidare bedrivande blef en särskild kommitté af direktionen tillsatt, bestående af direktionens ordförande, landshöfding Sahlin (som nu efterträdt generalmajor Berg på ordförandeposten), arkitekten Peterson samt undertecknad.

Nu vidtog ett intensivt arbete med arbetsritningarnes uppgörande.

Den 10 aug. 1908 antogs till entreprenör för grundläggningsarbetena ingenjören Richard Schwanbom för en summa af 356,500 kronor. Arbetena blefvo sedan så godt som omedelbart iscensatta och med berömvärd fart bedrifna.

En särskild, långvarig utredning föranledde belysnings- och uppvärmningsfrågorna. Utredningar gjordes och utlåtanden inhämtades från ingenjör Dahlgren, elektriska pröfningsanstalten, d. v. chefen för stadens elektricitetsverk, öfveringenjör Ahlsell, och till slut från ingenjör Sondén och lektor Andersson, och sedan i början af 1908 utlåtande inkommit från dessa senare, öfverlämnades frågan åter till ingenjör Dahlgren.

Fig. 28. Entrén till institutet.

Direktionen stannade till slut vid beslutet att icke anlägga eget elektricitetsverk och icke anordna någon större gemensam centraluppvärmningsanstalt, utan att taga elektricitet från staden och anordna centraluppvärmning i hvarje särskild paviljong.

Att emellertid detta beslut ej var så särdeles lyckligt, har en vinters erfarenhet öfvertygat oss om, men anläggningskostnaderna hade blifvit större och vi voro nödsakade att iakttaga den allra största sparsamhet.

För att ett ritkontor skulle kunna inrättas i portvaktstugan, utlystes denna för sig redan i jan. på entreprenad. Entreprenör blef (den 21 jan. 1909) herr W. Norrbin för en summa af 13,225 kronor. Den 24 maj 1909 antogs till entreprenör för institutets medicinska och kirurgiska kliniker byggmästaren Johan Sjöqvist för en summa af sammanlagdt 313,468 kronor 59 öre och den 28 sept. samma år samme person för de återstående byggnaderna för en summa af 760,148 kronor 55 öre.

Den 11 december samma år antogs till entreprenör för anläggande af de elektriska ledningarne (armaturen ej inbegripen) firman Luth & Rosén för en summa af 31,350 kronor.

Vid 1909 års slut var portvaksstugan färdig och de båda klinikerna för större husdjur under tak, grunderna i öfrigt färdiga och den anatomisk-fysiologiska paviljongen under uppförande. Arbetet hade sålunda trots det försenande inflytandet af storstrejken på sensommaren 1909 gått med berömvärd fart framåt.

Ej mindre blef detta fallet under 1910, vid hvars slut alla byggnaderna voro uppförda och under tak, och de båda klinikerna för större husdjur samt anatomisk-fysiologiska afdelningarne färdiga för den mera detaljerade egentliga inredningen.

Under loppet af 1910 antogos följande entreprenader:

Den 26 januari P. A. Sjögren för anläggning af innerledningar för gas, vattenledningsvatten m. m. i byggnaderna för kirurgiska och medicinska klinikerna för en summa af 22,987 kronor och den 17 december samma person för enahanda anläggning i byggnaderna för anatomi, fysiologi och kemi, patologisk anatomi m. fl. för en summa af 50,060 kronor.

Fig. 29. Institutet från sjösidan.

Den 18 mars Akt.-Bol. M. Faerden för uppvärmnings- och ventilationsanläggning i byggnaderna för de medicinska och kirurgiska klinikerna, och den 11 juni Axel Sjögren & Comp. för samma uppdrag i byggnaderna för anatomi, fysiologi och kemi, patologisk anatomi m. fl. för en summa af 66,450 kronor.

Den 15 juli byggmästaren Johan Sjöqvist för ändring af den gamla fabriksbyggnaden, som förut fanns å tomten, till hus för tvättstuga, macerationsrum m. m. för en summa af 31,000 kronor.

Den 23 september gjordes öfverenskommelse med Diamantborrningsaktiebolaget angående en brunn på institutets område af 135 mm. genomskärning för ett pris af 40 kronor pr meter. Borrningen lyckades förträffligt, kostnaden i sin helhet med pump och motor gick löst på en summa af 3,224 kronor.

Den 9 oktober antogos ytterligare flere entreprenader nämligen:

Byggmästare J. Sjöqvists och Sparreholms Snickerifabriks anbud å dels fast inredning, kronor 115,432, och dels å lösa möbler, kronor 10,292:25. Vidare Tranås kontorsmöbelfabriks

anbud å kontorsmöbler, kronor 5,816:80, Aktiebolaget Calors anbud å värmeledningar samt ledningar till tvätt, desinfektion, maceration i maskinhuset, kronor 3,100, Aktiebolaget Arcus' anbud beträffande reningsanordningar för spillvatten å beton- och asfaltarbeten m. m., kronor 7,760, P. A. Sjögrens anbud å rörledningsarbeten för nyssnämnda anläggning, kronor 4,070, J. E. Bergquists å kabelgraf för elektriska hufvudledningar, kronor 3,650, J. Sjöqvists anbud å tilläggskostnad för ny ångskorsten m. m., kronor 1,174, C. P. Lundgrens anbud å järnarbeten för inredningen af biblioteket samt för burar i hundkliniken m. m., kronor 7,066.

På slutet af år 1910 iscensattes därjämte under ledning af direktör E. Cederpalm en del planerings- och trädgårdsanläggningsarbeten.

Vid denna tid (slutet af 1910) voro samtliga byggnader under tak och den kirurgiska samt medicinska kliniken för större husdjur i det närmaste färdiga för inredningen och likaså anatomiska och fysiologiska samt patologisk-anatomiska och bakteriologiska institutionerna jämte

Fig. 30. Utsikt från institutet mot Haga.

husbyggnaden nära sin fullbordan och äfven öfriga byggnader ett godt stycke på väg. Den 23 mars 1911 antogs ytterligare en del entreprenader, bland dem anbud från P. A. Sjögren å 2,100 kronor på operationsbordet i kirurgiska kliniken operationssal för aseptiska operationer (utom ledningarne, som gingo löst på omkring 500 kronor).

En mängd entreprenader antogs för öfrigt under år 1911. Det skulle bli för långt att närmare redogöra för dem. Jag vill bland de mera betydande nämna ledningar för motor i pumphuset samt flottörskontaktanordningar från smedjan till pumphuset: Luth & Rosén, 1,238 kronor, leverans af linoleummattor (granit) till ett pris af 2 kronor 63 öre pr kv.-m. från Fors-haga Linoleumaktiebolag samt från Rud. Wykman leverans af papp till desamma (Munksjö) till ett pris af 14 öre pr kv.-m., med påläggning af tapetseraren Albin Andersson för en godtgörelse af 22,5 öre pr kv.-m., alltså en kostnad för mattorna af blott 2 kronor 99 öre pr kv.-m.

Uppsättande af lokaltelefoner inom institutet uppdrogs åt K. M. Noréns elektriska affär mot en kostnad af 2,184 kronor.

Den 29 juni 1911 antogs anbud från Luth & Roséns elektriska aktiebolag att för en summa af kronor 10,291:23 leverera och uppsätta armatur och glödlampor vid institutets nybyggnader.

Aktiebolaget Skyltställ fick i uppdrag att för ett belopp af 2,170 kronor arrangera för-
mörkningsanordningarne i föreläsningssalar etc. Leveransen och uppsättningen af öfriga rull-
gardiner uppdrogs åt V. Modins tapetaffär. Elektriska ur å institutet skulle uppsättas af aktie-
bolaget Svensk Normaltid.

Den 13 juli 1911 antogs Värmeledningsaktiebolaget Calors anbud att för ett belopp af 20,210 kronor anordna för tvättinrättning och desinfektion nödiga apparater och ledningar så-
väl som rörledningar för varmvatten och värmeledningsanläggning. Samtidigt uppdrogs åt bygg-
mästare Sjöqvist att anbringa en del stängselbarriärer för en kostnad af 3,064 kronor, komplettera
rännstenar för 1,360 kr. och förfärdiga och uppsätta grindar etc. till hufvudentrén för 3,000
kronor (maximum).

Fig. 31. Utsikt från institutet mot platsen för nya skogshögskolans tomt.

) Ett utbyte af koltrådslampor mot metalltråds- och tantallampor betingade en ökad kost-
nad af 1,400 kronor. Vatten- och afloppsledningar i maskinhuset belöpte sig till 1,611 kronor
(P. A. Sjögren). Men dessutom antogs som nämndt ett betydande antal anbud å arbeten, som
betingade från några tiotal till några hundratal kronor.

) I slutet på mars anmäldes medicinska kliniken af byggmästare Sjöqvist färdig till afsyning
och snart därefter äfven den kirurgiska kliniken.

Den 25 mars (1911) hade vi den äran att för Hans Excellens Statsminister Lindman och
Jordbruksministern Statsrådet Nylander förevisa det nya institutet, ehuru väl ännu i långt ifrån
färdigt skick.

Arbetena fortskredo ostördt ända tills den på sommaren (i juli) 1911 inträffande byggnads-
lockouten, då arbetena så godt som fullständigt afstannade. Detta var ett svårt streck i räk-
ningen för oss. Men vi hade nu en gång beslutat oss för att börja det nya läsåret på nya
institutet den 1 september och så småningom kommo arbetena åter i gång, och om de också

af brist på arbetsfolk endast kunde långsamt fortskrida, hunno vi likvisst få de lokaler nöd-
 tigt i ordning, som nödvändigtvis behöfdes för att vi skulle kunna börja det nya läsåret där.

Till anslag för institutets flyttning hade regeringen beviljat en summa af 3,600 kronor. Flyttningen af en del muséer m. m. pågick under hela sommaren 1911 och *den 1 september* samma år flyttades också klinikerna, och den egentliga verksamheten började å det nya insti-
 tutet. Patologisk-anatomiska laboratoriet såväl som hofbeslagssmedjan voro dock tillsvidare
 förlagda till det gamla institutet och flyttades först i november 1911. Det var aktiebolaget
 Freys Express, som ombesörjde flyttningen.

Ännu vid slutet af år 1911 funnos likvisst å snart sagdt alla afdelningar en del komplette-
 ringsarbeten kvar, men under loppet af januari 1912 voro dock samtliga byggnader färdiga för
 afsyning. Denna blef också under senare hälften af januari och början af februari månad 1912
 verkställd. Som besiktningsmän fungerade för byggnadsarbetena och inredningen arkitekten
 Almquist (institutets ombud), ingenjör Dahl (entreprenörernas ombud) samt byggmästare Mag-
 nus (gemensamt vald af dem båda), för värmeanläggningarne, vatten- och afloppsledningar,
 ingenjör Lidén, för elektrisk belysning och kraft ingenjör Blomquist, hvarjämte vid besiktningarne
 närvaro institutets rektor samt dess byggnadschef och kontrollant, arkitekten L. Peterson samt
 ingenjör Anderberg och därjämte representanter för de levererande firmorna. Det var ett gan-
 ske ödsödande arbete denna afsyning, hvarvid dock, fränsedt en del detaljer, som naturligtvis
 på ett så stort byggnadsföretag gifvetvis måste förekomma till anmärkning, besiktningen i sin
 helhet utföll särdeles tillfredsställande.

Först under loppet af vårterminen 1912 kunde muséerna på de särskilda afdelningarne
 hinna blifva något så när ordnade och en del detaljer kompletterade, d. v. s. så långt det af-
 knappade inredningsanslaget det tillät.

VERKLIGA KOSTNADEN FÖR KUNGL. VETERINÄRINSTITUTETS NYBYGGNAD.

Hufvudbyggnaden	208,397: 97	
Byggnaden för anatomi, fysiologi och kemi ...	206,216: 04	
» » patologisk anatomi och veteri- närbakteriologiska anstalten	189,058: 83	
) Kirurgiska kliniken	221,713: 08	
Medicinska d:o för större husdjur.....	186,614: 27	
Kliniken för mindre husdjur	123,901: 70	
Hofbeslag och smedja.....	161,136: 34	
) Stall för försöksdjur.....	38,894: —	
Ladugård med gödselbehållare	42,585: 70	
Byggnad för maceration, desinfektion och tvätt m. m.	36,731: 54	
Kamrerarekontor och portvakt	21,016: 40	1,436,265: 87
Värmeledningsanläggningar		114,732: 15
Gas-, vatten- och afloppsledningar		75,940: 76
Reningsverk		17,391: 50
	Transport	1,644,330: 28

Transport	1,644,330: 28
Elektriska belysnings- och kraftledningar.....	36,715: 04
Elektrisk kraftkabel från stadens verk	19,000: —
Planerings-, terrasserings- och dräneringsarbeten samt in- hågnader.....	114,177: 66
Borrbrunn med pump och motor, allmänna omkostnader, trädgårdsanläggningar, diverse, såsom jordborrningar, höjdkartor, reparationer af gamla byggnader m. m., ritningar, byggnadsledning, kontrollantarfvoden samt slutbesiktningar	150,941: —
Summa Kronor	1,965,163: 98
Härtill kommer så inredningen	250,000: —
Alltså summa Kronor	2,215,163: 98 ¹

Det säger sig själf, att en institution, så betydligt mera omfattande än den vi nu lämnat, skall för sin fullständiga utrustning kräfvat afsevärda belopp och ställa stora kraf på riksdagens och regeringens offervillighet. Flere afdelningar voro ju på det gamla institutet i så godt som fullständig saknad af alla lokaler och naturligtvis också all därtill hörande utrustning därjämte, och när de nu med ett slag blefvo tillgodosedda i fråga om de förra, trädde bristen på den senare så mycket mera pockande fram. Inredningsanslaget räckte nämligen ej till anskaffande af någon som helst laboratorieapparat. Skall institutet fylla sin uppgift, skall det afsedda målet med detsamma nås, skall ett fruktbringande vetenskapligt arbete där kunna blomstra upp och skola vi vid utbildningen af de unga kunna tillgodogöra oss de hjälpmedel, det moderna undervisningsväsendet i främmande länder, där veterinärutbildningen står högt, numera ställer till disposition, då måste vi också beredas de medel härför, våra afknappade anslag hittills ej kunnat lämna. Afdelningarnes begränsade årliga anslag tillåta nämligen ingen nyanskaffning i nämnvärd skala, de tagas till största delen i anspråk för det löpande förbrukningsmaterialet för året. Men vi hoppas varmt att regering och riksdag, som hittills med sådan förståelse och offervillighet stått oss bi i vår sträfvan att föra fram vår svenska veterinärhögskola, också skola sätta oss i stånd att föra till slut det verk, som här är börjadt och som rätt fullföljdt skall kunna gifva vår husdjursskötsel ett stöd, som säkert skall till fullo svara mot de offer från det allmännas sida, som för den svenska veterinärhögskolans nydaning varit oundgängligen nödvändiga.

¹ Till denna summa kommer dock inlösningssumman för tomten: 110,000 kronor samt andra poster på inredning och planering, som ännu, när detta skrives, ej utgått, men med all sannolikhet komma att utgå, hvadan nu angifna slutsumma, fränsett inlösningssumman för tomten, torde komma att ökas med några tusen kronor.

Förf.

DEN NYA STADGAN OCH STATEN FÖR INSTITUTET.

För att den nya högskolan skulle kunna fylla sin uppgift och motsvara de förväntningar, man i skilda hänseenden måste ställa på den, var det också nödvändigt att omlägga hela planen för dess verksamhet, framförallt ifråga om de ungas utbildning.

) Detta var så mycket mera af behovet påkalladt, som institutets reglemente, ehuru dateradt den 31 januari 1908, i själfva verket stammar från den 24 maj 1867.

De förändringar i 1867 års reglemente, som inflöto i reglementet af 1908, voro nämligen ej af någon principiell betydelse för undervisningsplanen, den var och blef densamma som för)år tillbaka, med den lilla reglering blott, som ett par nya lärarebefattningar betingade.

Det är uppenbart att här ej allt kunde vara som det borde, men till någon grundligare omgestaltning af undervisningsplanen gaf det gamla institutet med sina bristande utrymmen ej tillfälle. Det var först, när den nya skolan började närma sig sin fullbordan, vi kunde tänka på en så pass genomgående omläggning af undervisningen, som det långa stillaståendet gjorde nödvändig.

Visserligen hade vi redan 1899 gått in till Kungl. Majt med und. förslag till en del förändringar i 1867 års reglemente, men de voro dock i alla händelser mestadels af mera provisorisk art, och sedan efter 1907 års lönerreglering detta förslag den 5 juli s. å. blifvit till direktionen återremitteradt, blef i 1908 års stadga endast så mycket däraf stadfästadt, som, såsom ofvan är nämndt, nödvändiggjordes af den år 1907 fastställda nya staten.

I und. skrifvelse af den 12 dec. 1907 anhöll nämligen direktionen att framdeles få inkomma med fullständigt förslag till ny stadga och stat för institutet.

) Omkring 1½ år pågick arbetet på förslaget till den nya stadgan och den 14 maj 1910 öfverlämnades det till institutets direktion, som efter att i hufvudsak hafva godkändt detsamma den 3 juni s. å. öfverlämnade det till Kungl. Majt.

Redan i inledningen till förslaget framhåller kollegiet, att de *allmänna grunder*, som varit b)ämmande för kollegiet vid utarbetandet af dess förslag, hafva varit att i möjligaste mån söka afnjälpa de klagomål, som gång efter annan framställts dels med anledning af den hämmande inverkan på det vetenskapliga arbetet, som de begränsade utrymmesförhållandena, de knappa anslagen och bristen på hjälpiärare nödvändigtvis måst föra med sig, dels vidare med anledning af den något föråldrade undervisningsplanen, som ej vare sig i fråga om den teoretiska eller den praktiska undervisningen lämnat de studerande den valuta och den utbildning, som obestridligen med en mera ändamålsenlig anordning af undervisningen skulle kunna vinnas.

Det har framhållits, och det kan tyvärr icke förnekas, att den vetenskapliga lifaktigheten vid institutet, förnämligast af skäl, som redan äro nämnda, ej varit så stor, som önskvärdt skulle varit. Det har alltjämt varit kollegiets sträfvan att åstadkomma en ändring härutinnan.

Den första nödvändiga förutsättningen härför var ju ett nytt institut med alla ökade möjligheter till forskning och vetenskapligt arbete, det kunde erbjuda, ty det måste allvarligt betonas, att en sådan institutions hufvuduppgift, vid sidan af utbildningen af veterinärer, måste vara att föra de veterinära vetenskaperna framåt.

Ett sådant vetenskapligt arbete måste anses nödigt, emedan forskning i veterinära ämnen ej förekommer vid annan högskola eller universitet i Sverige, och sådan forskning är nödvändig ej blott för utrönande af viktiga spörsmål rörande husdjursskötseln, utan äfven för utbildande af lärare vid institutet; i längden går det ej an att uteslutande lefva på de rön, som gjorts i utlandet.

Öfverallt utomlands, där veterinärvetenskapen står högt, fungera veterinärskolorna både till namnet och till gagnet som högskolor, stå vid en del skolor i Tyskland och Schweiz som fakulteter vid universiteten eller hafva, såsom i Österrike-Ungern och vid flertalet skolor i Tyskland (Berlin, Hannover, Stuttgart, München), själfständig promotionsrätt.

Det är högt på tiden att också vårt svenska veterinärläroverk tager steget ut och rycker upp i nivå med skolorna utomlands, och denna tanke har äfven varit bestämmande för kollegiet vid förslagens utarbetande.

Därför har kollegiet också, så långt det varit lämpligt och möjligt, låtit de för våra universitet och högskolor gällande stadgarne ligga till grund för sina förslag.

I öfverensstämmelse med hvad beträffande dessa läroanstalter är fallet, har sålunda kollegiet ansett lämpligt att ur de egentliga grundstadgarna lösrycka en del undervisningen rörande bestämmelser i form af en särskild examensstadga. Båda äro visserligen afsedda att stadfästas af Kungl. Maj:t, men examensstadgan innefattar sådana bestämmelser, som oftare än grundstadgans kunna anses komma i fråga att förändras, hvadan det måste anses vara en fördel att vid sådana tillfällen ej behöfva rycka in hela reglementet under verkningarne däraf.

Af praktiska skäl och för att skarpere särskilja studierna i de förberedande ämnena från dem i de tillämpande har kollegiet, i stället för den gamla klassindelningen och i likhet med, hvad vid svenska medicinska högskolor samt främmande veterinärhögskolor är fallet, föreslagit en veterinärkandidatexamen, ungefär motsvarande flyttningen till 3:dje afdelningen enligt 1908 års stadgar.

Såsom det förut var fallet, hafva nämligen eljes de förberedande ämnena inkränktat rätt väsentligt på tiden för de tillämpande, likasom de praktiska tjänstgöringarna menligt inverkat på studiet i vissa grundläggande ämnen, något som ej kan blifva förhållandet, sedan den föreslagna ändringen i stadgarna vunnit stadfästelse, och det har därigenom blifvit möjligt att i tid skilja sådana studerande från läroanstalten, som synbarligen äro för studier därstädes olämpliga. Ehuru väl det föreslagna nya reglementet i sin helhet ännu är föremål för Kungl. Maj:ts nåd. pröfning, har dock på grund af särskild nåd. tillåtelse den i detsamma inryckta nya examensstadgan varit tillämpad under det gångna 1:sta läsåret på det nya institutet, och jag tar mig därför friheten återgifva de paragrafer därur, som beröra de ämnen, som äro för de särskilda examina stipulerade.

Härom säger alltså den nya stadgan:

»§ 13. Veterinärkandidatexamen skall afläggas i följande examensämnen:

a) *anatomi*, omfattande husdjurens normala anatomi och därmed sammanhängande delar af embryologien äfvensom grunderna i den jämförande anatomien;

b) *histologi*, omfattande normal histologi och därmed sammanhängande delar af embryologien;

- c) *kemi*, omfattande grunddragen af allmän samt organisk och oorganisk kemi;
- d) *medicinsk kemi*, omfattande fysiologisk och patologisk kemi jämte de allmänna grunderna i farmaceutisk kemi;
- e) *fysiologi*, omfattande allmän och speciell fysiologi;
- f) *hofbeslagslära*, omfattande läran om beslagets utförande på såväl friska som sjukligt förändrade hofvar; samt
- g) *anspannslära*.

§ 14. Studerande, som vill aflägga veterinärkandidatexamen, skall före tentamen i hvar och ett af följande examensämnen på ett tillfredsställande sätt genomgå de kurser och öfningar, som här nedan finnas för hvarje särskildt ämne angifna:

- i *anatomi*: dissektionsöfningar å anatomiska institutionen;
- i *histologi*: praktiska öfningar å histologiska institutionen;
- i *kemi*: laborationskurs i elementarkemi;
- i *medicinsk kemi*: laborationskurs i fysiologisk, patologisk och farmaceutisk kemi;
- i *hofbeslagslära*: praktiska öfningar i hofbeslag; samt
- i *anspannslära*: praktiska öfningar i ridning och körkonst.

§ 16. *Veterinärexamen* skall afläggas i följande examensämnen:

- a) *patologisk anatomi*, omfattande allmän patologi och speciell patologisk anatomi;
- b) *bakteriologi*, omfattande hufvudsakligen de patogena bakteriernas biologi;
- c) *farmakologi*, omfattande farmakognosi, farmakodynamik, toxikologi och receptskrifningslära samt härför nödig kunskap i svenska farmakopén;
- d) *medicin*, omfattande klinisk propedeutik samt husdjurens, med undantag af nötkreaturens, speciella patologi och terapi jämte hela epizootiläran;
- e) *kirurgi*, omfattande allmän och speciell kirurgi jämte operationslära;
- f) *obstetrik*, omfattande läran om graviditeten och förlossningen hos husdjuren jämte i samband därmed stående sjukdomar och deras terapi;
- g) *bujatrik*, omfattande nötkreaturens speciella patologi och terapi;
- h) *hofbeslagslära*, omfattande läran om hofvens sjukdomar;
- i) *husdjurslära*, omfattande läran om husdjurens utfodring och skötsel jämte ytterlära, afvels- och raslära;
- j) *veterinär statsmedicin*, omfattande veterinärvetenskapens tillämpning på svensk lagstiftning till husdjurssjukdomars bekämpande jämte redogörelse för gällande författningar rörande veterinärens tjänsteåligganden; samt
- k) *kött- och mjölkkontroll*, omfattande organisationen af kött- och mjölkkontrollen samt metisk köttbesiktning och mjölkkontroll.

§ 17. Studerande, som vill aflägga veterinärexamen, skall efter aflagd veterinärkandidatexamen före tentamen i hvar och ett af följande examensämnen genomgå de undervisningskurser och fullgöra de tjänstgöringar, som här nedan angifvas, samt för sin därvid ådagalagda flit och skicklighet hafva erhållit minst vitsordet godkänd, nämligen

- i *kirurgi*: 9 månaders tjänstgöring vid den kirurgiska kliniken, äfven omfattande demonstrationer i hofbeslagssmedjan;
- i *medicin*: 4½ månaders tjänstgöring vid den medicinska kliniken och lika länge vid kliniken för smärre husdjur;

i *bujatrik*: 4½ månaders tjänstgöring vid den ambulatoriska kliniken samtidigt med tjänstgöringen vid den medicinska kliniken;

i *patologisk anatomi*: att under ett års tid hafva deltagit i förekommande obduktioner och patologisk-anatomiska demonstrationer;

i *bakteriologi*: att hafva genomgått stadgad öfningskurs vid den bakteriologiska afdelningen;

i *obstetrik*: att under ett års tid hafva deltagit i förekommande obstetriska öfningar;

i *husdjurslära*: att under en tid af sammanlagdt minst sex veckor hafva deltagit i de praktiska öfningarna i exteriör bedömning och hafva biträdt vid kontrollen öfver den vid högskolan befintliga ladugården.

§ 18. Vid ansökan om veterinärexamen skola fogas:

1) den studerandes tentamensbok;

2) intyg om att den studerande fullgjort sina skyldigheter till veterinärmedicinska föreningen.

§ 19. För vinnande af legitimation såsom veterinär fordras att efter aflagd veterinärexamen hafva under en tid af minst 4 månader såsom assistent åt någon af kungl. medicinalstyrelsen för detta ändamål godkänd veterinär deltagit i utöfvande af praktisk veterinärverksamhet i enlighet med af kungl. medicinalstyrelsen närmare fastställda föreskrifter.» (Denna sista § är dock ännu icke vunnit nåd. stadfästelse).

I staten hafva afsevärda ändringar måst föreslås, med nödvändighet betingade såväl af den föreslagna omläggningen af undervisningen som af den större personal och de större driftkostnader, det nya institutet helt naturligt måste kräfva.

I öfverensstämmelse med dessa nu angifna allmänna grunder har alltså föreslagits att institutet må, likmäktigt sin uppgift och sin organisation, också få bära namn af högskola, och i stadgans första § hafva inryckts bestämmelser om att till högskolans uppgift också hör att söka främja de vetenskaper, som tillhöra dess verksamhetsområde. I högskolans direktion, som föreslås att benämnas styrelse, har bland annat föreslagits säte och stämma äfven för rektor.

I fråga om befordran till lärarebefattningar vid högskolan har kollegiet hemställt om ökade kompetensfordringar för sökande till professors- eller lektorstjänst, i så måtto att sökanden skall hafva vid svenskt universitet eller högskola offentligen försvarat en af honom författad afhandling öfver något till den sökta lärostolen hörande ämne och därvid blifvit godkänd. Detta står närmaste öfverensstämmelse med de sträfvanen att höja den vetenskapliga nivån vid högskolan, som kollegiet alltjämt vid utarbetandet af det nya stadgeförslaget sökt låta sig angeläget vara att fullfölja, och måste anses såsom en nödvändig förutsättning för att dessa sträfvanen skola kunna förverkligas.

För inträde vid högskolan har, i likhet med hvad förut och alltsedan 1868 varit bestämdt, föreslagits studentexamen samt därjämte vitsord om minst godkända insikter i biologi såväl som i fysik och kemi på realgymnasium.

För de studerande har föreslagits skyldighet till inträde i högskolans veterinärmedicinska förening och denna förenings uppgifter äro i stadgan närmare angifna.

Läsåret är föreslaget att taga sin början 1 september och omfattar 2 terminer, höstterminen från den 1 sept.—22 dec. och vårterminen från 12 jan.—1 juni.

Vidare hafva föreslagits disputationer för vinnande af veterinär-doktorsgrad, grundade på en förut skriven afhandling, angående hvilket allt en del särskilda föreskrifter äro stipulerade.

Skall ett veterinärt forskningsarbete här kunna blomstra upp, måste nödvändigtvis en veterinär doktorsgrad komma till stånd. Det är nödvändigt, om ej för annat så för att vi skola kunna rekrytera högskolans lärarekår med kompetenta personer. Alla Tysklands, Österrikes, Ungerns och Schweiz' veterinärhögskolor hafva promoveringsrätt, några dock såsom fakulteter vid universiteten, och ett synnerligen fruktbringande vetenskapligt arbete har spirat därur. Hvarför dröja vi? Promoveringsrätten kostar icke statsverket något, det är lärarne vid vår högskola, som få offra tid och krafter för denna rättighet, och när de själfva i vårt veterinärväsendes och vår svenska husdjursskötsels eget stora intresse vilja bringa dessa offer åt sitt kall, hvarför då icke gå dem till mötes?

I *högskolans stat* äro rätt väsentliga förändringar ifrågasatta.

Anatomie professuren är sålunda uppdelad i 2:ne, i det att en särskild lärostol föreslagits för fysiologien, för hvilken också särskild afdelning är inredd i den nya högskolan.

Vidare är professuren i patologi m. fl. ämnen uppdelad i så måtto, att en laborator på denna afdelning öfvertager undervisningen i farmakognosi, toxikologi, farmakodynamik och receptskruningslära, och bujatriken är öfverflyttad på läraren i obstetrik, hvars befattning af direktionen föreslagits till professur o. s. v.

Den ändrade undervisningsplanen går i hufvudsak ut på att rycka tillsammans kurserna, att så de studerande i tillfälle att kunna koncentrera sina studier och i möjligaste mån undvika mångsyssleriet, att med ett ord göra undervisningen mera praktisk och kurserna lättare öfverkomliga.

Vi hafva för öfrigt sökt få en hel del brister så i ett som annat afseende afhjälpta, anslag till afdelningarne fixerade och en del betjäning uppförd på stat.

Det nya statförslaget ter sig sålunda på följande sätt (direktionens und. förslag):

FÖRSLAG TILL STAT FÖR KUNGL. VETERINÄRHÖGSKOLAN.

		Lön	Tjänstgöringspengar	Arfvode	Summa
<i>Aflöningsstat:</i>					
1 rektor		—	—	1,000	1,000
1 professor i anatomi och histologi		5,000	2,500	—	7,500
1 " i fysiologi och kemi		5,000	2,500	—	7,500
1 " i patologisk anatomi		5,000	2,500	—	7,500
1 " i medicin, tillika föreståndare för den medicinska kliniken och kliniken för smärre husdjur		5,000	2,500	—	7,500
1 " i kirurgi, tillika föreståndare för den kirurgiska kliniken för större husdjur		5,000	2,500	—	7,500
1 " i husdjurslära		5,000	2,500	—	7,500
1 " i läran om nötkreaturens sjukdomar (bujatrik) och obstetrik, tillika föreståndare för den ambulatoriska kliniken ¹		5,000	2,500	—	7,500
1 lärare i hofbeslag, tillika föreståndare för hofbeslagssmedjan och hofslagarskolan ²		2,600	1,400	—	4,000
Transport		37,600	18,900	1,000	57,500

¹ Lektorn å öfvergångsstat i obstetrik förordnas att uppehålla undervisningen i läran om nötkreaturens sjukdomar (bujatrik) mot ett tilläggsarfvode till sin aflöning såsom lektor af 1,000 kronor, att utgå af professorslönen. Professuren tillsättes först, sedan lektoratet i obstetrik genom nuvarande lektors afgång indragits.

² Läraren i hofbeslag åtnjuter en aflöning af 2,000 kronor i lön och 1,000 kronor i tjänstgöringspengar eller tillhopa 3,000 kronor, så länge de militära hofslagarkurserna äro förlagda till högskolan.

	Lön	Tjänstgöringspengar	Arfvode	Summa
Transport	37,600	18,900	1,000	57,500
1 prosektor vid den anatomiska afdelningen, med undervisningsskyldighet tillika i histologi.....	—	—	4,000	4,000
1 laborator i fysiologi och kemi.....	—	—	4,000	4,000
1 klinisk laborator med tjänstgöringsskyldighet vid den medicinska kliniken och kliniken för smärre husdjur	—	—	4,000	4,000
1 klinisk laborator med tjänstgöringsskyldighet vid den kirurgiska kliniken...	—	—	4,000	4,000
1 assistent vid den patologisk-anatomiska afdelningen	—	—	2,500	2,500
1 „ vid den kirurgiska kliniken	—	—	2,500	2,500
1 „ vid den medicinska kliniken.....	—	—	2,500	2,500
1 „ vid den ambulatoriska kliniken	—	—	2,500	2,500
1 „ i hofbeslagssmedjan	—	—	2,500	2,500
För uppehållande af den del af rektors undervisningsskyldighet, från hvilken han med hänsyn till rektorsgöremålen befrias	—	—	1,000	1,000
1 lärare i kött- och mjölkkontroll	—	—	1,500	1,500
1 bibliotekarie.....	—	—	700	700
1 sekreterare	—	—	1,000	1,000
1 kamrerare.....	—	—	2,000	2,000
1 vaktmästare och konservator	1,200	600	—	1,800
1 „ på den kemiska afdelningen	900	600	—	1,500
1 „ på den patologisk-anatomiska afdelningen.....	900	600	—	1,500
1 „ på den ekonomiska afdelningen	900	600	—	1,500
1 fodermarsk på den kirurgiska afdelningen	900	600	—	1,500
1 „ på den medicinska afdelningen, tillika hundskötare.....	900	600	—	1,500
1 sjukvårdare på den kirurgiska afdelningen	900	600	—	1,500
1 förman i försöksladugården.....	900	600	—	1,500
1 port- och telefonvakt	900	600	—	1,500
1 maskinist	900	600	—	1,500
1 verkmästare i hofbeslagssmedjan.....	1,200	600	—	1,800
Drängar och extra betjäning	—	—	—	5,000
Stipendier åt de studerande	—	—	—	4,000
<i>Öfvergångsstat:</i>				
1 lektor i obstetrik, tillika föreståndare för den ambulatoriska kliniken	2,600	1,400	—	4,000
<i>Anslag för de särskilda afdelningarna:</i>				
Biblioteket	—	—	—	3,500
Anatomiska och histologiska afdelningen	—	—	—	2,300
Till inköp af hästar och nötkreatur för dissektioner och operationsöfningar...	—	—	—	2,500
Fysiologisk-kemiska afdelningen	—	—	—	2,000
Undervisningen i bakteriologi	—	—	—	1,000
Patologisk-anatomiska afdelningen	—	—	—	1,700
Kirurgiska afdelningen	—	—	—	1,000
Medicinska afdelningen och kliniken för smärre husdjur	—	—	—	1,000
Afdelningen för husdjursskötsel	—	—	—	1,000
Transport	50,700	26,900	35,700	138,300

	Lön	Tjänst- görings- pengar	Arfvode	Summa
Transport	50,700	26,900	35,700	138,300
Exkursioner	—	—	—	500
Afdelningen för nötkreaturssjukdomar (bujatrik), obstetrik och ambulatorisk klinik.....	—	—	—	1,500
Afdelningen för hofbeslag och hofsjukdomar	—	—	—	1,000
Afdelningen för kött- och mjölkkontroll	—	—	—	500
Anspannslära	—	—	—	150
Undervisning i ridkonst och körning	—	—	—	1,200
<i>Allmänna anslag: ¹</i>				
Byggnaders och stängsels underhåll	—	—	—	5,000
Gas	—	—	—	2,000
Vatten	—	—	—	1,000
Elektrisk belysning och drift	—	—	—	11,400
Bränsle	—	—	—	17,000
Inventariers anskaffande och underhåll	—	—	—	3,000
Förhållning	—	—	—	4,000
Diverse utgifter	—	—	—	5,000
Summa kronor	50,700	26,900	35,700	191,550

Lärrådet vid högskolan vare medgifvet att efter omständigheterna, och om sådant finnes lända till nytta för undervisningen, med Styrelsens tillstånd fördela läroämnena mellan lärarna, dock alltid så att hvarje lärare bibehålles vid sina hufvudsakliga läroämnen.

För professor kan lönen höjas efter 5 år med 600 kronor.

För lektor å öfvergångsstat och läraren i hofbeslag kan aflöningen höjas efter 5 år med 500 kronor och efter ytterligare 5 år likaledes med 500 kronor samt efter nya 5 år med ytterligare 500 kronor och efter än ytterligare 5 år ånyo med 500 kronor. Af hvarje sådant ålders-tillägg skola 350 kronor utgöra lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar.

För 1 vaktmästare och konservator, 1 fodermarsk på den kirurgiska afdelningen, 1 fodermarsk på den medicinska afdelningen, tillika hundskötare, 1 förman i försöksladugården och 1 vaktmästare i hofbeslagssmedjan kan lönen höjas efter 5 år med 100 kronor och efter ytterligare 5 år likaledes med 100 kronor.

För 1 vaktmästare på den kemiska afdelningen, 1 vaktmästare på den patologisk-anatomiska afdelningen, 1 vaktmästare på den ekonomiska afdelningen, 1 sjukvårdare på den kirurgiska afdelningen, 1 port- och telefonvakt och 1 maskinist kan lönen höjas efter 5 år med 100 kronor.

Prosektor, laborator, assistenter, vaktmästare, fodermarskar, sjukvårdare, förman i försöksladugården, port- och telefonvakt, maskinist och verkmästare åtnjuta, förutom den kontanta aflöningen, jämväl fri bostad och värme.

Därest professor, lektor å öfvergångsstat eller lärare i hofbeslag åtnjuter fri bostad, skola å lönen afdragas 500 kronor årligen.

¹ Med dessa anslagposter hafva dock, sedan ett års erfarenhet visat, att de varit afsevärdt för små tilltagna, i senare und. skrivelser från institutets direktion betydande vidräkningar måst göras. *Förf.*

ETT TACK TILL DE MEDVERKANDE.

Jag kan ej underlåta att här med ett par ord erinra om de personer, som mer eller mindre aktivt varit i vår byggnadsfråga intresserade, och till hvilka vi alla alltså stå i större eller mindre tacksamhetsskuld.

Hvilken liflig del d. v. statsrådet Tamm tagit däri, och hurusom vi hade hans kraftiga stöd att tacka för att frågan gick fram, har jag redan förut framhållit, och vår nuvarande jordbruksminister statsrådet Petterson blir efter allt att döma den, som kommer att afgöra öfver vår inre organisationsfråga i sin helhet, och redan nu måste vi bära honom ett tack för den framsynthet och beredvillighet, hvarmed han lämnade sitt godkännande af den nya examensstadgan, som ju utgör det föreslagna nya reglementets kärna.

Att börja med sutto i institutets direktion generalmajoren R. Berg, ordförande, samt såsom ledamöter hofmarskalken Chr. H. Mörner, öfverdirektör C. M. von Feilitzen, riksgäldsfullmäktigen doktor G. F. Östberg samt medicinalrådet G. Kjerrulf.

Emellertid afgick riksgäldsfullmäktigen Östberg, innan ännu det sista och sedermera antagna tomt- och byggnadsförslaget hann komma fram, men under den tid, han satt i direktionen, deltog han kraftigt i arbetet för frågans lösning. I hans ställe ingick i direktionen professor J. E. Johansson.

Generalmajor Berg fungerade under hela den tid, striden om byggnadsfrågan pågick, som ordförande i direktionen och med utomordentlig välvilja, intresse och förståelse deltog han alltmått i frågans behandling och lämnade sitt kraftiga stöd till dess lösning.

Sedan generalmajor Berg den 31 januari 1908 efter und. ansökan afgått som ordförande, utnämndes i hans ställe till ordförande f. d. generaldirektören, landshöfdingen m. m. M. R. Sahlén, och jag vill redan här begagna tillfället betyga honom vårt lifliga tack för den synnerligen verksamma del, han tagit vid fullföljandet af den kungl. propositionen. Det var under ganska brydamma förhållanden, med strejker och stegrade arbetslöner, som detta måste äga rum, och utan landshöfding Sahléns kraftiga och sakrika inlägg, hans vidtomfattande erfarenhet på skilda områden och stora personliga intresse för frågan skulle det varit oss omöjligt att bringa företaget till slut utan att vidare behöfva taga riksdagens offervillighet i anspråk; härom tror jag alla i frågan invigda kunna vara ense.

Men om han på ett för institutets nybyggnad synnerligen lyckligt sätt fullgjort sitt ordförandevärf och medlemskap i direktionen, så har han det ej mindre i fråga om genomförandet af hela den omgestaltning af undervisningen och verksamheten vid institutet, som utgjorde den nödvändiga förutsättningen för att de nya lokalerna skulle kunna rätt utnyttjas. Landshöfding Sahléns rent personliga insatser vid genomdrifvandet af dessa omgestaltningsplaner och institutets

pånyttfödelse, som man väl gärna här kan tala om, hafva för oss varit af en afgörande betydelse och förvärfvat honom rätt till vår stora och ständiga tacksamhet.

Men äfven öfriga herrar medlemmar af institutets direktion hafva under dessa arbetssamma år med så mycket intresse omfattat vår lifsfråga, och deras tid har i så betydande grad tagits i anspråk för alla de otaliga utredningar och sammanträden, som nödvändiggjorts af densamma, att också de alla gjort sig väl förtjänta af ett varmt och lifligt tack, och direktionens nuvarande ordförande, justitierådet P. von Seth har, ehuru han ännu ej fullt under ett år stått i spetsen för direktionen, redan haft mer än ett tillfälle att göra sin omtanke om och sitt lifliga intresse för oss gällande. Vid hans sida har under denna tid, efter det de förutvarande direktionsmedlemmarna afgått, jämte medicinalrådet G. Kjerrulf, stått professor E. Müller, godsägaren ingenjör J. A. Scharp samt slutligen en person, som redan långt innan han blef medlem af institutets direktion haft ett betydande arbete med vår byggnadsfråga och till hvilken vi likaledes stå i stor tacksamhetsskuld, nämligen förra kanslirådet numera öfverdirektören i kungl. landtbruksstyrelsen A. W. Flach.

Inom riksdagen och statsutskottet rönt vi sympatier och intresse från flera håll och icke minst hade Hans Andersson i Skifarp, lektor Starbäck, landshöfding Fr. Pettersson och dåvarande statsutskottsledamoten, sedermera jordbruksministern Nylander alltid ett deltagande och tröstande ord, när man i brydsamma tider frambar sina bekymmer för dem.

Nu gällde det emellertid att realisera våra planer, och arbetets genomförande kräfde en hel stab af medhjälpare.

Främst kommer naturligtvis då byggnadsföretagets arkitekt Ludvig Peterson, som alltifrån början med det mest berömvärda intresse ägnat sig däråt. Hvilket arbete han haft och hvilka svårigheter han haft att öfvervinna, därom torde undertecknad bäst kunna vittna, som ju snart sagdt dag för dag varit i tillfälle följa hans arbete. Att då det gäller så många olika institutioner som här, så planera dem, att de hvar få sin rättmätiga del af anslaget och på samma gång i all erforderlig grad tillgodoses med afseende på utrymmesförhållanden och rumsanordning, det har i sanning icke varit något lättlost problem. Om och omigen hafva vidräkningar måst göras med ritningarne, somliga hafva gjorts om ända till 20 gånger, och en gång hafva t. o. m. samtliga de färdiga hufvudritningarne måst omarbetas.

Att arkitekten i alla afseenden löst sin uppgift på ett förträffligt sätt, därom torde ej vara någon mening. Att i för byggnadsverksamhet så kritiska tider, som dessa varit, få ett så pass vidtgående företag att gå ihop, att, utan att behöfva besvära statsverket med en enda krona utöfver det från början begärda och beviljade anslaget, fullfölja och fullborda ett byggnadsföretag, som dock gått löst på öfver 2,300,000 kronor, som planerades redan år 1902 och som må räknas med all arbetsfördyring och alla strejker, som sedan den tiden ifrågakommit, det torde nog samt vittna om, hur väl arkitekten måste från början hafva genomtänkt det hela och huru klokt det blifvit fullföljdt. Och icke nog med det har för den af riksdagen beviljade summan åstadkommits betydligt mera, än som från början var utlofvadt. På anatomiska paviljongen har tillkommit halfva öfre våningen, portvaktstugan har byggts af sten i stället för af trä, som från början var planerat och har på den grund betingat en betydligt ökad kostnad. Ladugården, som efter de ofvannämnda afprutningarne också skulle byggas af trä, är likaledes af sten, och betingar en afsevärd skillnad i byggnadskostnad. Vidare har den veterinärbakteriologiska anstaltens förläggande till veterinärinstitutet ökat omkostnaderna för den bakteriologiska paviljongen o. s. v.

BESKRIFNING AF DE SÄRSKILDA INSTITUTIONERNA OCH BYGGNADERNA.¹

PLANLÄGGNINGEN.

Med anledning af byggnadsplatsens irreguliära form och den starkt kuperade terrängen har planläggningen varit förenad med ej obetydliga svårigheter. Flera alternativa förslag hafva därför på sin tid blifvit uppgjorda, innan situationsplanen blef definitivt fastslagen. Det befanns o. m. nödvändigt att hos regeringen anhålla om en omreglering af det ursprungligen för institutet bestämda området, utan att likväl arealen därigenom i någon mån förändrades, allt för att kunna få de båda större klinikerna för större husdjur på lämpligt sätt placerade. Den västra gränslinjen blef därför rätt afsevärdt reglerad. Likafullt stötte vi på svårigheter med afseende på de olika institutionernas förläggning, enär de institutioner, som förnämligast skulle komma att hafva direkt beröring med allmänheten, ju borde ligga bekvämt till för de besökande, men dessa institutioners form och storlek lämpade sig ej för den närmast entrén belägna, delvis rätt kuperade terrängen. Till vänster om hufvudentrén med dess dock jämförelsevis plana terräng blefvo därför de med sina stallar och ridhus utrymmeskräfvande kirurgiska och medicinska klinikerna förlagda samt den lifligt frekventerade hofbeslagsinstitutionen närmast hufvudentrén till höger, och närmast denna på höger sida den likaledes lifligt besökta kliniken för mindre husdjur, hvilken byggnads mindre omfång medgaf dess placering på den här befintliga bergplatån med dess något öfver den öfriga terrängen sig höjande plan, hvarigenom också en del dyrbara sprängningsarbeten kunde undvikas.

Byggnaderna för patologisk anatomi och bakteriologi, för anatomi, kemi och fysik samt hufvudbyggnaden åter, kunde på grund af sin mindre lifliga beröring med allmänheten med fördel placeras å det öfriga, mot sjösidan vettande, längre bort från entrén belägna området. De båda förstnämnda institutionerna kommo sålunda att ligga i vinkel mot hvarandra, bildande en större afgränsad gård, invid hvars nordvästra sida, midt emot patologisk-anatomiska institutionen blifvit förlagdt ett försöksstall med trenne olika afdelningar, en för patologisk-anatomiska institutionen, en för den i denna inrymda statens veterinärbakteriologiska anstalt samt en för afdelningen för fysiologi. Hufvudbyggnaden är med sitt midtelparti förlagd midtför den stora infartsvägen och med den motsatta fasaden vettande mot Brunnsviken. På ett lägre plan, nedanför dessa nu nämnda institutioner, å tomtens nordöstra del ligger ladugården. Härjämte har den förut å tomten befintliga gamla fabriksbyggnaden vid Brunnsviken å tomtens nordvästra del ombyggt till lokal för tvätt och maceration m. m. Norr därom ligger anstaltens

¹ Denna afdelning är dels uppgjord af arkitekten Ludv. Peterson och undertecknad i förening, dels hafva några af de olika institutionscheferna lämnat redogörelse för sina respektive afdelningar (prof. Nyström: ladugården etc.; prof. Dahlström: medicinska kliniken och hundkliniken; lektor Sahlstedt: kemiska och fysiologiska afdelningen; adjunkt Pålman: afdelningen för hofbeslag). Figurerna (frånsedt planritningarne) äro med några få undantag efter af undertecknad tagna fotografier.

Förf.

reningsverk. Mellan dessa sistnämnda byggnader har genom diamanthörning en brunn anlagts, som lämnar erforderligt vatten för spolning m. m. Omedelbart vid hufvudingången ligger till vänster portvaktstugan med kamrerarekontor m. m.

Byggnadstomten, hvilken bestod af omväxlande berg, trädgårdsland och trädbevuxna backar samt vid norra gränsen, utmed stranden af Brunnsviken, af sumpmark, företedde nivåskill-

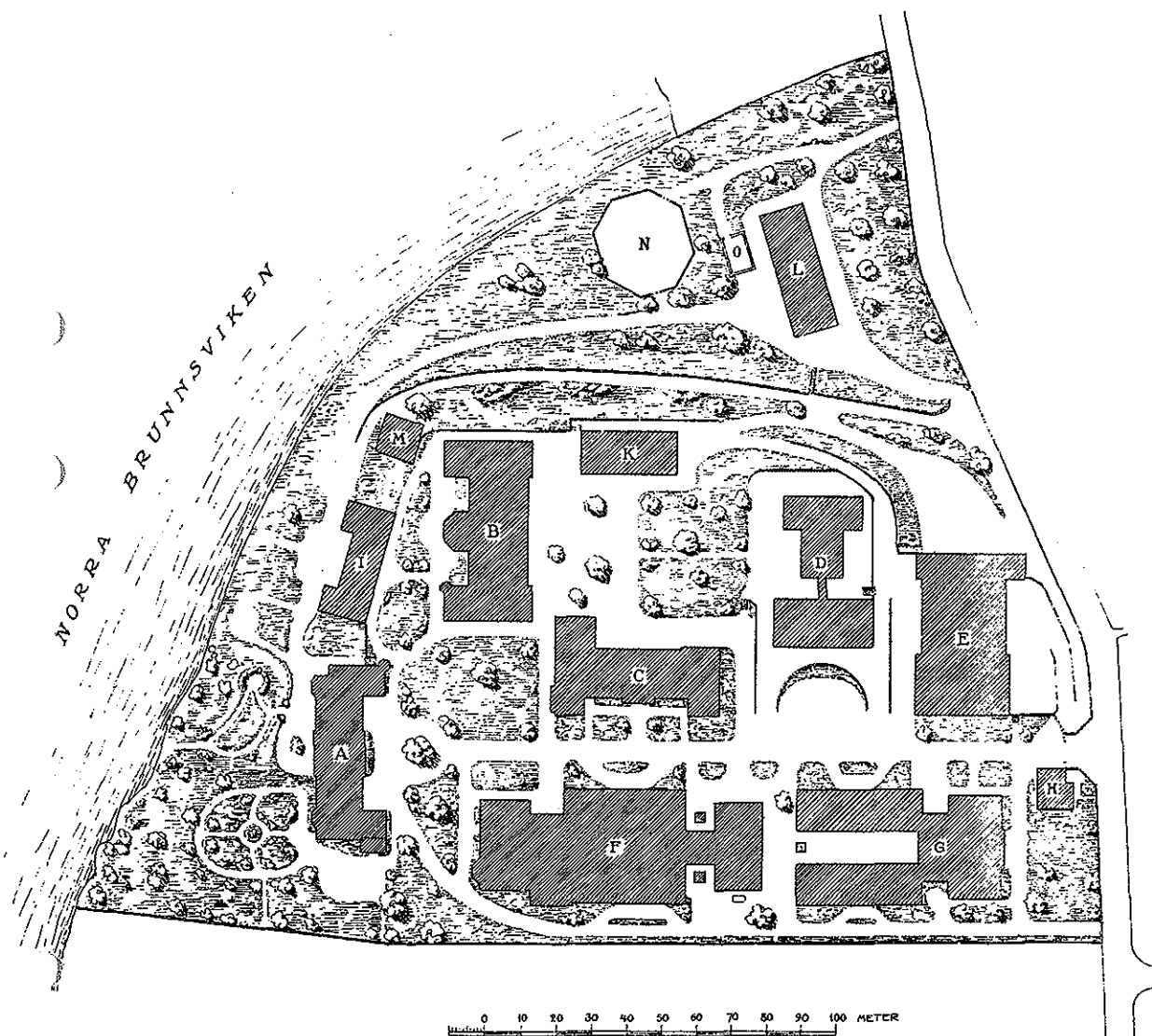

Fig. 32. Situationsplan.

(Hufvudbyggnad, B Anatom.-fysiol.-kem. institutionen, C Patol.-anat. och bakt. institutionen, D Hundklinik, E Hofbeslag, F Kirurg. klinik, G Med. klinik, H Portvaktstuga, I Maskinhus, K Försöksstall, L Ladugård, M Reningsverk).

nader upp till 15 meter, och på grund af de stora höjdskillnaderna erfordrades ända till 5 meter djupa plansprängningar för att lutningarne å vägarne inom området ej skulle blifva besvärande och detta oaktadt vid byggnadernas placering all möjlig hänsyn måst tagas till kostnadsfrågan.

Just på grund af hänsyn till kostnadsfrågan har arbetet så fördelats, att på entreprenad utförts all planering, terrassering, grundläggning, sprängning och igenfyllning af rörgrafvar, bygandet af kulvertar för rörledningar, sockelmurning till byggnaderna, terrassmurning, tomtens inhägnad samt vägars och planers anläggning m. m., hvarigenom på platsen befintligt material

kunnat på bästa sätt utnyttjas. Sålunda erhöles på platsen största delen af erforderlig granit till socklarne och terrasserna, all makadam till grundläggning och vägars anläggning samt matjord till gräsplaner. Öfverflödig sprängsten användes till utfyllnad af sumpmarken å tomtens norra del samt sjön därutanför, hvarigenom ett fast och mot sjön genom strandskoning begränsadt tillskott af området erhållits vid denna del af tomtens.

Nedläggningen af rör med gas-, vatten- och afloppsledningar utomhus gjordes af särskild entreprenör i sammanhang med ofvan angifna arbeten, så att då själfva byggnadsarbetet sedermera fortsattes, alla vägar voro färdiga inom området, till stor underlättning af nödiga transporter af byggnadsmaterial.

Tomten är inhägnad med ett 2½ meter högt trästaket, med stolpar af järn, fästade i betonggrund, staketet måladt med rödfärg, stolparna med mönja.

BYGGNADSSÄTT.

Samtliga byggnader äro uppförda på grunder af cementbeton med innerväggar i källaren af vanligt murtegel. Alla socklar äro utförda af granitnubbsten. I öfrigt äro byggnaderna uppförda af vanligt murtegel af storlekar 30×15×7,5 cm. och till fasaderna har ur kostnadssynpunkt ej användts annat än utsorteradt vanligt murtegel. Fasaderna hafva i öfrigt måst behandlas synnerligen enkelt, med användande af Ölandskalksten till fönsterbänkar och lister m. m., hvar emot diverse band och andra orneringar utförts uti färgad puts. Fasadytorna äro i öfrigt fogstrukna. Yttertaken äro intäckta med eternitskiffer med erfoderliga beslag och rännor af galvaniserad järnplåt. Takstolarna äro af trä, som inpanelats med spåntade bräder. Öfver källarna äro hvalfven utförda af beton på järnbalkar samt öfriga våningar i allmänhet af armeradt håltegel (system Brehmer) med järnbalkar vid större spännvidder. I hufvudbyggnadens bostadslägenheter äro dock bjälklagen af trä. Terrasser samt flata yttertak och balkonger äro täckta med asfalt. Alla tunnare skiljeväggar äro af santorintegel. Ventilationstrummor äro i allmänhet gjorda af rabbits utom från kapell, där de äro utförda af saltglacerade lerrör.

Golfven i mindre bostadslägenheter samt i laboratorier och andra arbetsrum äro lagda med rifven beton, hvaröfver lagts linoleummattor, utom i sådana lokaler, där spolning behöfves eller arbetets beskaffenhet fordrar annat material, och äro i dessa sistnämnda lokaler golfven af asfalt, cementmosaik, stålslipad cement eller klinkertegel. Golfven i korridorerna äro i allmänhet af cementmosaik. I hufvudbyggnadens bostadslägenheter samt i alla vindar utom fodervindar äro golfven af trä. I stallar för hästar eller andra lokaler, där hästar skola vistas eller passera, äro golfven af beton med därpå lagdt klinkertegel, granitgatsten eller träkubb, fogad med asfalt.

Socklar i rum med golf af cementmosaik äro murade af klinkertegel. Inre trappor äro i allmänhet byggda af cementmosaik och järnkonstruktion med barriärer af smidesjärn.

Väggarne i stallar och obduktionssalar äro till cirka 2 meters höjd öfver golfvet beklädda med fogstruket klinkertegel samt ofvanför krubborna till samma höjd med hvita glasplattor (monachia). Spiltväggar och spiltbalkar äro af amerikansk furu (pitchpine) indränkta med carbolineum och med öfver- och underliggare af gjutjärn. Balkarne äro så infogade, att de vid behof med lätthet kunna utbytas mot nya plankdelar. Ur hygienisk synpunkt och för undvikande af många fogar, hafva dessutom spiltbalkarne i de medicinska sjukstallarne för smittosamma sjukdomar bekläddts med pansarplåt. I öfrigt äro väggar och tak oljemålade.

I löpbanan i kirurgiska kliniken samt i hofbeslagssmedjans lokaler äro väggarna murade med sorteradt vanligt tegel och fogstrukna. I hundstallarne samt i stallar för nötkreatur och andra lokaler äro väggarne nedtill cementputsade och stålslipade. Väggarne i öfrigt äro i allmänhet antingen helt oljemålade eller, såsom i korridorer, oljemålade nedtill och limfärgade upp-till. I operationssalar och fysiologiska laboratorier äro väggarne målade med ripolin.

Taken äro oljemålade eller limfärgade alltefter behovet i de olika lokalerna.

Reningsanläggningen är byggd af beton med öfverbyggnad af trä.

GAS-, VATTEN- OCH AFLOPPSLEDNINGAR.

YTRE RÖRLEDNINGAR.

152 mm. gas- och 127 mm. vattenservisledningar, försedda med erforderliga yttre afstängningar, äro intagna från stadens ledningar i landsvägen utanför portvaktstugan, i hvars källare hufvudmätarne äro anbringade.

På gashufvudledningen finnes en sifon insatt vid afgreningen till patologisk-anatomiska institutionen.

Vattenhufvudledningen är försedd med en brandpost af stadens modell midtför hundklinikens och en midtför hufvudbyggnaden. Alla vattenledningens grenledningar till de olika byggnaderna äro utomhus försedda med afstängningar.

Förutom rörnätet från stadens vattenledning finnes i närheten af ångpannehuset en diamantborrbrunn, c:a 40 m. djup, med elektriskt och automatiskt drifven pump, som uppfordrar c:a 2,000 timliter, med rörsystem till och hufvudsakligast afsedd för spolning af vattenklosetter och toaletter samt gårdsplaner och försedd med en utjämningsbehållare om 5 m³ rymd i hofsmedjans vind. Medels en flottörkran i cisternen kan denna pumpvattenledning vid eventuellt behof tillföras vatten från det större rörsystemet (stadens vattenledning). Pumpvattenledningen är försedd med spolposter och utkastare på erforderliga ställen.

De yttre kloakledningarna äro uppdelade i två skilda system:

ett med 152—304 mm. diam. för afledande af regn- och dagvatten, med ett 70-tal kloakbrunnar, samt

ett med 152—229 mm. diam. för afledande af afloppsvatten från vattenklosetter, toaletter, tvättställ, sköjlådor, golfbrunnar, kök, badrum och laboratorier m. m., med nödigt antal spolhål och nedstigningsbrunnar, och utmynnande i ett reningsverk, bestående af en s. k. Emscherbrunn med Chorley-filter¹, hvarifrån vattnet ledes till en större nedstigningsbrunn, i hvilken äfven regnvattenledningen inmynnar, för att sedan gemensamt afledas till Brunnsviken.

Till reningsverket ledes också afloppsvatten från desinfektion och maceration.

Som pannhuset med tvättinrättningen, en dusch- och tvättaafdelning i hofbeslagssmedjan samt ladugården äro så belägna, att afloppet från dessa byggnader icke kunnat inledas i det stora kloaksystemet, har för dessa byggnader skilda aflopp anordnats till Brunnsviken.

Dessa kloakledningar afleda icke urin eller spillningsbemängdt vatten till Brunnsviken. Ladugårdens golf är så anordnad, att urin icke kan rinna ned i de befintliga golfbrunnarne, utan upptages i rännor, fyllda med torfströ, som sedan tillsammans med gödseln bortföres till

¹ Se särskild beskrifning.

en gödselbehållare af cementbeton utan aflopp. Denna behållare är förlagd strax utanför ladugården.

Spillningen i häststallarne bortföres likaledes till särskilda yttre gödselbehållare af cementbeton, som anbringats utanför medicinska och kirurgiska klinikerna samt vid försöksstallet.

INRE RÖRLEDNINGAR.

Gas- och vattenledningarne äro, där de inkomma genom grundmuren, försedda med afstängningskranar.

Servisledningarne äro i en del byggnader förlagda i för ändamålet byggda rörkulvertar, och i en del, där kulvertar saknas, i byggnadernas källare- eller jordvåning.

Gas-, kall- och varmvattenledningarne tillhörande veterinärbakteriologiska anstalten äro försedda med särskilda mätare, dock ej för pumpvatten.

Förutom afstängningskranarne innanför grundmurarne äro, beträffande vattenledningarne, de olika uppgående stamledningarne försedda med stoppkranar för partiell afstängning. På samma sätt har gasledningen i anatomiska institutionen behandlats.

Gasledningarne äro af svarta smidda järnrör, kallvattenledningarne af galv. järnrör, och varmvattenledningarne af heldragna isolerade kopparrör.

Gasledningarne i de skilda byggnadernas olika våningar äro inlagda i väggarne, resp. i golfven. Kall- och varmvattenledningarne äro mestadels förlagda i rännor i väggarne. Afloppsledningarne äro i allmänhet inlagda i vägg, där sådant varit möjligt.

Afloppsledningarne ned till jord- resp. källarevåningar eller kulvertar bestå af blyrör för laborationsafdelningarne och af tjockgjutna afloppsrör för öfriga lokaler. Afloppen närmast under krubborna i stallarne äro af bly- och galv. järnrör. Aflopp i kulvertar, källare- resp. jordvåningar äro af halftjocka, asfalterade tackjärnsrör, men af glaserade stengodsror för de större laboratorierna i kemiska afdelningen.

Där så varit nödvändigt, hafva golfbrunnar af asfalteradt bly kommit till användning, på andra ställen vanliga gjutna tackjärnsbrunnar. I stallarne finnas asfalterade tackjärns-golfbrunnar, särskildt för ändamålet konstruerade, försedda med upphämtningsskär samt lock med små genomlopp, afsedda att i möjligaste mån genomsläppa endast urin och spolvatten.

Afloppsledningarne äro försedda med ett erforderligt antal ränsöppningar samt äro gehörigen ventilerade genom uppdragning öfver yttertaken, allt i enlighet med Stockholms stads Hälsovårdsnämnds nu gällande bestämmelser.

Stallarnes vattenhoar äro försedda med själfstängande vattenkranar, med vanliga kikkranar för afloppen. Både inlopp och aflopp äro konstruerade så, att hafre etc. ej lätt kan komma in i rören.

Vattenspiltorna kunna fyllas med vatten af önskad temperatur, och afloppen äro försedda med ekpluggar och med ledningar till en gemensam brunn i golfvet.

I ladugården samt delvis i försöksstallet och kirurgiska kliniken äro anbringade automatiska drickshoar, »Triumf», af gjutjärn, med tillhörande tryckregulatorer, af ing. C. Samuel Peterssens patent.

I rum för försöksdjur och i hundklinikens rum för hundar äro anbringade gjutna emaljerade afloppstrattar med spolkranar samt golfbrunnar.

Museirummen äro försedda med gaskranar samt gjuten emaljerad afloppstratt med tappkran.

Badrummen äro försedda med gjutna, emaljerade badkar med tillbehör samt blandare för kallt och varmt vatten. Golfbrunnar.

Duschrummy hafva blandare för kallt och varmt vatten samt regnduschar och golfbrunnar.

Hundbadkaren äro af polerad cementmosaik med afloppskranar och kranystem för kallt och varmt vatten.

Mörkrummy försedda med hvitglaserade fay-felådor och vattenkranar af olika modeller.

Köken i hufvudbyggnaden hafva försetts med gjutna, emaljerade afloppstrattar med tappkranar samt dessutom med disklådor af koppar.

Vattenklosetterna i de olika byggnaderna äro af hvitt porslin, med polerade mahognysitsar, gjutna, emaljerade spolcisterner samt pådragskedjor med porslinshandtag.

Tvättställen i de olika lokalerna äro af hvitt porslin — i mediciniska och kirurgiska paviljongerna delvis af hvitt fireclay — med lavoarkranar för kallt och i de flesta fall äfven med varmt vatten. I kirurgiska klinikens och hundklinikens operationsafdelningar äro tvättställen af

P. A. Sjögrens sjukhusmodell med patentkran-system med armreglering samt afloppsventiler med knäreglering.

Urinbäcken af hvitt porslin med själfständigande kranar äro uppsatta i toaletterummen. Golfbrunnar och spolkranar.

Stålslipade cementbassiner med aflopp och spolkranar äro anbringade i obduktions- och demonstrationssalar. Öfver obduktionsborden finnas vattenkranar an-

Fig. 33. Hufvudbyggnaden från gårdssidan.

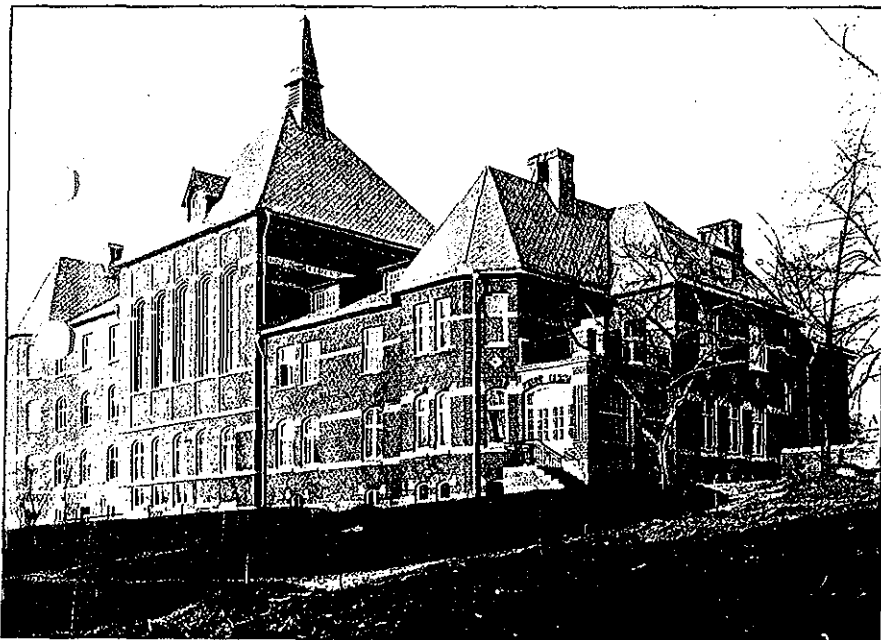

Fig. 34. Hufvudbyggnaden från sjösidan.

bringade vid taken, med nedhängande öppnings- och stängningsanordningar och fosforbronsslangar med munstycken.

Laborationsborden äro rikligt försedda med gaskranar — i allmänhet tvenne kranar för hvarje arbetsplats. Vid bordens ändar vaskar af hårdbrändt, glaseradt lergods (i veterinärbakteriologiska anstalten af vitglaserad fayence), med metallståndare på bord utan reagenshyllor och med metallkranhus på bord med reagenshyllor, försedda med 2 å 3 vattenkranar af olika utloppsform, allt efter deras olika ändamål. Laborationsborden i fysiologisk-kemiska afdelningen hafva dessutom en vattenkran för destillation öfver en mindre blytratt i skifvan mellan hvart par laboranter. Laborationsbordens aflopp äro af blyrör, vaskarne utan vattenlås, utmynnande i blygolfbrunnar i förbindelse med afloppsstammar af blyrör. Ledningarne äro förlagda åtkomliga i borden.

Fig. 35. Hufvudbyggnaden från sjösidan.

Arbetsborden utmed väggarne äro försedda med gas- och vattenkranar i den utsträckning, sådant i hvarje fall varit erforderligt. I en del sådana bord äro gjutna, emaljerade afloppstappar anbragta, i en del åter behållare af brunglaseradt lergods och i en del af bly.

Kapellen äro i allmänhet försedda med 2 gaskranar, en å två brännare i gasafdragen samt tvenne vattenkranar öfver i skifvan nedsatta små blytrattar. I anatomiska institutionen hafva dock en del kapell 4 gaskranar och fysisk-kemiska laboratoriets större kapell 6 gaskranar. I del gasafdrag äro försedda med fasta brännare, andra åter med svängbara armar med brännare. Gaskranarne för gasafdrag och för slangmunstycken äro i regel lätt åtkomligt placerade utanför kapellen.

För *torkskåp* och *termostater* finnes ett nödigt antal gaskranar anbringade.

Mikroskoperingsborden äro försedda med en gaskran för hvarje arbetsplats.

Diskborden äro försedda med vitglaserade fayencelådor, med kallt och på de flesta ställen äfven med varmt vatten.

Föreläsningbordet i medicinska klinikens hörsal har tvenne gaskranar i skifvan samt metallståndare, med tvenne vattenkranar öfver en brunglaserad stengodslåda vid hvardera ändan af bor-

det; kirurgiska klinikens hörsal har endast en gaskran i skifvan; patologiska paviljongen två d:o; hofsmedjans hörsal tre d:o; anatomiska paviljongens stora hörsal har 5 mindre (d. v. s. vanliga) och en större gaskran vid bordets framkant, 1 stoppkran för påsläppning af vatten, 1 st. H_2O -vanna af mönjemålad zink, med brädd- och bottenaflopp, 3 st. vattenkranar, anbringade i metallståndare, 1 st. brunglaserad lergodslåda vid bordets båda ändar, 1 st. vattenkran från samma metallståndare, 1 st. blytratt i bordsskifvan vid bordets båda ändar, 1 st. gasafdrag för tunga gaser med mynning och propp i skifvan och med ledning under golfvet fram till ångpanneskorstenen; anatomiska paviljongens hörsal i jordvåningen har 5 gaskranar i bordets framkant, 1 st. stoppkran för fyllning, 1 st. H_2O -vanna af mönjemålad zink, med brädd- och bottenaflopp, 3 st. vattenkranar, anbringade i metallståndare, 1 st. brunglaserad lergodslåda vid

Fig. 36. Aulan.

bordets ena ände, 1 st. gasafdrag för tunga gaser, med mynning och propp i skifvan och med ledning under golfvet till ångpanneskorstenen, 1 st. vattenkran från ståndaren samt 1 st. blytratt i bordsskifvan.

De ofvannämnda gaskranarne vid föreläsningbordens framkant äro anbringade i urtagningar i bordskanten, så att kranarne icke sitta hindrande i vägen för föreläsaren.

Metallståndare och kranhus för föreläsningborden äro gjorda släta, så att de med lätthet kunna hållas rena och prydliga, för öfrigt en princip, som tillämpats öfverallt, där så kunnat ske.

I alla stallafdelningar finnas anordningar för golfvens spolning.

I allmänhet bestå dessa af ett kransystem för kallt och varmt vatten; undantagsvis endast kallvattenkranar, och äro dessa kransystem försedda med i väggen ingjutna korgliknande skydd, med krokar för upphängning af vattenhinkar. Dessa skydd ha till ändamål dels att hindra djuren att skada sig mot kranarne och dels att förebygga att kranarne blifva skadade af djuren. Där så ansetts nödigt, hafva dessa kransystem försetts med termometer i skyddshylsa.

I medicinska kliniken finnes ett *rum för hydroterapi*, försedt med blandare för kallt och varmt vatten, med termometer och med särskilda kranar för hvardera af de två duscharne, som

anbringats den ena nedhängande från taket med en ledbar regndusch samt den andra i form af ledbar stråldusch. Under regnduschen finnes en fördjupning i golfvet med golfbrunn. I samma rum är anbringad en anordning för inhalation, med gaskran och brännare under kärlet, som skall upptaga de ämnen, som genom uppvärmning skola bringas att afdunsta. Från brännarrummet finnes afdrag för förbränningsgaserna. Invid inhalationsbordet finnes tappkran.

I kirurgiska kliniken är en afdelning försedd med termostat för konstant vattentemperatur, med ledningar till sex tappkranar, anbringade på spiltstolparne, c:a 2,5 m. öfver golfvet. Kranarnes genomlopp är igensatt till c:a 2 mm. diam. och de äro försedda med munstycken för slangar till sårbehandling. Termostaten är inställbar på hvilken temperatur som helst

Fig. 37. Svenska veterinärläkareföreningens första möte i det nya institutets aula den 28 okt. 1911.

mellan 30—55° C. samt är försedd med termometer. Till termostaten leda rör för kallt och varmt vatten, försedda med stopp- och backventiler.

Sammanlagda längden af rör af olika slag, som användts för gas, vatten och aflopp utgör 16,500 meter.

BESKRIFNING ÖFVER BYGGNADERNA.

I. HUFVUDBYGGNADEN.

Hufvudbyggnaden, som ligger vid Brunnsviken å tomtens västra sluttning, består af trenne partier. Midtelpartiet i tre våningar med källare, den senare inrymmande lokaler för värmeledningen. I bottenvåningen bibliotek, läsrum (19), bibliotekariens rum (13) och bokmagasin (20), ordnad i tvenne etager med mellanbotten af järnplåt. Bokmagasinet rymmer ett betydande antal löp-

meter hyllor å järnställningar. I öfre våningen ligger *Aulan* (26), som har en storlek af 10,5×9,5 meter, har tvenne våningars höjd och upplyses genom 5 stora fönster på hvardera af den västra och östra långväggen, och vid mörkrets inbrott af 5 elektriska takkronor. Upptill löper en fris med de

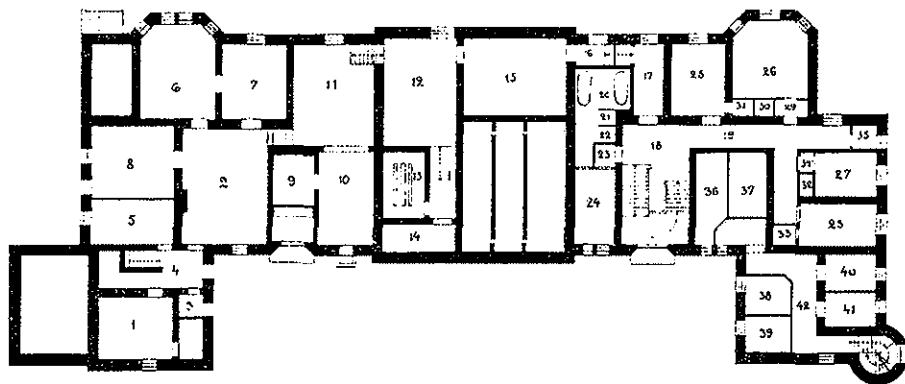

Fig. 38. Hufvudbyggnaden. Plan af källarvåningen.

olika landskapsvapnen återgifna och därunder nischer för byster och nedtill en enkelt sirad ekpanel. *Aulan* har platser för omkring 230 personer. Vid ena kortväggen är en kateder placerad

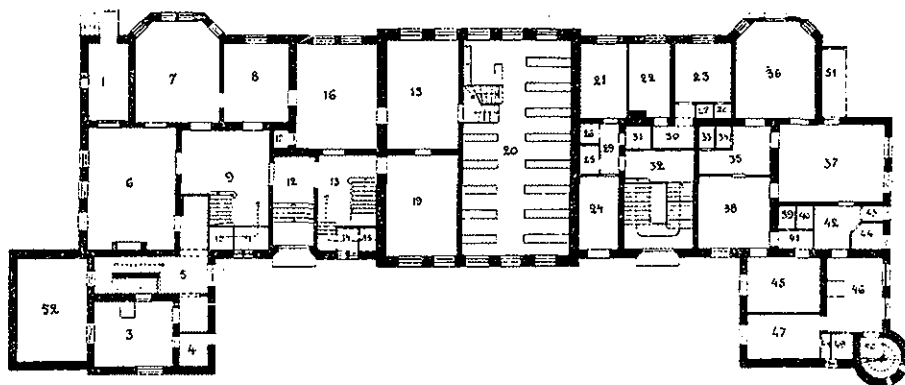

Fig. 39. Hufvudbyggnaden. Plan af bottenvåningen.

och ofvan denna en större ekram å väggen, afsedd för Hans Maj:t Konungens porträtt. Den södra flygeln är i tvenne våningar med källare och utrymmen, bostad för rektor, bestående af

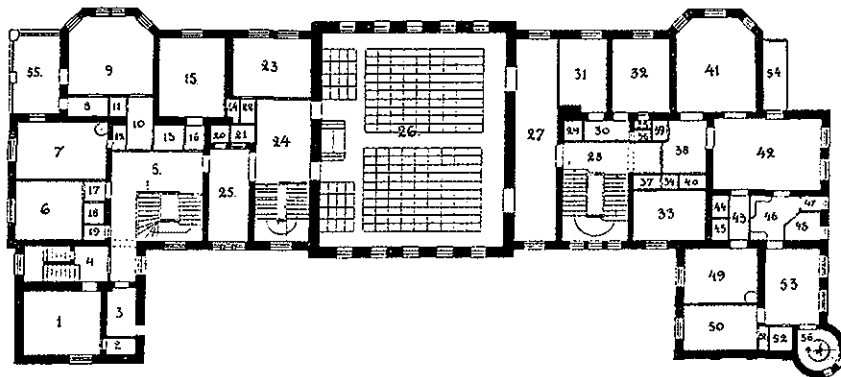

Fig. 40. Hufvudbyggnaden. Plan af våningen 1 tr. upp.

3 rum och kök, hall, serveringsrum och toaletter på nedra botten (1—9) samt 4 rum, hall, badrum och toalett i öfre våningen jämte ett gästrum (1—15).

Öfver hufvudingången finnes riksvapnet inhugget i kalksten, densamma inrymmer hufvud-

trappa jämte kapprum (13) samt toalett. På nedra botten finnes ett direktionsrum med kassahvalf (16, 17) samt i öfre våningen ett rum för föreläsare (23), kapprum (24) och toalett till aulan.

Den norra flygeln är uppförd i tre våningar med källare, den senare, som mot sjösidan ligger ofvan jord, innehåller 4 bostadsrum för elever (25—28) samt ett gemensamt badrum (20) och toaletter.

Bottenvåningen innehåller 5 rum och kök, serveringsrum och badrum (35—51) för lärare i hofbeslag samt 4 rum för elever (21—24). Våningen en tr. upp innehåller 4 rum och kök, serveringsrum och badrum (33—54) för laboratorn i kirurgi, trenne elevrum samt kapprum för aulan. Våningen två tr. upp innehåller 5 rum och kök, tambur, serveringsrum och badrum (10—28) för lektorn vid ambulatoriska kliniken samt 3 elevrum (1—3).

Till samtliga bostadslägenheter finnas erforderliga vindskontor, mat- och vedkällare.

Samtliga bostadslägenheter äro uppvärmda medelst centraluppvärmning (varmvatten). Till lägenheterna höra gas-, vatten- och afllopsledningar samt elektriska belysnings- och ringledningar.

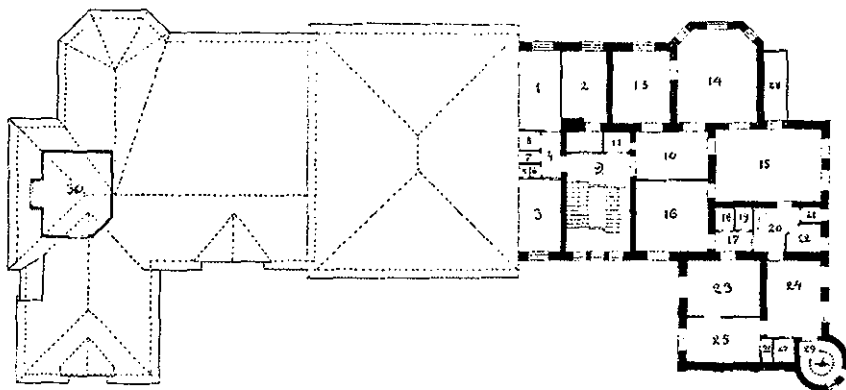

Fig. 41. Hufvudbyggnaden. Plan af våningen 2 tr. upp.

II. PAVILJONGEN FÖR ANATOMI, FYSIOLOGI OCH KEMI.

Anatomiska institutionen. Byggnaden, i situationsplanen betecknad med B, ligger med sin längdriktning i sydväst-nordost och har en längd af 50 meter. Den anatomiska afdelningen jämte museerna äro förlagda i byggnadens nordöstra del och fysiologiska och kemiska institutionerna i dess sydvästra del, hvardera med särskilda ingångar. Man inträder i anatomiska institutionen från längdfasadens midtelparti genom en halftrappa upp till hufvudvåningens plan, där kapprummet är förlagdt, innanför hvilket åter kommer den ganska rymliga anatomiska föreläsningssalen (fig. 42: 4, 5 och 43: 1), byggd i half åttkant med förlängd frontsida, med riklig dager från 8 fönster å de fem sidorna och med omkring 50 amfiteatraliskt anordnade sittplatser. Till de nedre af dessa kommer man från souterrängkorridoren, till de öfre förmedelst en läktare från bottenvåningens korridor. Från föreläsningssalen leder en dörr ut till den härintill liggande demonstrationssalen (excenterationsrummet) och en annan till korridoren i våningen. Golfvet består af cementmosaik med linoleummatta samt trä på åhörareplatserna, socklarna äro af klinkertegel. Salen är försedd med projektionsapparat med tillhörande projektionsduk och förmörkningsanordningar, höj- och sänkbara svarta taflor å fondväggen, framför hvilken ett sex meter långt bord är placeradt, försedt med vattenvanna m. m. Under åhörareplatserna finnes utrymme för handsamlingar o. s. v. Från föreläsningssalen kommer man som nämnt genom ett par meter breda skjutdörrar direkt in uti demonstrationsrummet (2), som har en storlek af 10×6 och en höjd af

6 meter. Rummet erhåller riklig dager från 3 höga fönster å västra långväggen. Golfvet är af cementmosaik, väggar och tak oljemålade. Socklarne af klinkertegel, alla in- och utgående hörn afrundade för spolningens och rengöringens underlättande.

Inredningen i detta rum består af en i två afsatser ordnad amfiteatralisk upphöjning, framför hvilken står ett större vridbart demonstrationsbord, där för demonstrationer och excenteration hela hästkadaver kunna placeras. Vid sidan här af finnes vid långväggen en större vattenbassäng af stålslipad cement och uteder hela fönsterväggen ett långbord med hyllor och skåp. För transport af kadaver är takbana anordnad mellan detta rum och den bredvid liggande *anatomi-salen* (3). Denna senare sal har en storlek af $14 \times 8,5$ och en höjd af 6 meter. Salen är rikligt belyst genom 9 höga fönster i tvenne afsatser å nordvästra kortväggen och nordöstra långväggen. Äfven här är golfvet af cementmosaik, socklar af klinkertegel, alla hörn afrundade, väggar och tak oljemålade. Äfven fönsterbänkarne äro af cementmosaik. Denna sal rymmer 23 mindre och 2 större dissektionsbord och är försedd med 6 tvättställ samt en kran och slangförskrufning

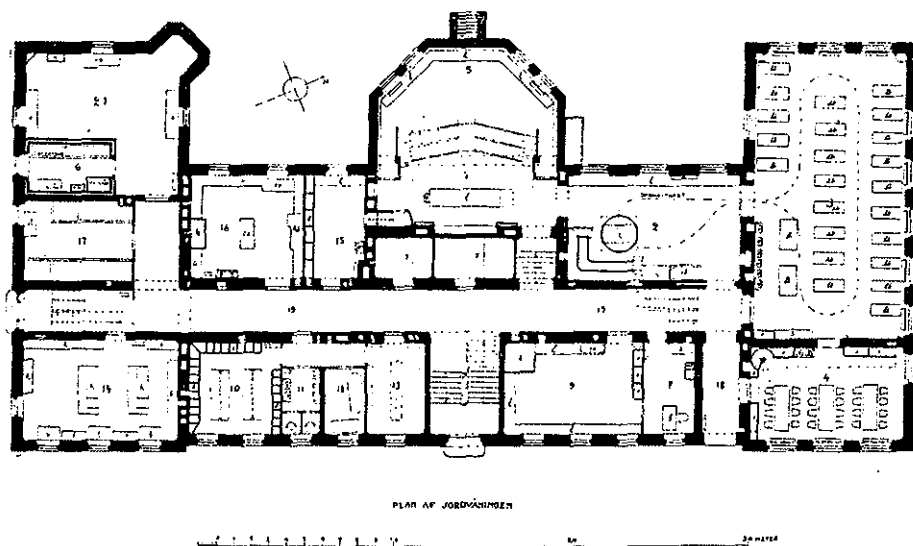

Fig. 42. Anatomisk-fysiologisk-kemiska institutionen.

för spolning. Rundt taket löper den förut nämnda takbanan, genom hvilken kadavren med hjälp af block och kättingar med lätthet kunna transporteras från plats till plats inom salen.

Från sydvästra väggen i detta rum kommer man genom en flygeldörr till osteologicum (4), hvars golf, väggar och tak äro behandlade lika med föregående sal. Rummet, hvars höjd är 6 meter, är å tvenne sidor försedt med skåp från golf till tak för osteologiska preparat, till vilka skåps öfre del man har tillträde genom en uteder desamma löpande balkong.

För de studerandes arbeten äro 3 särskilda arbetsbord här placerade. Belysningen är riklig genom 4 höga fönster i tvenne afsatser. Samtliga dessa rum ligga i plan med den yttre marken och stå genom en gång i förbindelse med det fria, så att kadavren lätt kunna föras ut och in. Från dessa rum kommer man dels genom en halftrappa ned i souterrängvåningen, hvarest är förlagdt ett kylrum (6), med golf, väggar och tak af stålslipad cement. För isoleringen äro väggarna beklädda å båda sidor med santorintegel, hvaremellan applicerats 4 cm. tjocka korkplattor. Dörrarne äro dubbla, med infällda korkplattor, hvarjämte de på innersidan äro zinkplåtklädda. Vidare förekomma här rum för spritförråd (7), för vaktmästare (8), med golf af asfalt, med asfaltsocklar samt med laborationsbord, högtrycksblästerapparat för uppblåsning

af inälvor och i öfrigt inredning för preparatberedning, vidare verkstadsrum (9), med golf och socklar af asfalt, inredt med kapell med smidesässa, fil- och hyfvelbänkar, svarf m. m., allt försedt med transmissioner och remskifvor, drifna med en elektrisk motor. Rum 10, 11, 12 och 13 äro inredda till kapprum och rum för arbetskläder, med skåpfack för hvarje studerande, och mellan dessa två rum badrum och toaletter. Anordningen afser bland annat att sörja för att arbetskläder och stadskläder ej skola komma i beröring med hvarandra. I badrum och toaletter

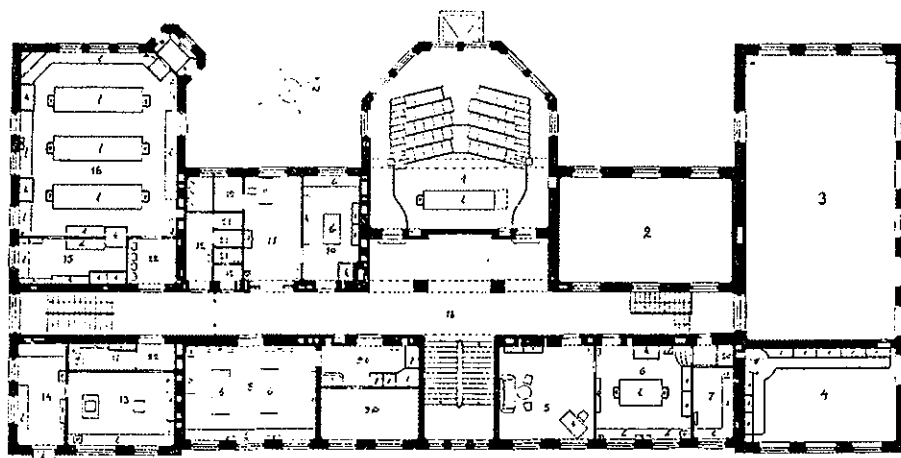

Fig. 43. Anatomisk-fysiologisk-kemiska institutionen. Plan af bottenvåningen.

äro golften af klinkertegel på asfalt. I badrummet finnas tvenne badkar jämte duschar (varmt och kallt vatten). Väggarnes nedre del är af stålslipad cement, öfre delen samt taken oljemålade, alla hörn afrundade.

En half trappa upp från anatomisalen ligger i *bottenvåningen* vederbörande professors mottagningsrum (5) samt laboratorium (6), båda med oljemålade väggar och limfärgade tak samt

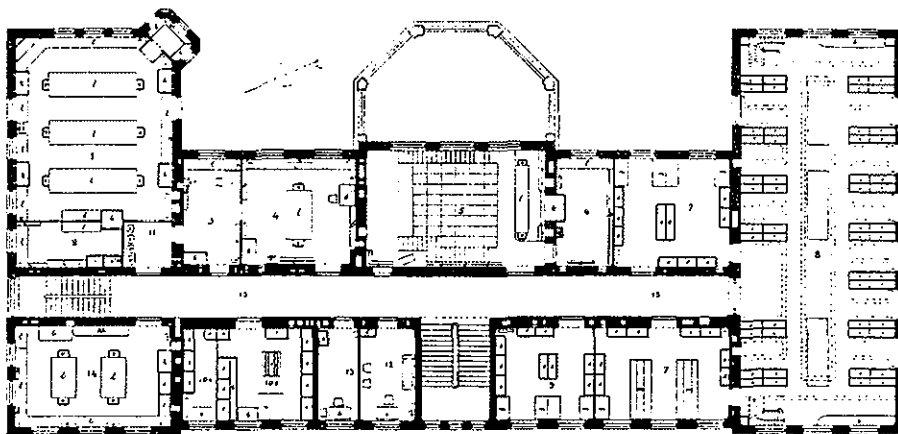

Fig. 44. Anatomisk-fysiologisk-kemiska institutionen. Plan af våningen 1 tr. upp.

korkmattor på golften. Laboratoriet är inredt med fönsterbord, laborationsbord midt på golftet med vaskar af stengods samt i öfrigt med gas och andra för laboratorerna erforderliga inrättningar, ett kapell med bänk af lergodsplattor, kakelbeklädd bakvägg med utsugningsventiler, gas och elektricitet, vidare skåp, vaskar och tvättställ med varmt och kallt vatten. Omedelbart intill professors mottagningsrum ligger hans fotografirum (7), inredt med för mikrofotografering, framkallning o. s. v. erforderlig apparat.

En trappa upp öfver samma del af byggnaden ligga 4 till anatomien hörande museirum för de anatomiska, zoologiska och embryologiska samlingarne, det största sträckande sig öfver hela nordöstra flygeln, med höga fönster åt trenne sidor samt inredt med dels en större, utefter salens

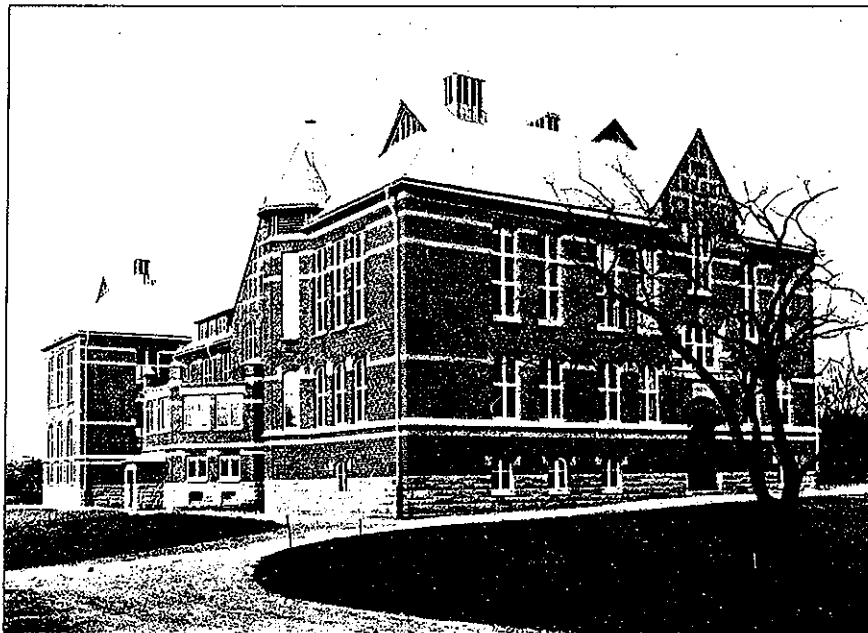

Fig. 45. Anatomiska institutionen från sjösidan.

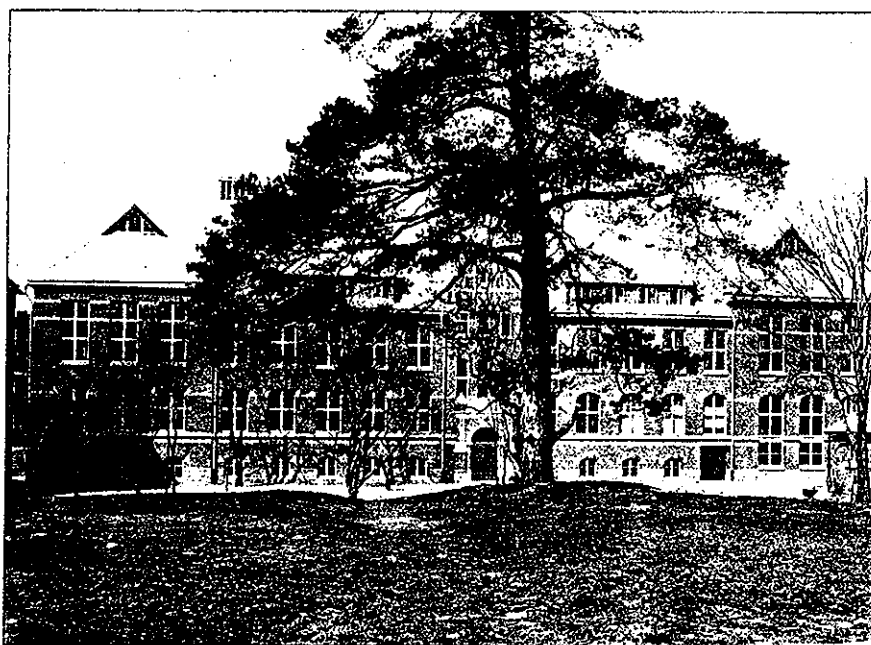

Fig. 46. Anatomiska institutionen från gårdssidan.

längd sig sträckande, på golfvets midt placerad glasmonter för skelett af större djurslag, dels en mängd mindre liknande skåp; samtliga rum med korkmatta på cementunderlag, oljemålade väggar till 2 meters höjd, i öfrigt limfärg.

Fig. 47. Anatomisalen.

åhörare. Golf af cement med linoleummatta. Projektionsapparaten, som är af en olika typ mot i de andra föreläsningssalarna, i det den är afsedd för framförande äfven af fysikaliska och kemiska försök, har för beredande af större utrymme placerats vid sidan af och ofvanför åhörarplatserna. Vid nordöstra väggen finnes ett podium för föreläsaren. Längs detta står ett laborationsbord, försedd med nödig utrustning: gas- och vattenkranar, sköljlådor af Höganäs-gods, gasafdrag, gasvanna, skåp och lådor för glas m. m. Vid samma vägg finnas tvenne reagensskåp, planschhängare och projektionsskärm samt ett dragkapell, som äfven öppnar sig mot *förberedningsrummet* (6). Inredningen i detta utgöres, förutom ett väggfast laborations-

bord, af skåp för de för undervisningen nödiga kemiska preparatsamlingarna samt ett planschskåp. Utrymmet under åhörarplatserna i föreläsningssalen är inredt till verkstad för vaktmästaren. Utom nu nämnda rum finnas i våningen 1 tr. upp följande till kemiska afdelningen hörande rum: *mottagningsrum* (12) för lektorn i kemi, *enskilda laboratorier* (3, 4) för honom och laboratorn, *vaktmästarerum*

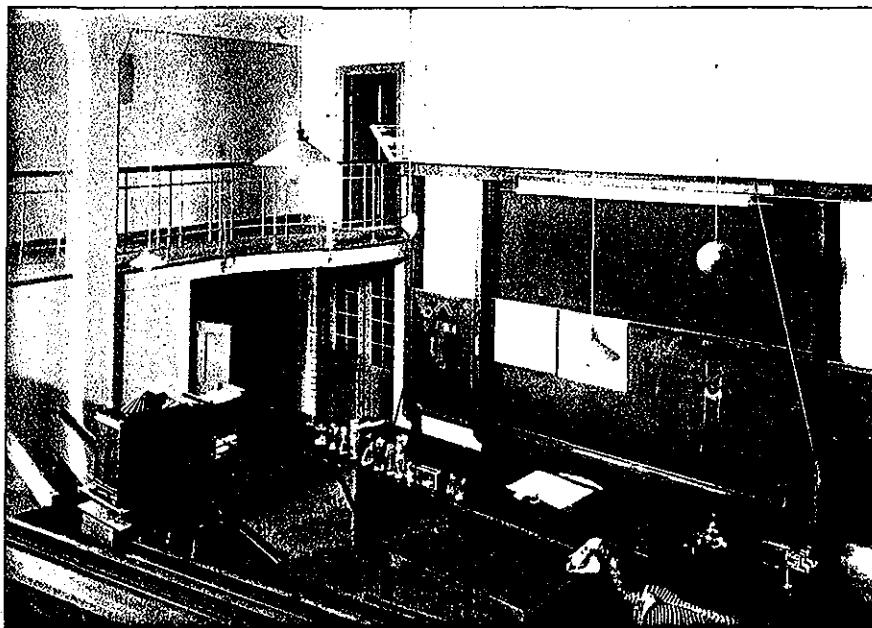

Fig. 48. Från anatomiska föreläsningssalen.

Fysiologiska och kemiska institutionerna äro hufvudsakligen förlagda till byggnadens sydvästra ända och omfatta tillsammans 17 rum.

Den för bägge afdelningarna gemensamma *föreläsningssalen* (5) är belägen i midtpartiet af våningen 1 tr. upp, med de 3 med förmörkningsanordning försedda fönstren åt nordväst. Den har på en golftyta af $10 \times 6,6$ meter amfiteatraliskt anordnade sittplatser för 45

(13) och därtill belägen toalett, museum (10 a och b), med skåp för apparat-, kemikalie- och mineralsamlingar samt slutligen det *allmänna kemiska laboratoriet* (1) och det *kvantitativa laboratoriet* (14). Det allmänna kemiska laboratoriet är ett 10,4×8,8 meter stort, synnerligen luftigt och ljust rum, försedt med 7 höga poster. På golvet, som är af asphalt, befinna sig 3 fristående laborationsbord med tillsammans 12 platser för laboranter. Hvarje laborant har skåp, två bordslådor, en afdelning af den längs bordet löpande reagenshyllan och två gasutlopp till sin disposition. Vid laborationsbordens ändar finnas vattenkranar öfver sköljlådor af stengods. Laboratoriet är försedt med 5 rymliga dragkapell (däraf ett gemensamt med diskrummet), utrustade med gas- och vattenkranar samt blyaflopp för vatten. I västra hörnet af laboratoriet finnes en afrykningshuf. På de delar af väggarna, som ej upptagas af kapellen, finnas laborationsbord med reservplatser. I norra hörnet ligger en mindre utbyggnad för arbeten med vätesvafla. Detta »vätesvaflatorn» är medelst ett med fjädrande

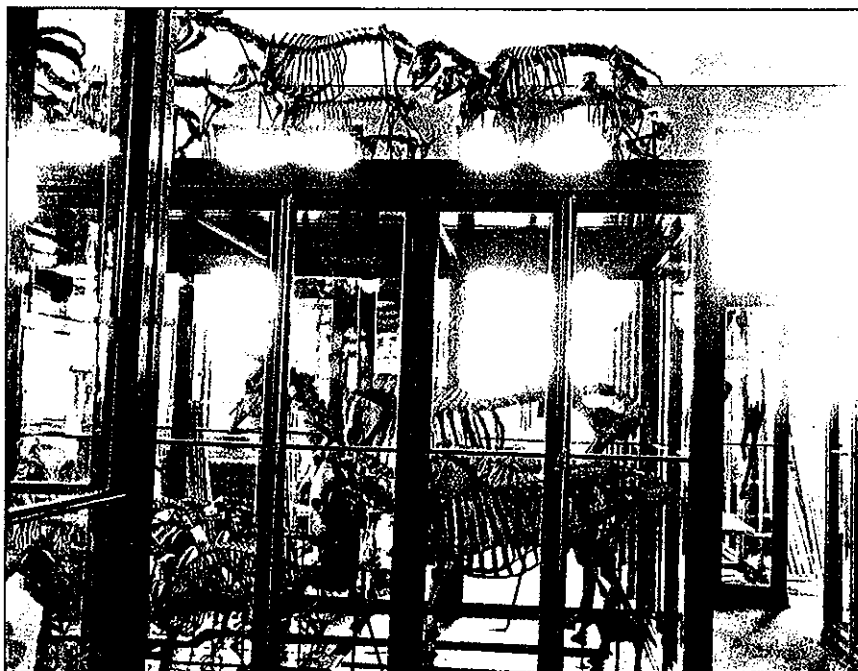

Fig. 49. Bild från anatomiska museet.

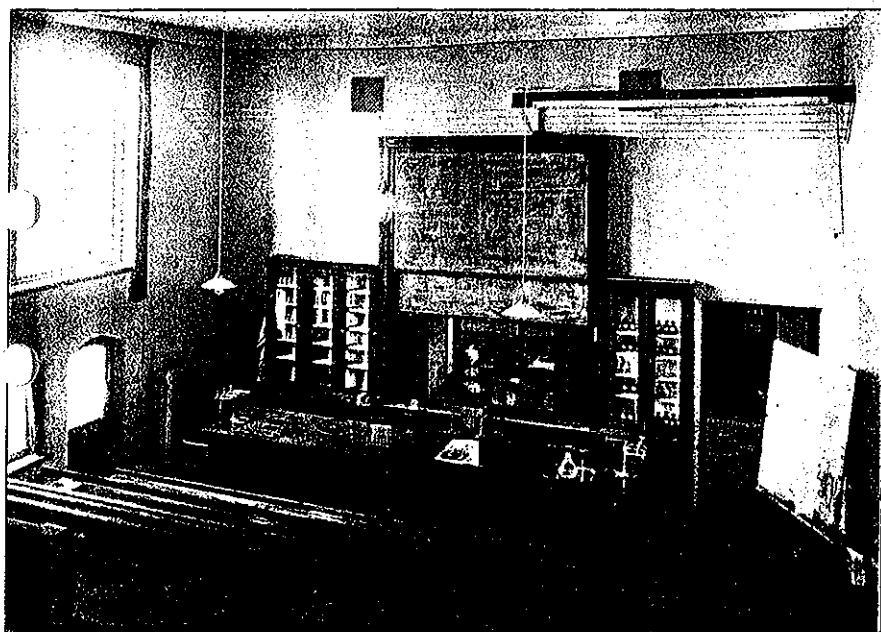

Fig. 50. Föreläsningssalen för kemi.

dörrar afstängdt vindfång skildt från laboratoriet. Inredningen utgöres af fönsterkapell med vida afdragskanaler till en på vinden placerad, af elektrisk motor drifven exhaustor. I allmänna laboratoriet finnas vidare, liksom i det angränsande *diskrummet* (2), en större blybeslagen diskbänk samt ett torkställ med pinnar för glaskärl. Öfver värmeelementen hänga stora torkskåp af plåt med perforerade bottnar.

I *passagen* (11) till korridoren finnas tvättställ för laboranterna. Det kvantitativa laboratoriet, beläget i byggnadens södra hörn, är ett 5,7×8,8 m. stort och ljust rum med golf af cement med linoleummatta. Som detta laboratorium är afsedt äfven till vågrum och för fysikalisk-kemiska bestämningar, har det en från de öfriga laboratorierna något afvikande inredning. Utom två fristående laborationsbord och ett längs sydvästra och sydöstra väggarna förlöpande väggfast sådant samt ett dragkapell, finnas sålunda en större väggfast konsolhylla af kalksten för vågar, ett bord för spektral- och polarisationsapparater, bänk för en Ostwalds termostat, ställning för konstanta titrerapparater m. m., hvarjämte fönstren i likhet med föreläsningssalen äro försedda med förmörkningsanordningar.

I bottenvåningens västra hörn ligger det *fysiologisk-kemiska* laboratoriet (16), som till ytinnehåll och hufvudsaklig anordning liknar det ofvanför belägna allmänna kemiska laboratoriet.

Fig. 51. Fysiologiska laboratoriet.

Det torde därför endast vara behöfligt att påpeka de olikheter i inredning, som betingats af för detta laboratorium afsedda arbetena. Endast 3 dragkapell finnas. I laborationsborden finnas vattenkranar med tillhörande blyaflopp mellan hvarje par laboranter. Laborationsbordet vid nordöstra väggen är delvis beklädt med eldfast material (eternit) och upptages af destillationsapparater för Kjeldahls kväfvebestämningar, fettextraktions- och andra fettbestämningsapparater m. m. I den mot vätesvaflerummet i allm. kem. laboratoriet svarande utbyggnaden äro tvenne större apparater för Kjeldahlsförbränningar monterade. På nordvästra väggens laborationsbord finnas konstanta titrerapparater, vattencentrifug m. m. Bredvid *passagen* (22), med tvättställ för laboranterna, är ett *toalettrum* (12) beläget. På andra sidan korridoren, d. v. s. i våningens södra hörn, ligger en komplex af tre smärre rum, nämligen *gasanalysrum* (13), försedt med två jordfasta cementpelare för gasanalys- och afläsningsapparater, *förbränningsrum* (14), med bänk af eldfast material för elementaranalyser, explosionskapell för bombugn och ett mindre fönsterkapell samt slutligen *mörkrum* (17) för fotografiska arbeten. På samma sida om korridoren som dessa rum, men längre mot hufvudtrappan, ligger *fysiologiska laboratoriet*,

bestående af *demonstrationsrummet* (8), med golf af cementmosaik, två fristående apparatbord (för registreringsapparater), anordning för konstgjord respiration m. m., ett väggfast arbetsbord vid fönsterväggen och två apparatskåp; *operationsrum* (9 a), som ännu saknar den nödiga utrustningen, och *rum för försöksdjur* (9 b), båda med asfaltgolf och det senare med cementbassäng med kallt och varmt vatten för badning af djuren samt flyttbara burar för desamma.

I souterrängvåningen ligger i södra hörnet en större *förrådsställare* (27) för kemikalier och glas samt *förvaringsrum för försöksdjur* (17), det senare utrustadt med en mindre cementbassäng till förvaring af grodor samt rymliga burar af Monierkonstruktion med gallerdörrar för kaniner, hundar m. fl. försöksdjur.

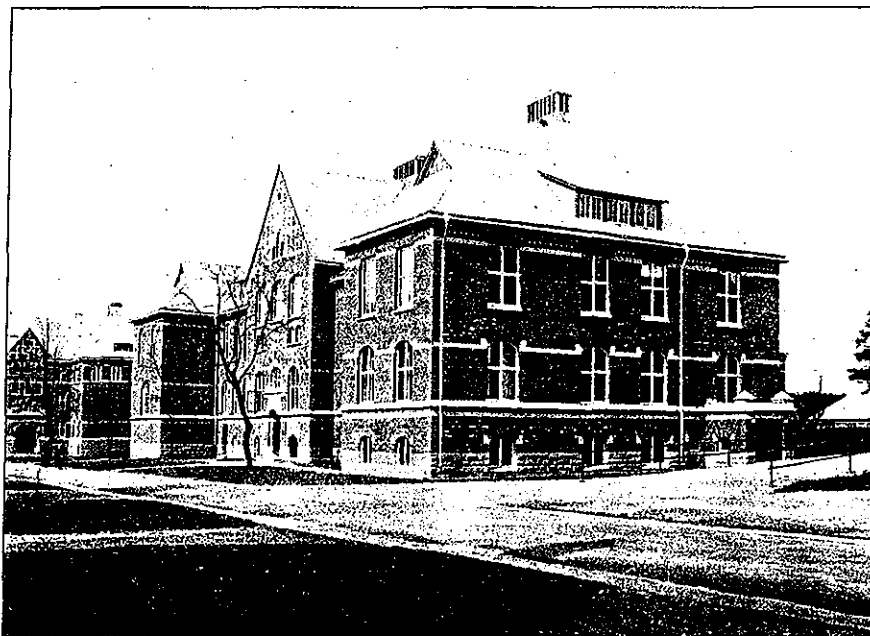

Fig. 52. Paviljongen för patologisk anatomi och bakteriologi.

Med undantag för rummen nr: 8 (fysiologiska laboratoriet) och 14 i bottenvåningen (fysiol.-kem. laboratoriet) samt nr 1 i våningen 1 tr. (allm. kem. laboratoriet), hvilka rum hafva ripolade väggar, äro väggarna i samtliga rum oljemålade.¹

Samtliga korridorer i våningarna hafva golf af mosaik, socklar af klinkertegel, oljemålade väggar till 1,8 meters höjd, öfre delen af väggarna samt taken limfärgade; alla hörn afrundade.

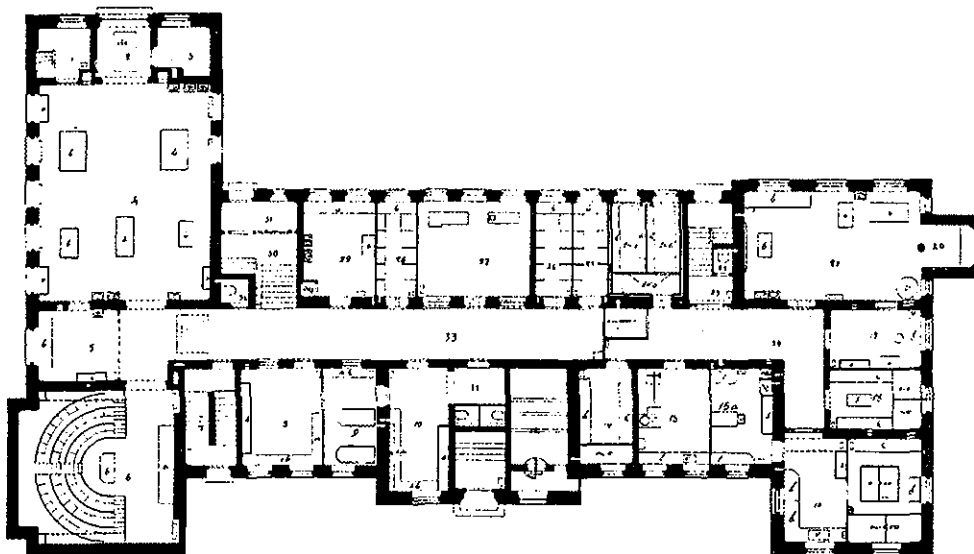
I vinden äro inredda 2:ne bostadslägenheter för vaktmästare och konservator, hvardera 2 rum och kök.

III. PAVILJONGEN FÖR PATOLOGISK ANATOMI OCH BAKTERIOLOGI.

Paviljongen (se sit.-pl. C) är lagd i vinkel mot den föregående i riktning sydost-nordväst och har en längd af c:a 47 meter. Den har sin hufvudentré från stora hufvudvägen inom området samt dessutom 2:ne ingångar å motsatta sidan från den stora rektangulära gårdsplanen, hvaraf den ena leder in till den i denna paviljongs sydöstra ända inrymda statens veterinär-bakteriologiska anstalt.

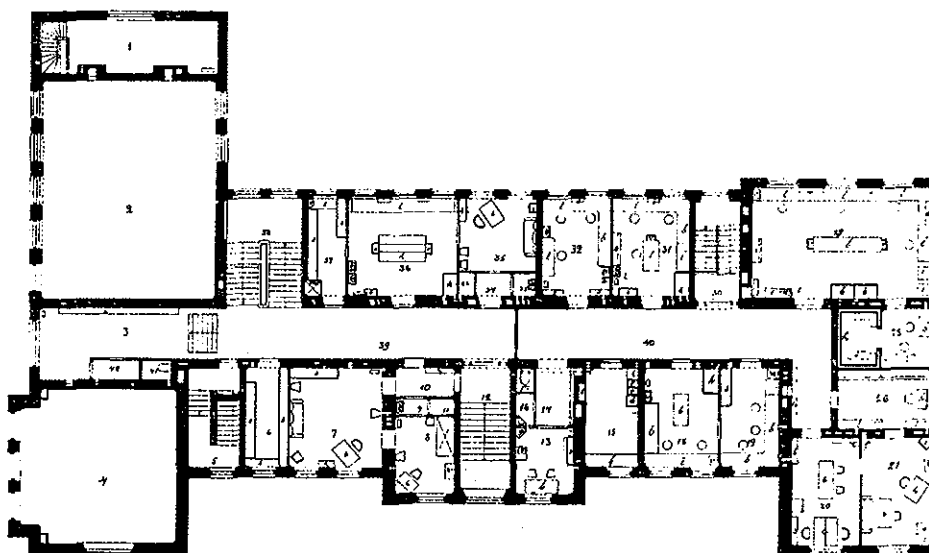
¹ Skifvorna på alla laborationsbord äro af furu, betsade med anilinsvart och grundligt indränkta med rå linolja.

Byggnaden är uppförd i tvenne våningar jämte jordvåning och inrymmer i *bottenvåningen* en större obduktionssal (4), till hvilken man kommer direkt ifrån den stora förutnämnda gården genom 2,5 meter breda flygeldörrar genom en med våg för kadavervägning försedd förhall (2).

PLAN AF JORDVÅNINGEN

Fig. 53. Patologisk-anatomiska institutionen.

PLAN AF BOTTENVÅN.

Fig. 54. Patologisk-anatomiska institutionen.

Obduktionssalen har golv af cementmosaik, väggar till 2 meters höjd af fogstruket klinkertegel, öfre delen af väggarna samt taket oljemålade, alla vinklar och hörn afrundade. Salen, hvars höjd är c:a 6 meter, erhåller riklig dager från två sidor genom höga, i 2:ne afsatser delade fönster. I taket äro anbragta hissanordningar för kadaver, med block och wirelinor, från taket

nedhänger här och hvar spolslangar för sköljning af kadaverdelar. Å väggarne äro anbragta flera vattentäta väggkontakter för elektrisk belysning, cementbassänger och porslinssköljvaskar. 2:ne större sektionbord med mot midten sluttande ytor och anordningar för aflopp komplettera inredningen, hvarjämte finnes en del slangförskrufningar för salens spolning och rengöring. 2:ne större och 3:ne mindre bord äro här inrymda. Med denna sal står i omedelbar förbindelse ett mindre rum för tillfälliga undersökningar (5), inredt med fönsterarbetsbord och elektriska lampor m. m. På motsatta sidan mot ingången leder en passage in till för demonstration af de särskilda kadaverdelarne afsedt rum (6), med golf af cementmosaik och amfiteatraliskt i half-cirkel ordnade afsatser af stålslipad cement med räcken af smidesjärn, det hela så anordnadt, att åskådaren kan från hvarje särskild plats lätt öfverskåda och följa demonstrationerna. Väggar och tak äro oljemålade.

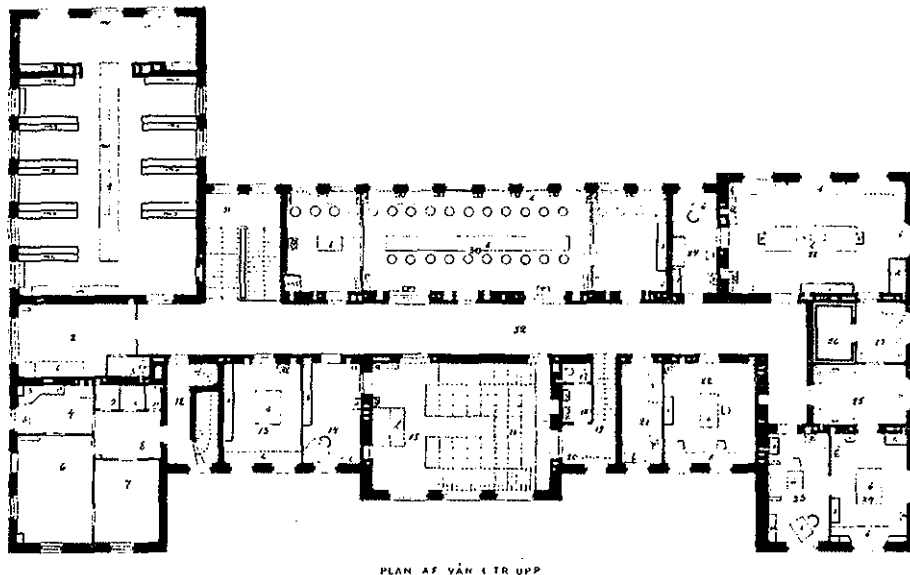

Fig. 55. Patologisk-anatomiska institutionen.

En half trappa ner från förutbeskrifna rum, som ligga i markens plan, finnas rum för arbets- och stadskläder med mellanliggande badrum (8, 9, 10, 11), trenne mindre rum för ympade och friska försöksdjur (25, 26, 28) samt ett verkstadsrum (27), allt med erforderlig inredning (burar, bord, skåp m. m.). Ett här beläget ymprum (29) står genom en hiss i förbindelse med den en tr. upp liggande mikroskoperingssalen (för uppfodring af försöksdjur och preparat). Öfriga denna afdelning hörande rum äro förlagda till våningen en tr. upp.

Här finnas sålunda professors mottagningsrum (23) och laboratorium (24), med golf af cement med korkmatta, oljemålade väggar och limfärgadt tak. Inredningen i laboratoriet består af fönsterlaborationsbord, ett laborationsbord midt på golfvet, dragkapell med bakvägg af porslin och golf af lergodsplattor, utsugning och gasledning; vidare förekomma här skåp, tvättställ med varmt och kallt vatten m. m. Ett bok- och vågrum (25) är lika behandladt som det förra, med bokhyllor, fönsterbord för vågarne; vidare termostatrum (26), med golf af cementmosaik, klinker-socklar, ripolinmålade väggar och tak. Väggarne äro dubbla med mellanlägg af 4 cm. korkplattor. Korkplattor äro äfven inlagda under golfvet och i taket, dörrarne dubbla. Uppvärm-

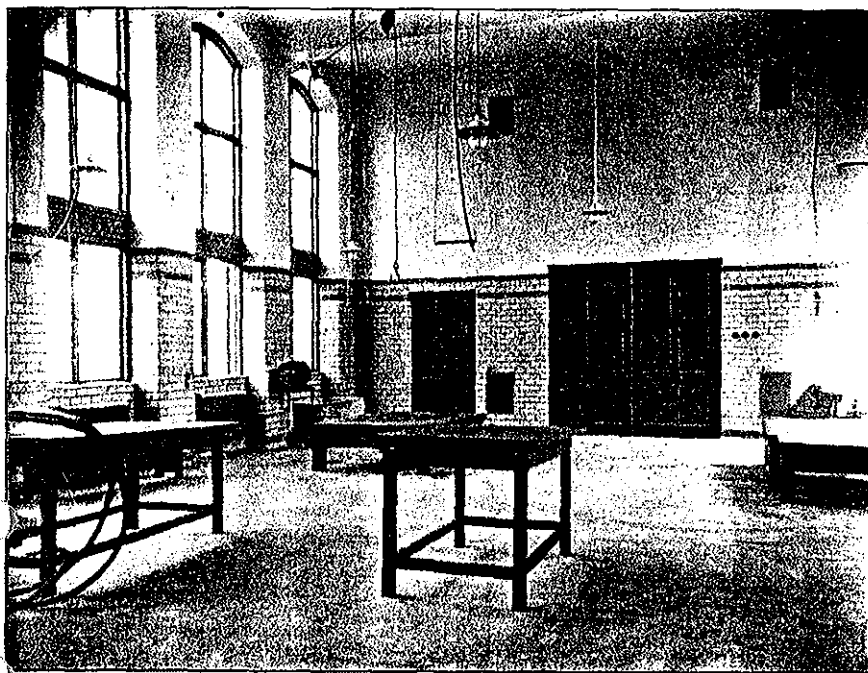

Fig. 56. Obduktionssalen.

rum gränsar ett assistentrum (29), inredt såsom skriftrum. Den stora mikroskoperingssalen (30) har en längd af nära 20 meter, upplyses af 10 stycken mot nordost vettande, på höjden tvådelade fönster, sålunda rikligt belyst. Golfvet är belagdt med linoleummattor, väggar och tak oljemålade. Den är inredd för 30 arbetsplatser, med fönsterbord samt midt på golfvet fristående bord, elektriska mikroskoperingslampor, skåp, vaskar och hyllor. 13 är instrumentrum, inredt med fönsterbord och skåp m. m. Ett förberedningsrum (14) är inredt med bord, skåp och hyllor.

Föreläsningssalen (15) rymmer 46 åhörareplatser, är försedd med middelgång för skioptikon samt ett mindre rum för handsamling under gradängerna. I denna föreläsningssal är placerad en på järnspår i golfvet rörlig projektionsapparat, den fullständigaste och dyrbaraste på institutet.

På samma sida som föreläsningssalen äro belägna ett planschrum med tvenne planschskåp samt ett rum af-

ningen sker genom själfreglerande gasanordning. Ett diskrum (27) med golf af cementmosaik, socklar af klinkertegel, oljemålade väggar och tak med runda hörn, inredt med fönsterbord med sköjlåda, vask och hyllor. Vidare det allmänna eller stora laboratoriet (28), försedt med fönsterlaborationsbord, fristående laborationsbord med vaskar och hyllor, kapell lika med förut beskrifna, tvättställ, skåp och hyllor. Omedelbart till detta

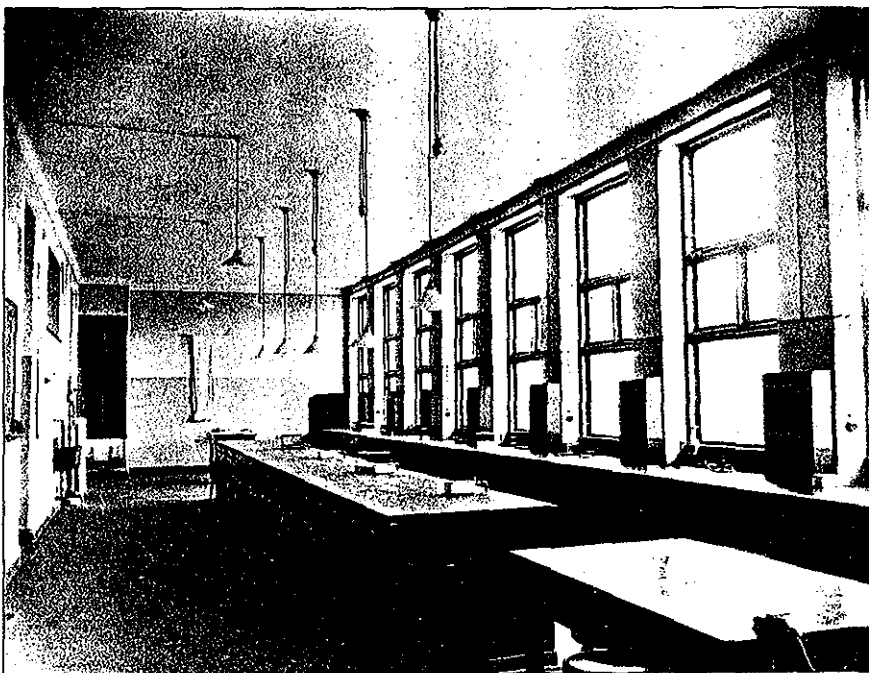

Fig. 57. Mikroskoperingssal.

sedt för speciella undersökningar, f. n. innehållande samling af preparat för mikroskopiska undersökningar, frysmikrotomer m. m.

Ett större museum (1) är rikligt försedt med dammtäta glasskåp och montrar. Härintill ligger ett fotografirum (2) med tillhörande mörkrum. I samma våning finnes bostad för afdelningens vaktmästare, bestående af 2:ne rum och kök, tambur m. och särskild uppgång.

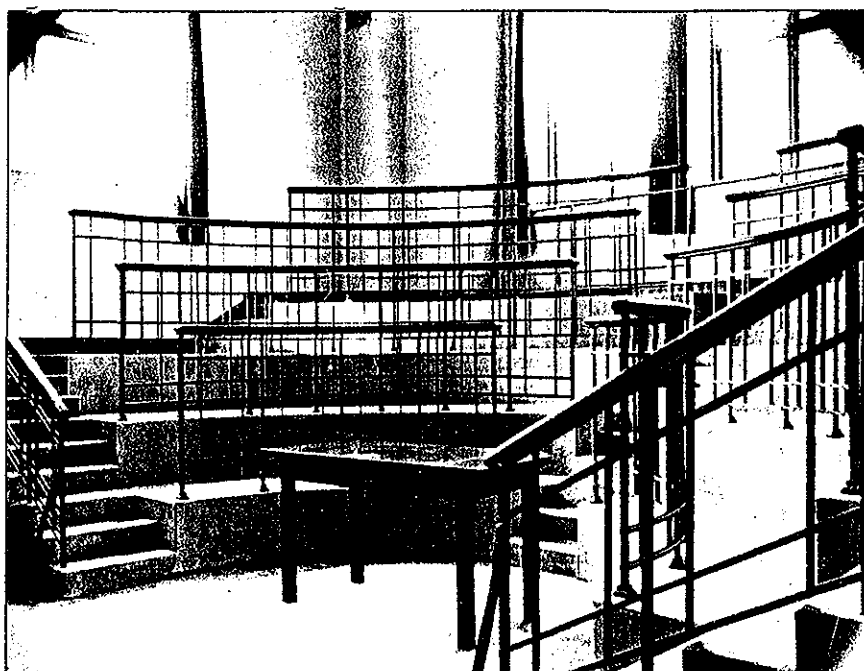

Fig. 58. Demonstrationsrum i patol.-anatom. institutionen.

Korridorgolf och trappor äro af cementmosaik, väggarne oljemålade till 1,8 meters höjd, socklar af klinkertegel, öfre delen af väggarne samt tak limfärgsmålade.

I paviljongens bottenvåning finnes bostad för assistent, tvenne rum (7, 8), med tillhörande tambur, toalett och garderob.

I denna byggnad ligger också afdelningen för mjölk- och köttkontroll, bestående af ett laboratorium (36) med asfaltgolf och asfaltsocklar, oljemålade väggar och tak, alla hörn runda,

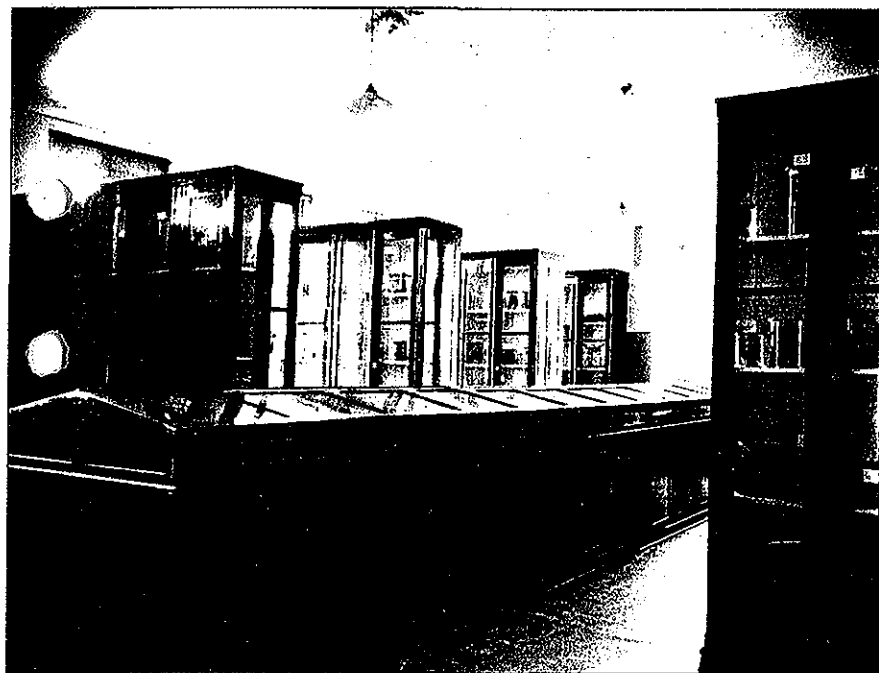

Fig. 59. Patol.-anatom. museum.

inredt med fönsterlaborationsbord, fristående laborationsbord, med vaskar, dragkapell, tvättställ, hyllor och skåp. Vidare ett rum för läraren i kött- och mjölkkontroll (35), inredt såsom skriftrum, med bord, soffa, stolar, skåp och hyllor samt med särskild tambur och toalett. Till denna afdelning hör dessutom tvenne rum för preparatsamlingar (6 och 37), med asfaltgolf, oljemålade väggar och tak samt inredda med bord, skåp och hyllor.

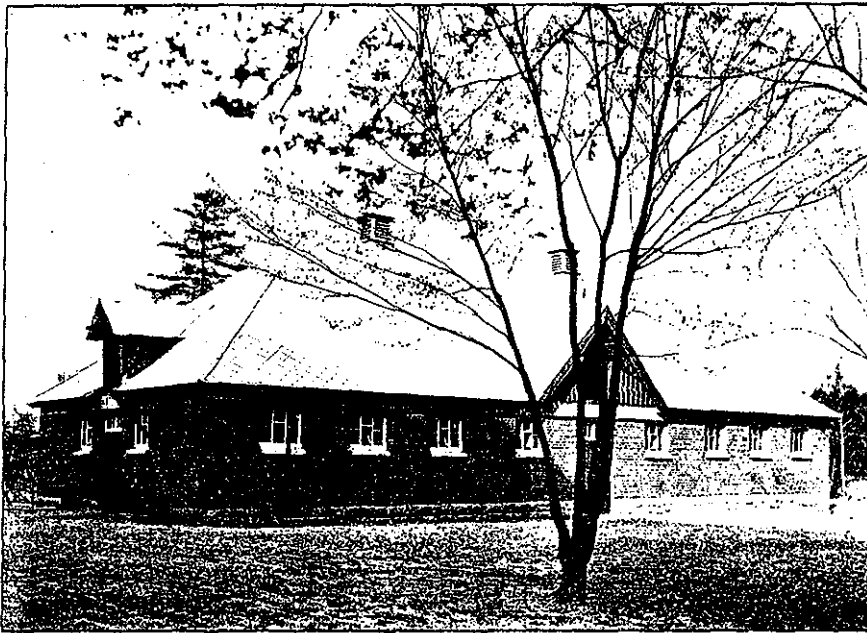

Fig. 60. Stall för försöksdjur.

IV. FÖRSÖKSSTALLET (K)

är beläget på nordöstra sidan af den af de anatomiska och patologisk-anatomiska paviljongerna bildade gårdsplanen. Stallet består af trenne från hvarandra isolerade afdelningar (1—4), en för den *fysiologiska institutionen*, bestående af ett stall för trenne hästar, ett rum för tvenne nötkreatur och tvenne rum för mindre försöksdjur, med tillhörande foder- rum (5) och foderskulle.

Vidare en afdelning för patologisk-anatomiska institutionen lika med den förut beskrifna, samt slutligen en för statens veterinärbakteriologiska anstalt, med stall för 6 hästar, rum för 2 nötkreatur samt ett rum för serumtappning.

Stallarne äro inredda i likhet med stallarne i de stora kirurgiska och medicinska klinikerna.

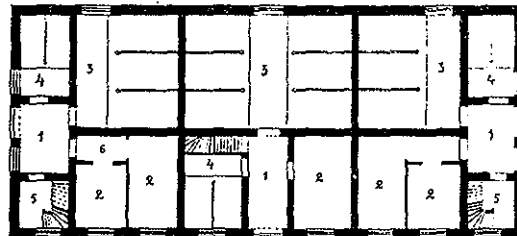

Fig. 61. Stall för försöksdjur.

V. KIRURGISKA KLINIKEN FÖR STÖRRE HUSDJUR (F).

Särskildt denna institution torde kunna betecknas såsom särdeles originellt och praktiskt anordnad. Den består af dels hufvudbyggnad, inrymmande laboratorier, museer, föreläsningssal

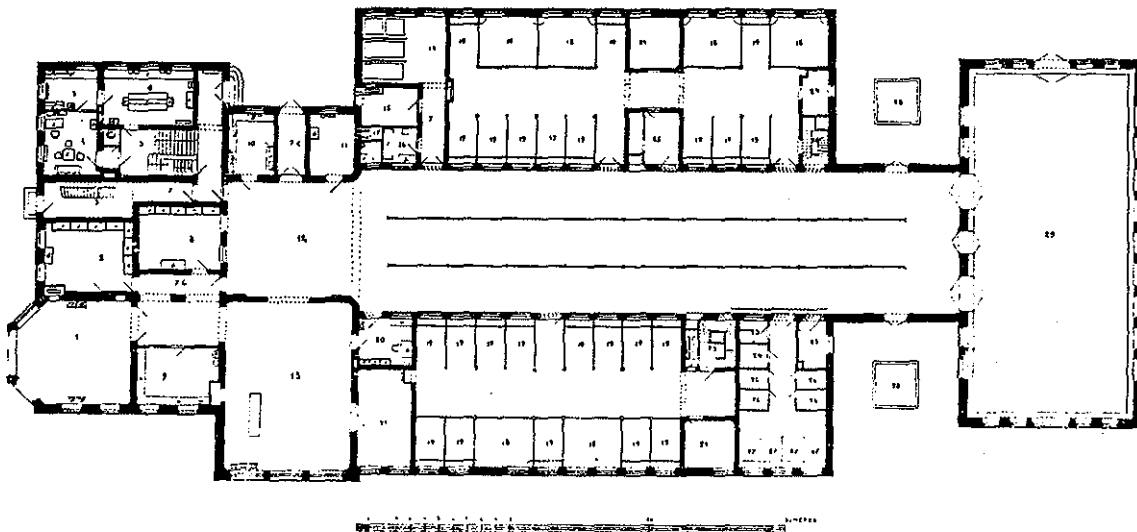

Fig. 62. Kirurgiska kliniken. Plan af bottenvåningen.

m. m. och dels 2:ne stallbyggnader, så anordnade att de mellan sig rymma dels tillträdesbanor till stallarne, dels i midten en 43 meter lång löpbana för uppvisning af halta hästar, med i sydöstra ändan vänthall och ridhus och i nordvästra undersökningshall, operationssalar, instrument-

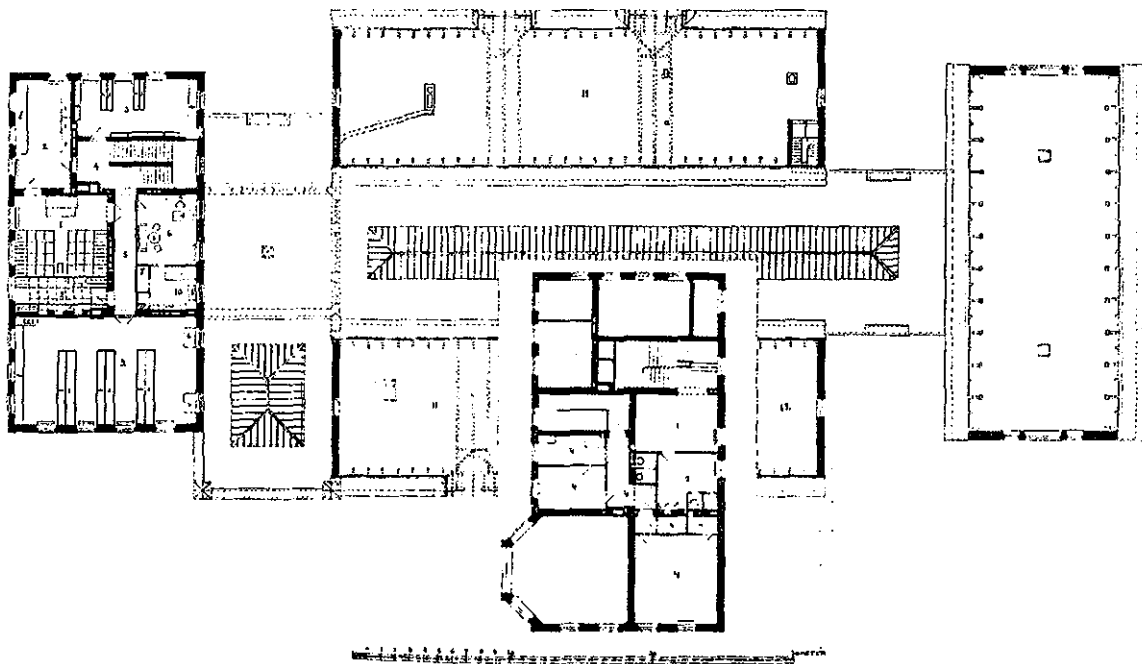

Fig. 63. Kirurgiska kliniken. Plan af våningen 1 tr. upp.

rum, förbandsrum m. m., med ett ord en anordning och koncentrering af lokalerna, som i hög grad underlättar verksamheten i denna afdelning.

Institutionens totallängd utgör närmare 80 meter. Hufvudbyggnaden innehåller, förutom i källarvåningen beläget ångpannerum med tillhörande värmekammare och kolförråd m. m., i bottenvåningen en *operations-sal* (1) för aseptiska operationer af storlek $7,5 \times 8$ m., bildande en kvadrat med en tresidig utbyggnad mot sydväst, försedd med trenne höga fönster med spegelglas-utor samt takljus. I öfrigt upplyses rummet genom tvenne mindre fönster åt sydost samt genom kraftigt inverteradt ljus. Salen, som har en höjd af c:a 6 meter och genom 2,5 meter breda flygeldörrar står i förbindelse med under-

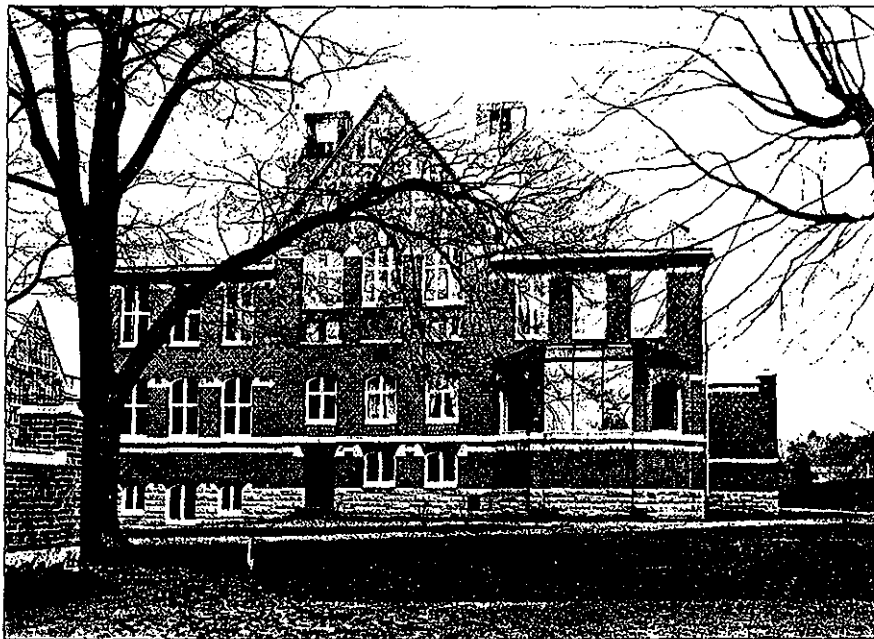

Fig. 64. Kirurgiska kliniken från sjösidan.

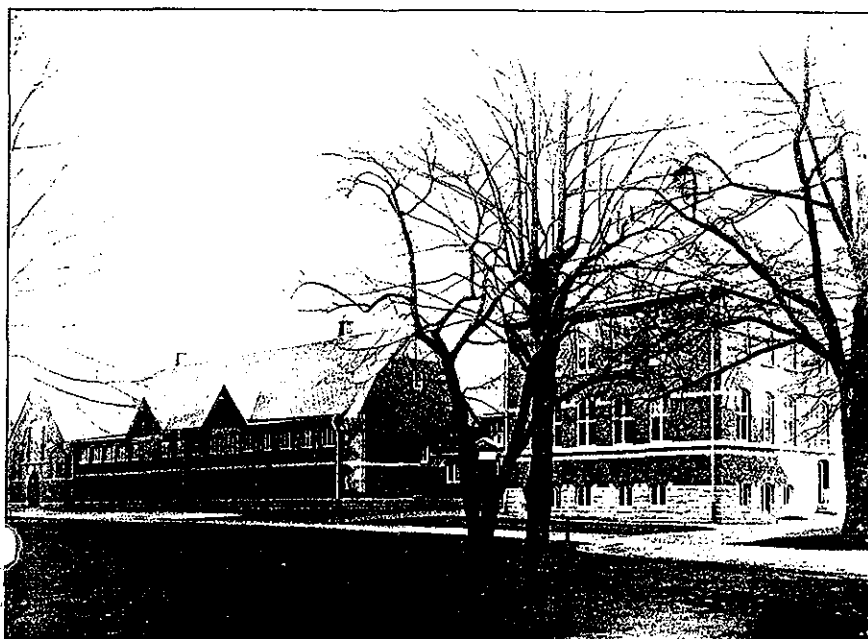

Fig. 65. Kirurgiska kliniken med stallar.

med armar som knän. Dessutom kranar för steriliseradt vatten från det bredvidliggande *steriliseringsrummet* (9). Detta rum, som har golf af cementmosaik, är försedt med en större och en mindre behållare af koppar för sterilisering af instrument, en apparat för beredning af steriliseradt vatten, en större desinfektionsapparat för förbandsmaterial m. m., en gasuppvärmningsapparat för brännjärn, tvättställ, slasktratt och fönsterbord.

På andra sidan om operationssalen finnes ett instrumentrum (2), med skåp (af glas och metall) för instrument, som oftare komma till användande vid operationerna. Närmast härintill gränsar ett bandagerum (8), med skåp för förbandsmaterial.

Alla dessa nu beskrifna rum stå genom passage i förbindelse med dels undersökningsrummet (12), dels salen för icke aseptiska operationer (13).

Undersökningshallen har golf af klinkertegel med afrundad cementsockel, på hvilken är uppställd en väggpanel af amerikanskt furu af 1,3 meters höjd, indränkt med karbolineum. Öfre delen af

sökningshallen, har golf och socklar af klinkertegel med asfaltstrukna fogar, alla hörn och vinklar afrundade, väggar och tak ripolinmålade, allt i hög grad underlättande renhållningen. Inredningen består af ett större genom hydraulisk kraft höj- och sänkbart operationsbord, vridbart i horisontalplanet. Dessutom förekomma ett antal tvättställ och vaskar med varmt och kallt vatten med förlängda kranar, reglerbara såväl

Fig. 66. Kliniskt laboratorium.

väggarna samt taket äro oljemålade. Ljus erhåller den dels från den angränsande löpbanan, dels från högt ansatta större fönster och är försedd med vattenbäcken, elektriskt ljus och spolkranssystem.

Den står genom 2,5 meter breda skjutdörrar i direkt förbindelse med den söder
 rom belägna stora hallen för icke aseptiska operationer, af storlek 12×9 m., med golf, väggar och tak behandlade liksom föregående

och rikligt upplyst dels från taket och dels från trenne stora fönster å södra väggen. I denna sal inrymmes dels kastmadrass, dels en Vinsot:s apparat, dels en nödspilta samt därjämte flere vaskar och tvättställ med varmt och kallt vatten, spolkrantar med slangförskrufningar, vattentäta elektriska väggkontakter. Härintill gränsar rum för kastapparater (21) m. m. och ett skrif-, medikaments- och telefonrum, med golf af linotol samt oljemålade väggar och tak, inredt med skrifpulp, fack för medicin, vask m. m.

Fig. 67. Stall i kirurgiska kliniken.

Fig. 68. Uppvisningsbana.

Å norra sidan om undersökningshallen finnes utgång för afgående djur (7) samt rum för ögonspeglning (11) och mörkrum för fotografi (10), med golf af klinkertegel samt med oljemålade väggar och tak. Rummet är försedd med en större och en mindre vask, långbord och skåp samt med för framkallning nödiga belysningsanordningar.

I förbindelse med undersökningshallen står äfven genom en halftrappa professors mot-

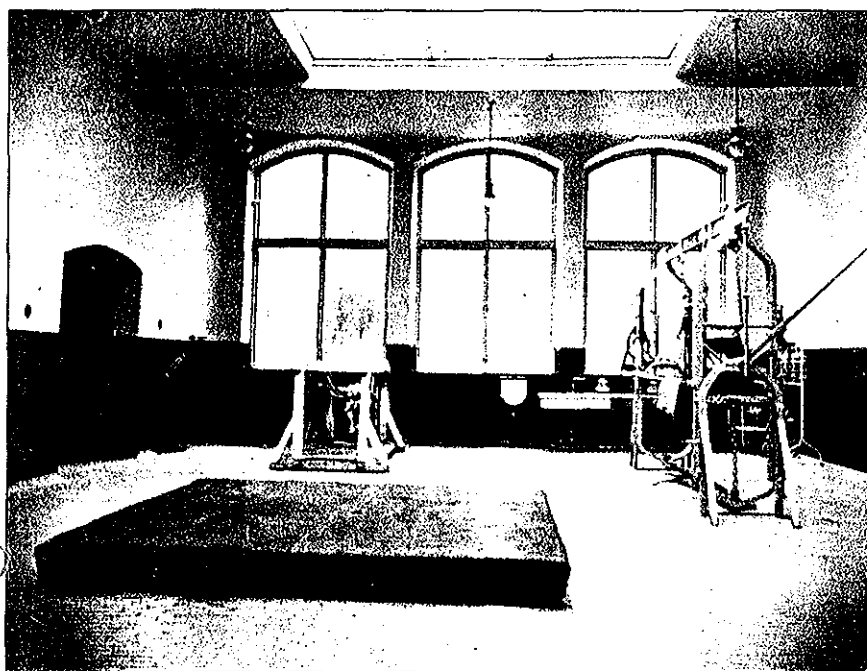

Fig. 69. Kasthall och rum för förbandsanläggningar m. m.

laborationsbord med lergodsvaskar i båda ändar samt i öfrigt försedt med anordningar för gas- och elektricitet.

Några trappsteg högre ligger ett kapprum (1) och toaletterum (2) för de studerande, med golf af cementmosaik och oljemålade väggar och tak samt erforderligt antal kläd- och hatthängare.

Våningen en trappa upp innehåller *föreläsningssal* (1) med platser för 45 åhörare, projek-tions- och kinematograf-apparat samt förmörk-ningsanordningar, bord för föreläsaren, höj- och sänkbar svart tafla, planschhängare, tvätt-ställ m. m.; väggar och tak äro oljemålade, golf-vet linoleumbelagdt, i takets midt en kraftig elektrisk lampa med in-direkt ljus. Under gra-dängernas bakre del ett mindre rum för bokupp-lag m. m.

Från föreläsningssalen kommer man di-

tagningsrum (4) och la-boratorium (3) samt det kliniska laboratoriet (6); alla golf belagda med linoleum, väggarne olje-målade och limfärgade tak. Inredningen i pro-fessorns mottagnings-rum består af ameri-kansk skrifpulpet, bord, soffa, stolar, skåp och hyllor och laboratoriena äro inredda med fönster-laborationsbord, tvätt-ställ, anordningar för varmt och kallt vatten, hyllor och skåp, hvar-jämte det kliniska labo-ratoriet har ett fristående

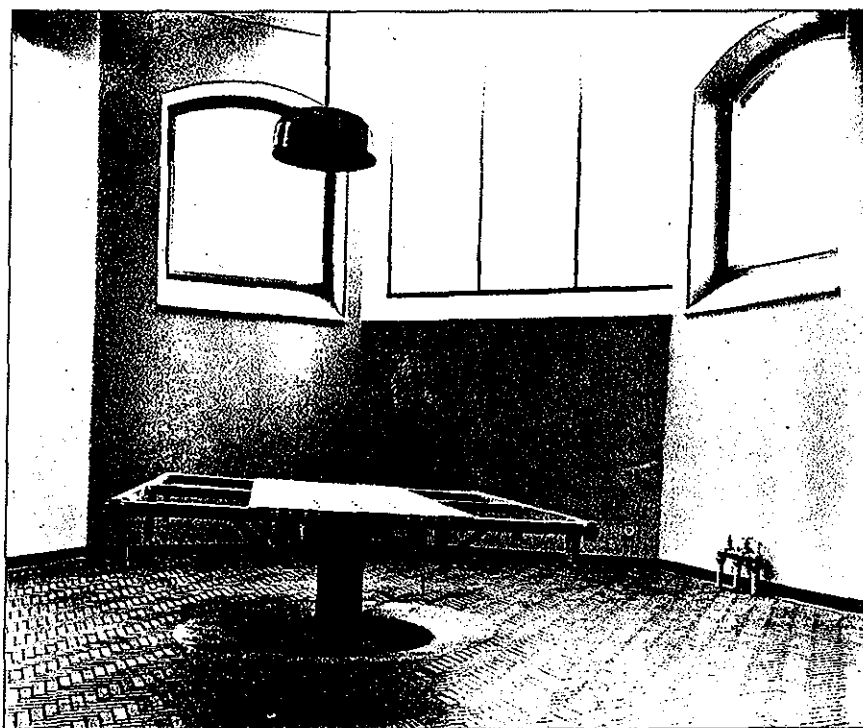

Fig. 70. Operationssal.

rekt in till förberedningsrummet (2), inredt med fönsterbord samt skåp.

Dessutom finnas här tvenne museirum, ett (3) afsedt för samling af kirurgiska instrument, inredt med glasskåp och montrar samt ett större rum (9) för kirurgiskpatologiska preparat, af storlek 7,5 × 12,5 m., rik-

ligt belyst från trenne sidor, försedt med större montrar, skåp och bord samt tvättställ med varmt

och kallt vatten. Samtliga dessa rum hafva linoleumbelagda golv. I våningen finnes slutligen bostad för amanuensen i kirurgi (tvenne rum).

Undersökningshallen (12) står ytterligare, som förut är nämnt, i omedelbar förbindelse med den 43 meter långa, med takljus försedda, stensatta löpbanan för uppvisning af halta hästar, längs hvars sida löpa breda trottoarer, som på samma gång lämna tillträde till de båda långsgående stallbyggnader, som inrama dessa banor.

Den södra stallflygeln innehåller 13 spiltor och 2 boxar med tillhörande strörum och foderum samt ett kostall för 4 större nötkreatur och boxar för 4 mindre idisslare. Äfven detta stall är försedt med foder- och strörum. Dessutom finnes här ett rum för en stalldräng. Krubborna äro af gjutjärn, med trenne fack, ett för stråfoder, ett för hafre och ett för vatten, med särskildt kranssystem för hvarje krubba.

Norra stallflygeln består af tvenne hufvudafdelningar, den ena med 7 spiltor och 2 boxar, den andra med 4 spiltor och 2 boxar, båda afdelningarne med särskilda strörum och foderrum samt mellan de båda afdelningarne ett rum för nattvakten. I samma flygel finnas också ett stall med trenne vattenspiltor, en selkammare samt rum för förvaringsredskap. Därjämte erforderliga toaletter. (Se också sid. 62).

Vänthallen, som också tjänar som motioneringshall, har en storlek af 12 × 25 meter. Golfvet består af stampad lera med grus, torfströ och sågspån.

Till hvardera stallflygeln hör en med öfverbyggnad försedd gödselbehållare af stålslipad cement.

VI. MEDICINSKA KLINIKEN FÖR STÖRRE HUSDJUR (G).

Den medicinska kliniken består af en hufvudbyggnad jämte tvenne stallbyggnader, den förra rymmande dels en del till den medicinska kliniken för större husdjur hörande lokaler, dels lokaler för afdelningen *husdjursskötsel*. Hufvudbyggnaden är belägen med fasaden mot Roslagsvägen och har en längd af 30 meter, och hela komplexet jämte stallar är 62 meter långt.

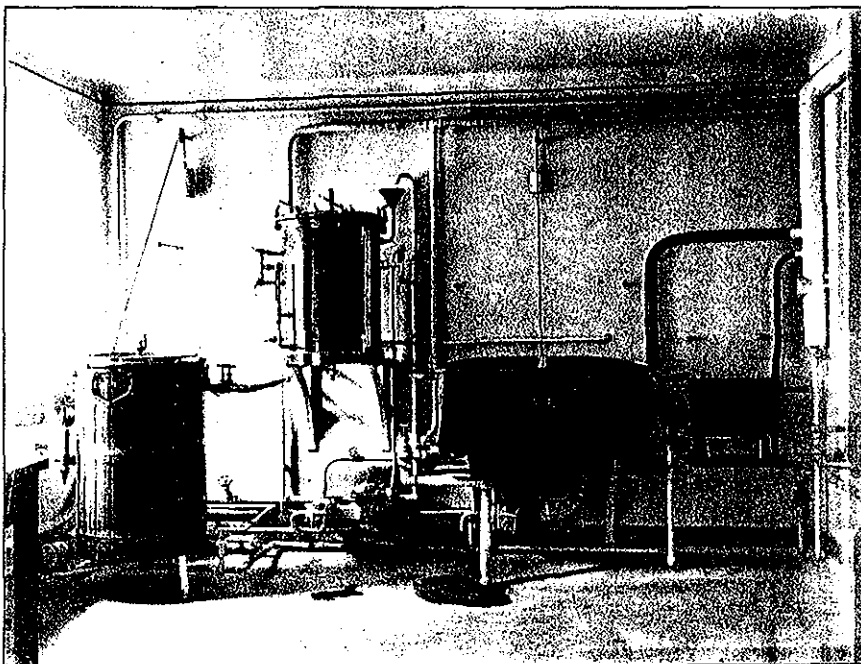

Fig. 71. Sterilisationsrum.

Vi träda in genom porten på byggnadens framsida mot Roslagsvägen och befinna oss i en genom husets midt löpande korridor, som till höger leder till trappan till öfre våningen och till vänster leder till den medicinska kliniken undersökningshall, laboratorier, stallar m. m.

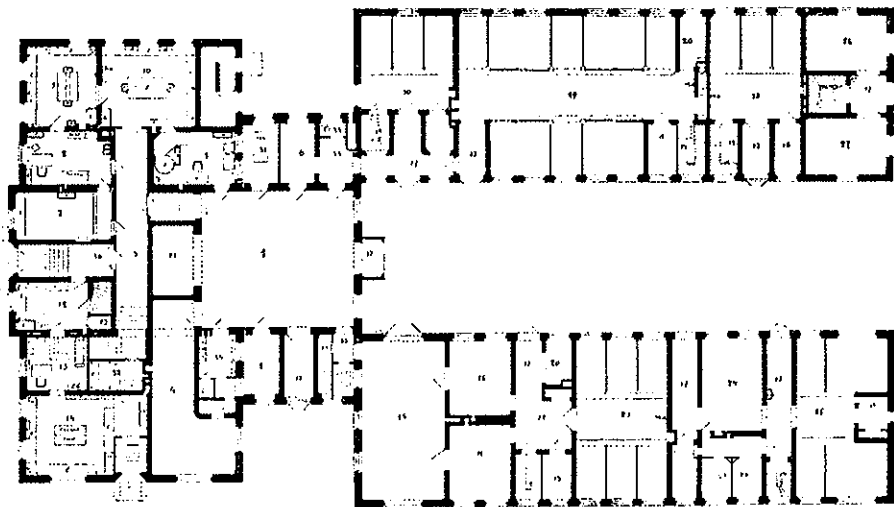

Fig. 72. Medicinska kliniken. Plan af bottenvåningen.

Utför en kort trappa kommer man till kliniken så att säga centrala del, den s. k. *undersökningshallen* (1), som på grund af sin betydliga golftyta, 9×10 m., sin afsevärda höjd, den lätta och luftiga takkonstruktionen, sina hvita väggar med $1\frac{1}{2}$ m. hög, mörk träpanel och sitt åtminstone ännu så länge ljusa golfmaterial af gult klinkertegel, ger ett synnerligen tilltalande intryck. Rundt om undersökningshallen äro de olika lokaler belägna, som behöfvas för det kliniska arbetet. De djur, invärtes sjuka hästar och nötkreatur, som skola undersökas,

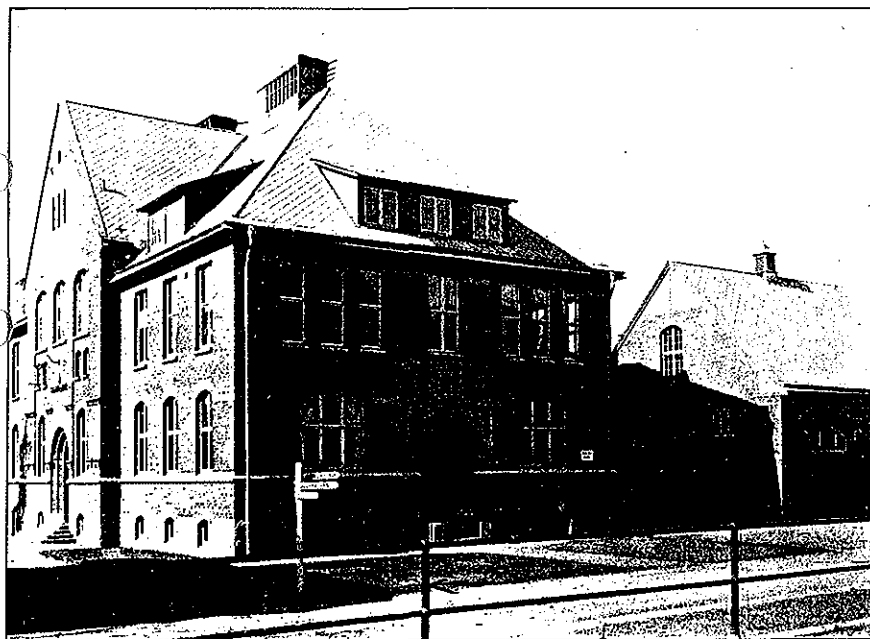

Fig. 73. Medicinska kliniken.

föras exempelvis hit in från *vänthallen* (4), ett vinkelböjdt rum med direkt ingång från den mellan medicinska kliniken och hofbeslagssmedjan löpande klinikgatan. Undersökningshallen står i direkt förbindelse med *ögonspeglingsrummet*, ett helt afskildt, $2,5 \times 4$ m. stort, något mer än manshögt utrymme med hög träpanel. Detta rum har visat sig vara synnerligen lämpligt för de fysikaliska undersökningarna.

Från undersökningshallen öppnar sig vidare en $2,5 \times 4,5$ m. stor utbyggnad, som från början varit afsedd för de fysikaliska undersökningarna, men icke visat sig därför användbar, enär takhöjden är för stor och öppningen ut mot stora hallen för vid. Detta utrymme kommer likväl

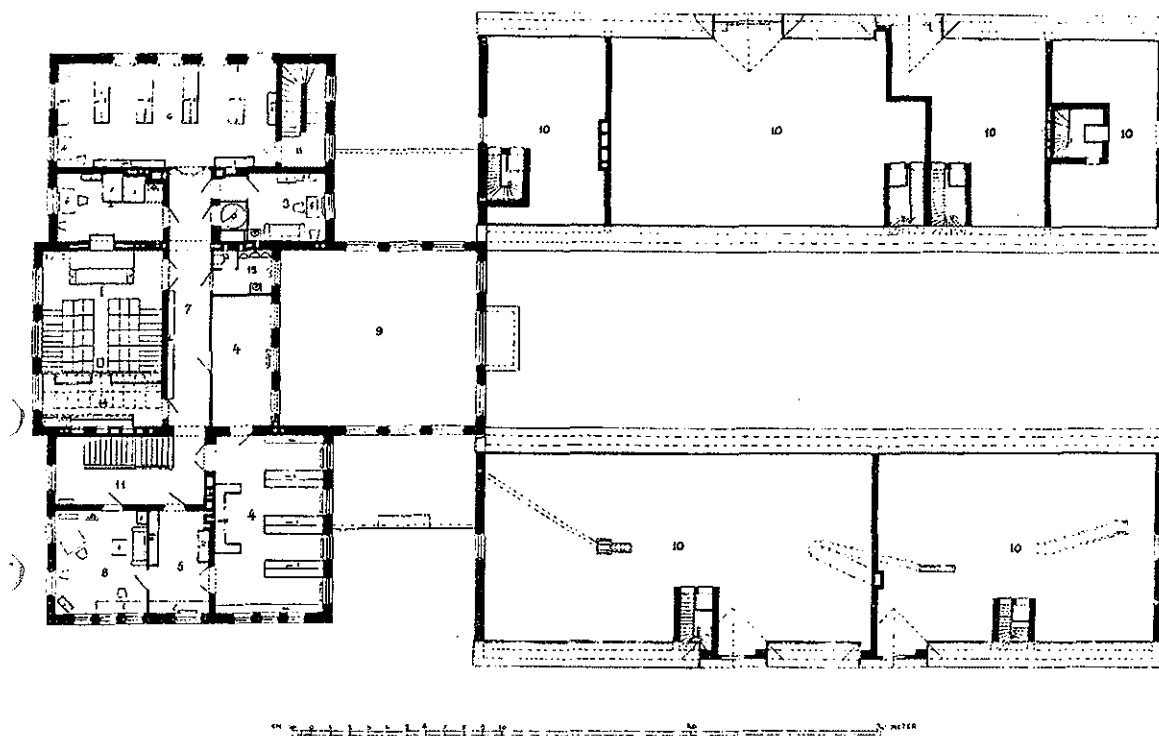

Fig. 74. Medicinska kliniken. Plan af våningen 1 tr. upp.

i stor omfattning till nytta vid enklare operativa ingrepp, såsom tandraspning m. m., och vid undersökningar, då konstgjord belysning måste användas.

Samtliga dessa lokaler äro försedda med golf af gult klinkertegel, 1,2 m. hög träpanel med järnskoning i öfverkanten samt med oljemålade väggar.

Expeditionsrummet (3) är samtidigt telefonrum, instrumentrum, förvaringsrum för en del förbrukningsartiklar för kliniken och väntrum för djurägare under kliniktider. Från detta rum leder dels en spiraltrappa upp till öfre våningen, dels kommer man genom en halftappa upp till de bägge *kliniska laboratorierna* (9 och 10). Dessa äga i hufvudsak samma inredning som de kemiska laboratorierna och användas för urin-, blod-, träck- och andra dylika undersökningar. De äro hvardera försedda med tre fönster, jagkapell m. m. Innanför laboratorierna ligger *professorns rum*, ett mindre, med ett fönster försedt rum med särskild toalett. Golfvet i detta rum, liksom i laboratorier, expeditonsrum och lokaler i våningarna 1 och 2 trappor upp, utgöres af cementgolf med linoleummatta. I professors rum och i laboratorierna äro väggar och tak oljemålade, i öfriga rum i denna våning äro väggarnas nedre del oljemålade, öfre delen och taket limfärgade.

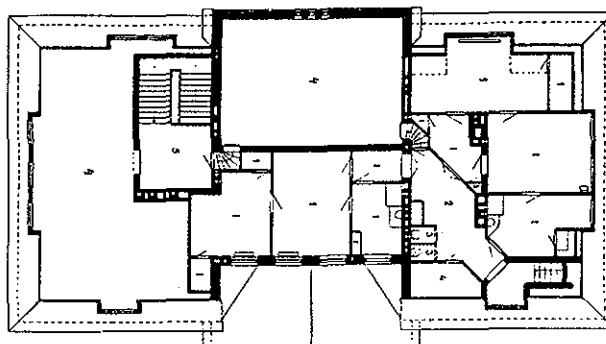

Fig. 75. Medicinska kliniken. Plan af vindsvåningen.

För klinikanternas bekvämlighet finnas invid undersökningshallen ett *blusrum* eller *omklädningsrum* för förvaring af klinikkläder och stadskläder samt ett *dusch-* och *tvättrum* med 4 vaskar. Tak och väggar äro här oljemålade.

En *selkammare* med direkt ingång från undersökningshallen finnes för förvaring af hängmattor, förbandsapparater, täcken och gördlar m. m. Från undersökningshallen kommer man dels på två vägar ut i det fria, dels in i de från klinikens baksida vinkelrätt utlöpande bägge stallängorna, af hvilka den södra inrymmer de båda *lungrötestallarna* med plats för resp. 3 och 8 (—12) djur, *observationsstall* med tre spiltor för feberpatienter, *tetanusstall* (på samma gång observationsstall för rots m. m.) med två boxar. Samtliga stallar äro inredda efter samma typ som på den kirurgiska afdelningen, med den skillnad, att spiltväggarna delvis äro klädda med pansarplåt.

Den norra stallängan innehåller bland annat *kolikafdelningen*, som utgöres af tvenne kolikboxar (16) med mjuk botten, ett stall med 6 spiltor, ett vaktrum (på samma gång förvarings-

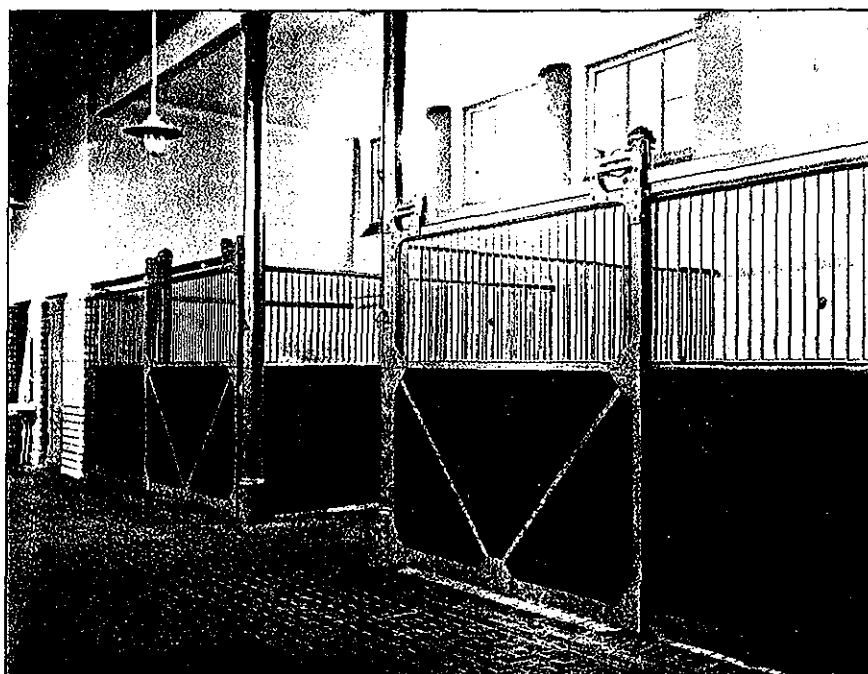

Fig. 76. Boxar i lungrötestallet på medicinska kliniken.

rum för medicin, koliktäcken m. m.). Till kolikboxarna kommer man genom *rummet för korslama hästar* (15), ett tvärs igenom stallbyggnaden gående rum med mjuk botten och med direkt inkörsel från klinikgatan och utkörsel till den mellan stallängorna belägna klinikgården. I korslamrummet finnas i taket anordningar för fästande af hängmattor samt en blandningskran för varmt och kallt vatten, från hvilken med modererat tryck lavemangsvatten af lämplig temperatur erhålles.

I den norra stallafdelningen finnas vidare *quarkstallet*, med 2 spiltor och 2 boxar, *stall för svin och får*, med 2 kättrar, samt i omedelbar anslutning till dessa lokaler *hydroterapiummet*, med varm och kall dusch öfver ett försänkt plan i golfvägg, med ångskåp (inhalation) m. m. Rörande de närmare detaljerna hänvisas till förut lämnad beskrifning häröfver. Vid ingången till den mellan stallängorna befintliga klinikgården ligger ett förvaringsrum för gödsel liknande de å kirurgiska kliniken.

I den medicinska klinikens bottenvåning inrymmer vidare den med särskild ingång försedda *apoteksafdelningen*, bestående af det 5×8 m. stora rummet för medikamentsförrådet,

föreståndarens arbetsrum, ett mindre laboratorium samt i källarvåningen synnerligen rymliga lokaler för förvaring af medicin, glasvaror m. m.

På den förut nämnda trappan till öfre våningen kommer man, sedan man gått förbi det modernt inredda *mörkrummet*, till *afdelningen för husdjursskötsel* (se nedan). I samma våning finnes till vänster en *föreläsningssal* (1), beskrifven på afdelningen för husdjursskötsel, med tillhörande *förberedelserum* och under gradängerna rum för handsamling.

I förberedelserummet, som genom det bakom föreläsningssalens svarta tafla belägna dragkapellet står i förbindelse med denna sal, finnas tvenne stora skåp för upphängning af planscher. I samma våning finnas vidare ett *amanuensrum* och *medicinska kliniken museum*, ett 5,5 × 11,5 m. stort hörnrum med 4 fristående dubbla museiskåp m. m. Museet kommer under den närmaste tiden att inrymma samlingarna för farmakologi, toxikologi, parasitologi, epizootilära, desinfektionslära och kliniska undersökningsmetoder.

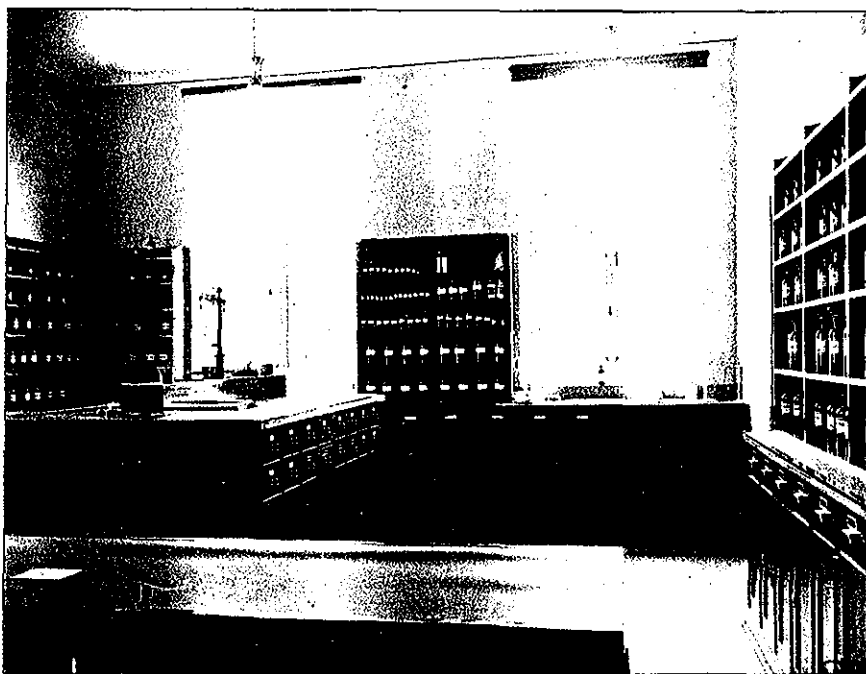

Fig. 77. Apoteket.

Två trappor upp, med ingång från södra sidan, finnas *bostäder* för två vaktmästare. Hvarje lägenhet består af två rum och kök med tillhörande skafferier, garderob m. m. (1—4). Väggarna äro här tapetserade i rummen och oljemålade i köken. Golvven äro täckta med linoleummattor den vanliga typen.

VII. AFDELNINGEN FÖR HUSDJURSSKÖTSEL.

Föreläsningssalen (1) (gemensam med den medicinska afdelningen) har en storlek af 6,25 × 9 m., har tre stora och två mindre fönster å ena långväggen samt 7 amfiteatraliskt ordnade bänkrader med inalles 46 platser; de tre nedre bänkraderna i midten äro delade genom en 1 m. bred gång, i hvars bakre ända skioptikonapparaten är placerad. Under podiets bakre del en 1,5 m. bred gång, med hyllor efter båda långsidorna, afsedd till förvaringsrum för undervisningsmateriel; gången är på ena kortsidan försedd med ett mindre fönster och står genom dörrar i förbindelse med såväl föreläsningssalen som korridoren.

Vid föreläsarens plats finnes ett laborationsbord med lådor och skåp, tvenne gaskranar samt vatten- och afloppsledning vid bägge ändar; bakom föreläsarens plats tvenne svarta taflor af svartmålade korkmattor i träramar, den undre taflan förskjutbar och bakom densamma öppningen till ett dragkapell, som, såsom förut är nämnt, står i direkt förbindelse med ett innanför föreläsningssalen befintligt förberedelserum.

Ofvanför svarta taflan i föreläsningssalen är anbringad en skärm för skioptikonbilder samt 5 st. ståltrådslinor för upphängning af planscher.

Salen upplyses af 6 elektriska lampor och samtliga fönster äro försedda med förmörkningsanordningar för skioptikonföreställningar.

Professorns arbetsrum (8). Storlek 4,8×5,3 m., med 5 fönster (2 större på östra och 3 half-fönster på norra väggen). Inredningen utgöres af ett laborationsbord med lådor och skåp samt

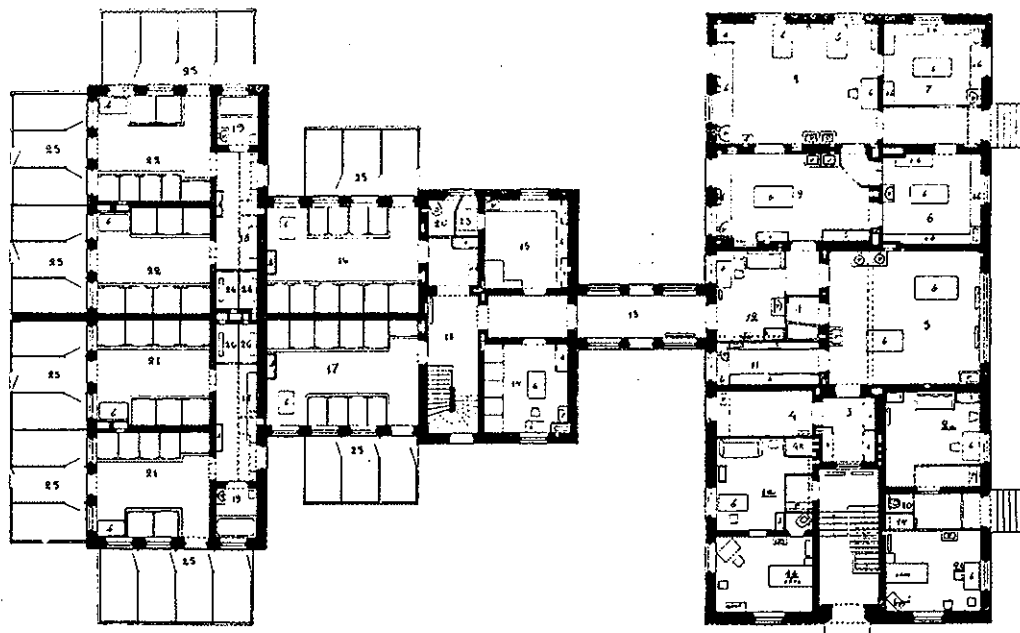

Fig. 78. Hundkliniken. Plan af bottenvåningen.

e. Arbetsplats, försedd med 3 gaskranar (men utan vatten- och afloppsledning); ett amerikanskt skrifbord, soffa (med liggplats), ett fyrkantigt bord, skrifstol och tvenne andra stolar samt klädska och tvenne bokskåp med glasdörrar, tvättställ med varmt och kallt vatten, takkrona med 3 lampor samt skrifbordslampa och telefonapparat.

Museirum. Ett mindre museirum (5) (äfven afsedt till arbetsrum), 3×5,3 m., med ett fönster på kortväggen.

Inredningen utgöres af ett laborationsbord vid fönstret med lådor och skåp, 3 gaskranar och arbetsplats; 2 större skåp med hyllor och glasdörrar samt 2 elektriska lampor.

Ett större museirum (4), 9×5,5 m., väl upplyst af 4 större fönster på ena långväggen och 3 smalare å kortväggen.

Inredningen utgöres af montrar med skåp vid båda kortväggarna, 3 st. större, fristående dubbelskåp, hvardera 3,10 m. långa och 40 cm. djupa, med hyllor och glasdörrar, samt utefter den inre långväggen ett glasskåp med tvenne utskjutande flyglar. 6 st. elektriska lampor.

Slutligen ännu ett mindre museirum (4), $6,6 \times 2,9$ m., med tre små, högt sittande fönster och 2 lampor, för öfrigt utan inredning, och tjänstgör hela rummet mera som ett större skåp, afsedt för uppställning af skelett.

VIII. HUNDKLINIKEN (D).

På krönet af en liten höjd bakom den byggnad, som inrymmer den ambulatoriska kliniken och hofslageriet, och för den, som från hufvudentrén kommer klinikgatan fram, till att börja med bortskymda af nämnda byggnad, ligga tvenne med en täckt förbindelsegång förenade paviljonger, hufvudsakligen afsedda för *hundkliniken*, nämligen en hufvudbyggnad med fasad åt söder och de norr därom liggande *hundstallarna*.

Ingen i ögonen fallande, på långt håll synlig skylt anger ännu så länge hufvudbyggnadens bestämmelse, men om man noggrannt betraktar de å fasaden befintliga ytornamenten, skall man

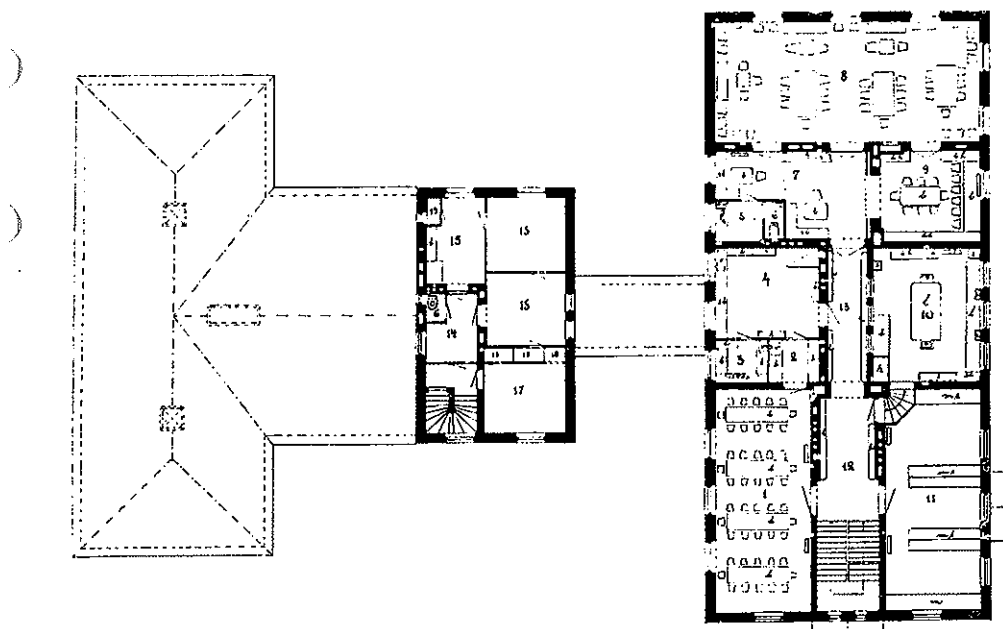

Fig. 79. Hundkliniken. Plan af våningen 1 tr. upp.

upptäcka tvenne stiliserade hundfigurer, som skvallra om, hvartill byggnaden är afsedd. Till hufvudbyggnaden leder från fasaden tvenne ingångar, en i dess östra och en annan i dess västra ända. Vi inträda genom den förra porten och befinna oss i en mindre förstuga, från hvilken dörrar leda in till ett på hvardera sidan beläget *väntrum* (6, 7), det vänstra afsedt för med smittosamma sjukdomar behäftade hundar o. s. v., det högra för icke smittosamma fall. Det är här icke blott sörjdt för den djurägande allmänhetens bekvämlighet med sittbänkar, bord, vask, dricksglasställ, spegel och borstar utan äfven för patienterna med stora drickshoar af fajans. Från det högra väntrummet inkommer man direkt i *undersökningsrummet* (8), ett $5,5 \times 7,5$ m. stort rum, med 4 fönster och med tvenne bord vid de östra fönstren för undersökningen. Ut- efter hela norra väggen sträcker sig ett långt laborationsbord, med sköjlåda och kapell vid hvarsin ända af bordet. Vidare finnas tvenne vaskar för varmt och kallt vatten samt mellan hvarje par fönster en reagenshylla. Detta rum tjänar således äfven såsom kliniskt laboratorium för i omedelbar anslutning till undersökning af djuren skeende urin-, blod- med flera undersökningar. Vid skrifbordet finnes lokaltelefon till mera perifert belägna delar

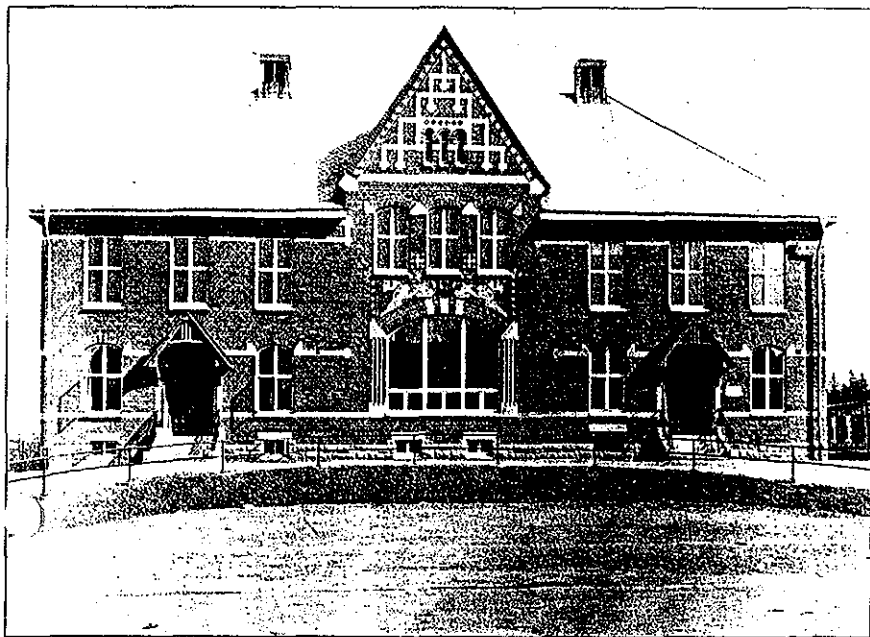

Fig. 80. Hundkliniken från stora infartsvägen.

vidare tvenne skåp för förbandsapparater med mera och trenne vaskar för varmt och kallt vatten.

Operationssalen (5) är hundklinikens största och vackraste rum, med ett 4 m. bredt, rundbågadt fönster åt söder, med en golfyta af 6,5×7,5 m. och något större takhöjd än öfriga rum. Två sköljlådor samt flere vaskar finnas. Väggarna äro målade med ripolin, taket oljemåladt. Takbelysningen utgöres af tvenne 100-ljuslampor och tvenne 50-ljuslampor. Alla rummets hörn äro afrundade. Ett par gamla operationsbord af engelsk modell äro blott provisoriskt här inhysta. Innanför operationssalen ligger ett *förrådsrum* för vadd och förbandsmaterialier och innanför detta

ett *sterilisationsrum* (4) med apparat för framställning af sterilt vatten och en medelstor steriliseringskåp för instrument. Vid fönstret ett väggfast bord med plats för gaslågor, smärre instrumentkokare n. m. Från operationssalen leder en annan dörr in till *instrumentrummet* (11), ett långt och smalt rum, där hela ena väggen upptages af instrumentskåp. Till operationssalen hör slutligen ett mindre *badrum* för hundar, med tillgång till

af kliniken. Riks- och Stockholmstelefon finnas i en från tre håll tillgänglig *telefonhytt*. Innanför mottagningsrummet ligger *förbandsrummet* (9), hvarest, såsom namnet anger, förband påläggas eller växlas, hvarjämte äfven enklare operativa ingrepp verkställas här. Inredningen utgöres af med spegelglasskifvor belagdt fönsterbord, ett plåtbeslaget större bord med aflopp i midten, ledande till en golfbrunn,

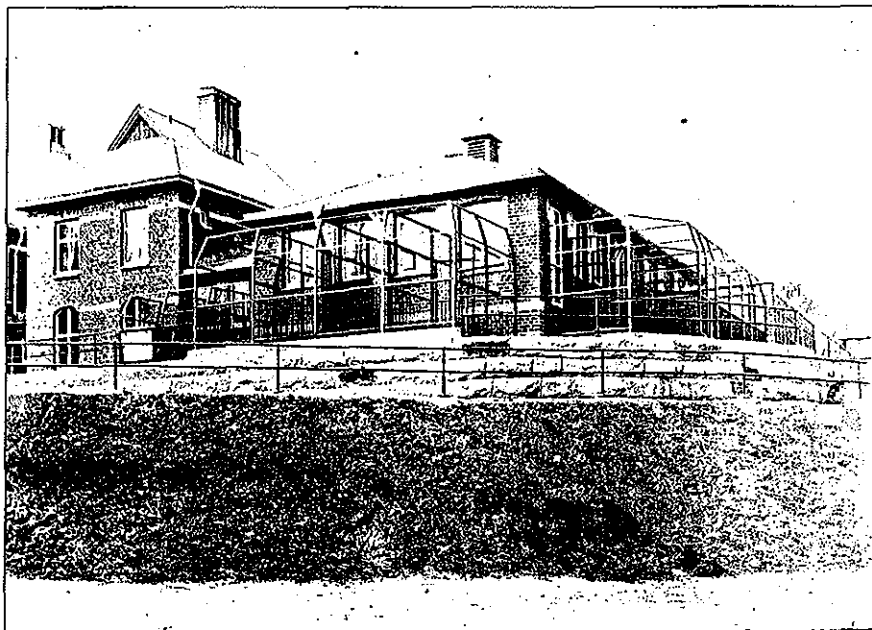

Fig. 81. Hundklinikens stallar.

varmt och kallt vatten. Golfmaterialet i samtliga nu beskrifna rum utgöres af mosaik, väggar och tak äro oljemålade utom i badrummet, där väggarna äro omålade. För att genom den nämnda, täckta förbindelsegången komma från klinikens hufvudbyggnad måste man passera ett för tjänstgörande klinikchefen afsedt mindre skrifrum (12). Golfvet här är af linotol. Förbindelsegången, som äfven användes såsom kapprum för klinikerna,

Fig. 82. Operationssal i hundkliniken.

har en utgång på hvardera sidan till klinikgårdarne. Går man gången rakt fram, har man till vänster *katttrummet*, ett för katter m. m. afsedt rum, äfven användt såsom observationsstall för feberpatienter. På motsatt sida om gången ligger *köket* (15), med därinnanför beläget *isskåpsrum*. Golfmaterialet i dessa rum är af mosaik, väggarna äro nedtill oljemålade, upptill äro de liksom taket limfärgade. Följer man gången rakt fram, kommer man till *tvenne hundstallar* (16, 17), det högra för opererade djur, det vänstra för invärtes eller utvärtes, icke smittosamma, sjuka djur. Inred-

ningen i hundstallarne är genomgående densamma i alla, med väggfasta hundburar, monierkonstruktion, med mellanväggar samt fast främre vägg med dörr och uppfällbart tak af kraftiga järnstänger. Burantalet varierar mellan 7 och 10. I hvarje hundstall finnes ett bord för djurens behandling. Utanför hvarje hundstall finnas rastgårdar, med 3 till 7 boxar för hvarje stall. Rastgårdarnas botten är af cement, med upphöjd kant, väggarne

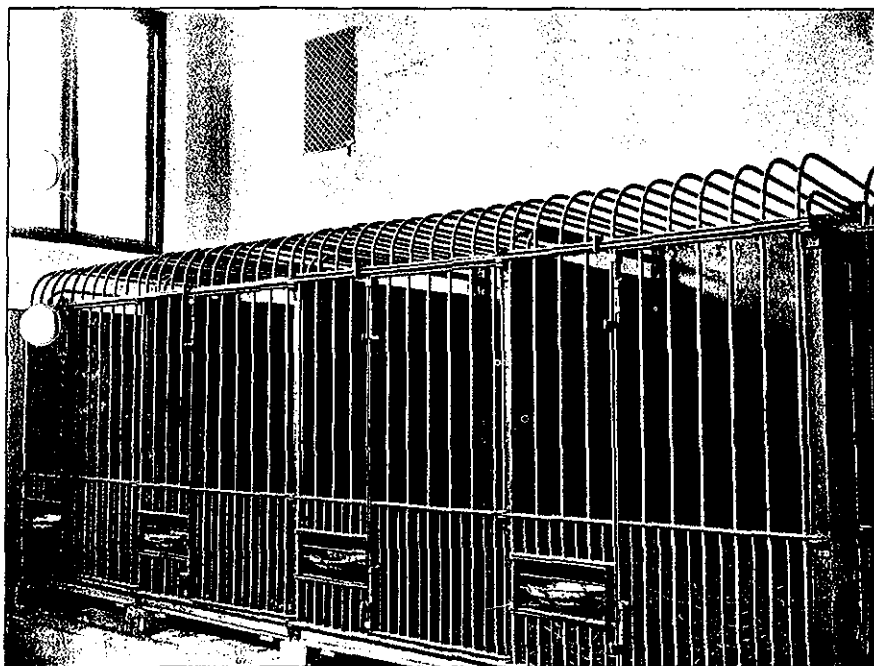

Fig. 83. Burar i hundklinikstallarne.

Fig. 84. Bostadslägenhet och en del stallar på hundkliniken.

äro af trådnät, med öfre delen sluttande inåt. Tillträde till öfriga hundstallar erhålles från klinikgårdarna. De för valpsjuka afsedda bägge stallarna äro belägna i byggnadens nordvästra hörn, stallarna för fall af skabb och eczem ligga i husets nordöstra hörn. Till hvarje stallafdelning hör ett hundbad.

Hundskötarens bostad, bestående af 2 rum och kök (15), är jämte ett drängtrum belägen en trappa upp i södra delen

af hundstallbyggnaden. I dessa och följande rum utgöres golvet af linoleummattor på cementbotten.

Jourhafvanden vid medicinska kliniken och hundkliniken disponerar tvenne rum (2), ett på hvar sida om en liten förstuga, med ingång genom den västra porten på hundklinikens hufvudbyggnads södra fasad. Väggarna äro här oljemålade; taket limfärgadt.

Jourhafvanden på kirurgiska afdelningen har sin likaledes af två rum bestående bostad (1), belägen på västra gafveln af hundklinikens hufvudbyggnad, till vänster i förstugan. Väggar och tak äro här målade i likhet med på medicinska jourhafvandens rum.

En trappa leder upp till öfre våningen, till *messen* (1), som utgöres af en $4,5 \times 10,5$ meter stor lokal, med 4 fönster och sittplats för bortåt 50 personer samtidigt. Till messen höra kök, serveringsrum samt skafferier. Midt emot messen ligga dels ett *museum* för kliniken (11) med 2 fristående dubbelskåp och ett väggfast museiskåp, dels ett

Fig. 85. Veterinärmedicinska föreningens samlingsrum.

laboratorierum (7), som med sitt afskilda läge väl lämpar sig för sådana mera tidsödande undersökningar, som fordra, att man får arbeta mera ostördt, än som kan blifva fallet i undersökningsrummet på nedre botten.

Rakt fram i korridoren finnes ingången till *Veterinärmedicinska föreningens lokaler*, bestående af ett *yttre rum* (7, 9), med hylla för tidningar, postfack, skrifbord och väggfasta bokskåp. Genom ett par skjutdörrar kan rummet delas i biblioteksrum och telefonrum, om man så vill. I telefonrummet finnes ingång till ett mindre toaletterum med vaskar och dylikt. Från biblioteks- och läsrummet kan man genom tre dubbeldörrar komma in i *stora salen* (8), som med sina fem fönster och sin ljusa väggfärg utgör ett synnerligen lämpligt läsrum.

IX. PAVILJONGEN FÖR HOFBESLAG, AMBULATORISK KLINIK OCH OBSTETRIK (E).

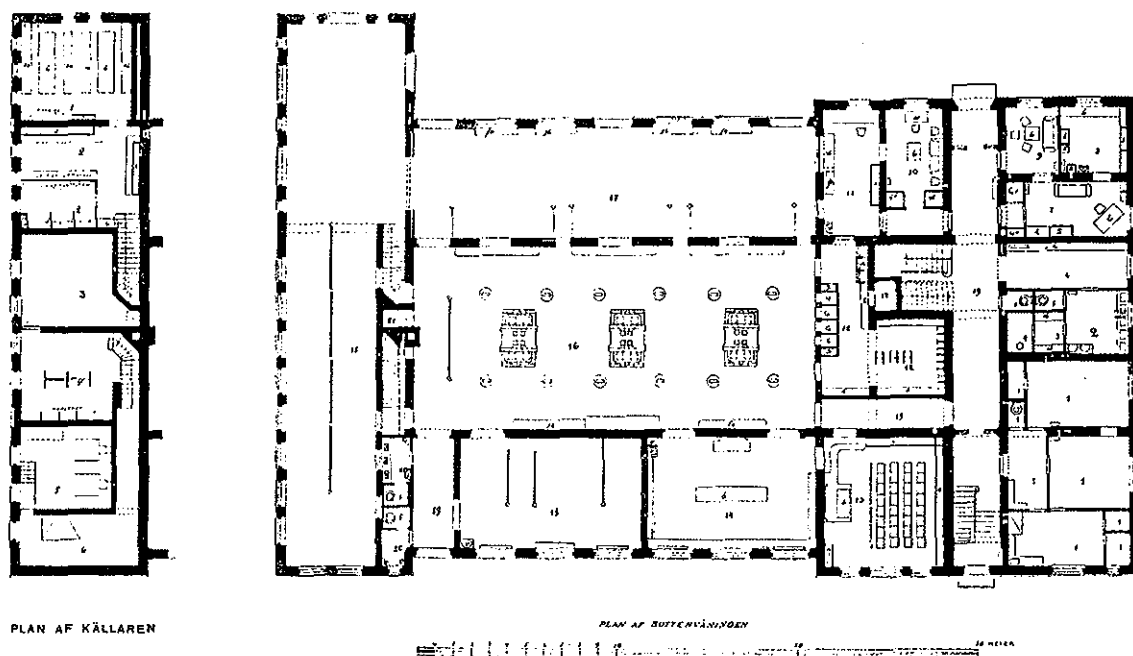

Fig. 86. Institutionen för hofbeslag m. m.

Institutionen för hofbeslagslära och hofsjukdomar är — jämte ambulatoriska kliniken, afdelningen för obstetrik och 5 stycken bostadslägenheter för tjänstepersonal — förlagd i en bland de större paviljongerna, omedelbart intill hufvudentrén. Den är belägen på en två meter hög terrass, till hvilken från en särskild grind vid hufvudentrén leder en 20 meter lång backe med stigning 1 på 12. Härigenom erhålles direkt tillträde till hofbeslagssmedjan äfven de tider på dagen, då institutet för öfrigt ej är öppet för allmänheten. I backen kunna hästar mönstras under uppförs- och utförsgående. Framför smedjan är en ungefär 120 kvadratmeter stor gårdsplåtå.

Byggnadens längdriktning är parallell med hufvudbyggnaden. Den utgöres af ett längs stora vägen liggande hufvudparti i dels två, dels tre våningar, af ett mellanparti med lanternin och lägre sidorum, inrymmande smedja och skostall, samt i norr ett tvärgående parti, inrymmande besiktningshall och löpbanor.

Från gårdsplanen kommer man genom ett par 2 meter breda, glasförsedda portar in i hallen (n:r 18). Den är 11 meter lång och 6½ meter bred och fortsätter förbi smedjans gafvel

med en $18\frac{1}{2}$ meter lång, 5 meter bred gång, delad längs efter genom en på stolpar hvilande träbom i två löpbanor, den ena hård, lagd med granitklinkert i cement, den andra mjuk, lagd på cementbotten, med 10 cm:s fyllning af lerjord och däröfver grus, blandadt med salt för att hindra dammbildning. Klinkerten är satt i cirkelsegmenter, hvarigenom halkning förekommes. I hallen utgöres golfvet liksom i skostallarne af impregnerad furukubb, satt i asfalt. Besiktningshallen användes äfven för undervisningen i ytterlära.

Från hallen kommer man genom en med skjutdörrar försedd öppning in i det i vinkel mot densamma belägna stora skostallet (n:r 17), $21\frac{1}{2}$ meter långt och 6 meter bredt, på långsidan mot gårdsplanen försedt med 4 stora fönster och 3 portar med glasrutor. Hästarne uppställas mot innerväggen, så att ljuset faller bakifrån på dem. Där är bekvämt plats för 9 å 12 stycken hästar, i tre grupper, mellan de till smedjan (n:r 16) ledande 4 dörrarne. På ömse

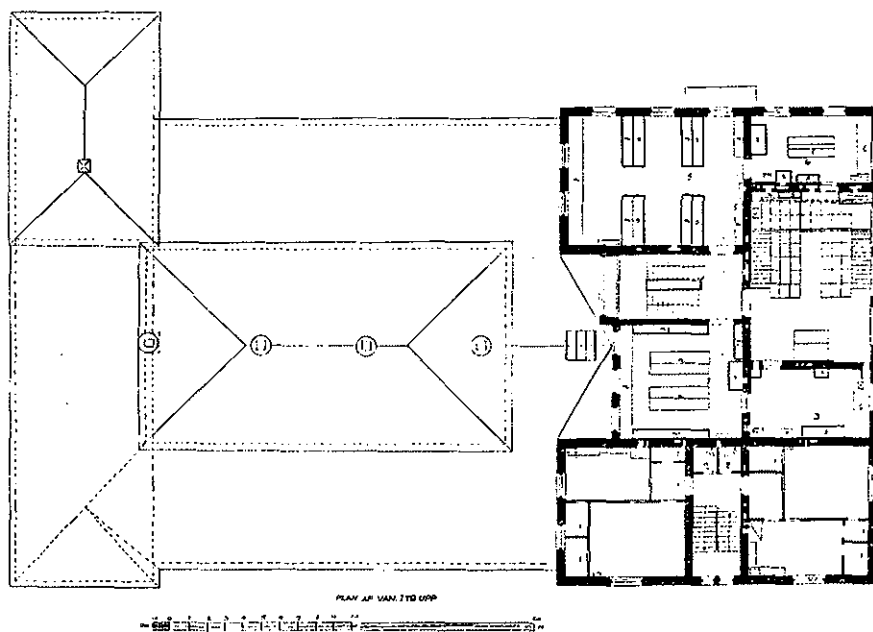

Fig. 87. Institutionen för hofbeslag.

sidor om dessa äro uppställda järnspiltstolpar med kedjor från väggen. Detta för att hästarne ej skola ställa sig på tvären framför dörrarne och hindra passagen.

I skostallets södra gafvel är dörr in till 2 i hufvudbyggnaden belägna rum, det yttre (n:r 11) kontor för hofbeslagssmedjan, inredt med skåp, bord och tvättställ. Det inre (n:r 10) lärarens mottagnings- och skrifrum, utrustadt med amerikanskt skrifbord, soffa och bokskåp. Från dessa rum leder en mindre korridor till den längs hufvudbyggnaden löpande förbindelsekorridoren.

Från skostallet leda 4 dörrar (3 enkla skjutdörrar och 1 dubbeldörr) in till *smedjan* (16). Denna skall enligt planen vara centralplatsen för pågående arbete, hvarför alla öfriga lokaler böra vara så belägna, att de så direkt som möjligt stå i samband med den. Därför har belysningen för smedjan måst ordnas med så kallad lanternin, med en krans af fönster rundt om under takfoten. Då ljuset sålunda faller in från alla sidor blir belysningen öfverallt utmärkt.

Smedjans invändiga bredd är 10 meter.

De tolf fyrarne äro placerade 4 vid hvarje af de 3 i byggnadens midt fritt stående skorstensstockarne och äro insatta 2 och 2 i murade spisbord. I skorstensstockarnes botten äro

murade hvalf, i hvilka inrymmes elektriska motorer om $\frac{3}{4}$ hästkrafter, med ventilator direkt kopplad på motorn. Rören till eldarna med kranar för blästerns reglering äro äfven placerade i nämnda hvalf.

Ässjorna med bottenbläster äro af en enkel och solid konstruktion enligt s. k. »cellsystem». Från röret kommer luften in i den af gjutjärn gjorda, med bottenventil för rensning försedda »cellen». Från denna fördelas den rundt en under cellens cirkelformiga taköppning stående ventil upp i den likaledes af gjutjärn gjorda eldringen.

Röken afledes genom 20 cm. öfver eldarne börjande öppningar in i skorstenspipans bottenisch. Under kupans öfverkant leder ock ett 12 cm. rundt hål snedt in i skorstenspipan, hvarigenom den under kåpan samlade röken kan bortgå.

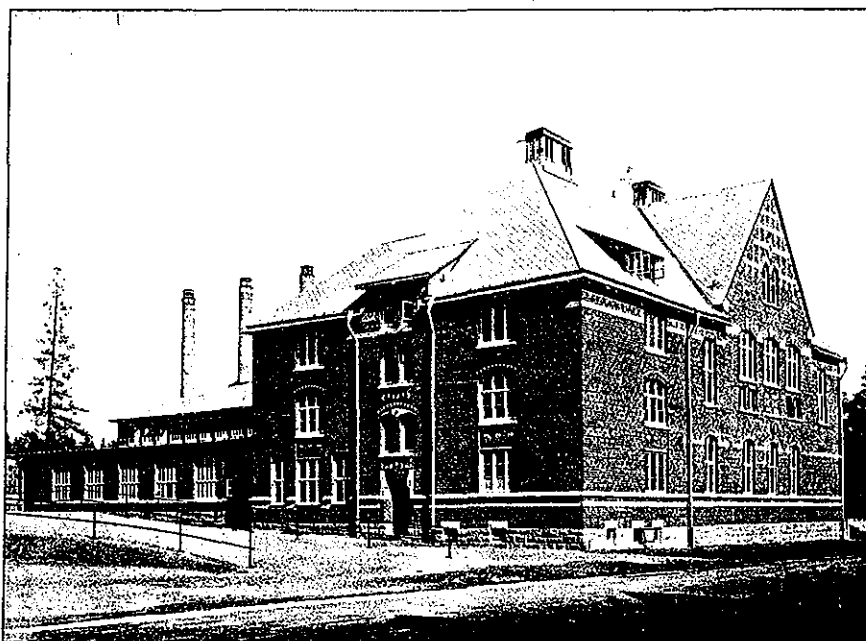

Fig. 88. Institutionen för hofbeslag m. m.

I det murade spisbordet är en af en uppstående järnring omgifven öppning för nedsläpande af slaggaflallet i det under bordet varande uppsamlingshvalfvet, hvarifrån äfven ässjornas bottenventiler äro åtkomliga.

Mellan skorstensstockarne äro placerade tvenne $\frac{1}{2}$ -meterhöga cementbassänger, i hvilka man kan låta ett par små vattenkonster spela för luftens svalkande, men hvilka för öfrigt visat sig vara synnerligen praktiska anordningar, då de äro lätt tillgängliga för afkylning af skor och verktyg, och erbjuda större vattenmängd än läskträgen samt mycket minska nedsmutsningen af smedjan.

Smedjans golf utgöres af granitklinkert i cement, liknande det i löpbanan.

Städen äro uppställda på ekkubbar, försänkta i brunnar i cementen, så att de hvila på packad jordbotten. Detta för att få mera elasticitet. Längs sidoväggarne äro filbänkar med skrufstycken och ett maskinbord med bormaskin, smergelskifvor och slipstenar. För maskinernas drifvande fianes en elektrisk motor på en half hästkraft. Från smedjans norra gafvel leda tvenne trappgångar ned till under hallen och löpbanorna belägna rum; dels kläd- och tvättrum (n:r 2), med skåp, tvättställ och tvenne modererade duschar samt frukostrum (n:r 1) för

lärlingarna, dels till järn- och kolkällare (n:r 4 och 3). Dessa stå äfven i direkt förbindelse med smedjan genom ett schackt med kolhiss och en lucka för järnupptagning.

N:r 5 och 6 äro ångpannerum för centraluppvärmningen.

På långväggen i smedjans nordvästra hörn äro tvenne dubbeldörrar, den ena ledande till en korridor, med tvenne toaletter och genomgång till institutets inre område. Den andra leder in till ett mindre skostall (n:r 15), afsedt för skoning af elaka hästar (tvångsspilta), demonstrationer af särskilda sjukdomsfall o. d.

Den andra hälften af denna byggnadsdel utgöres af ett *öfningsrum* (14) eller laboratorium för lärlingars och veterinärstuderandenas öfningar på döda hofvar. Utom längs fönsterväggen och midt på golvet finnes arbetsbord samt på kortsidorna, en half meter öfver golvet, en stock, i hvilken äro fästade 40 cm. långa skruflämmare för dödshofvar. Vid arbetet kunna dessa hållas

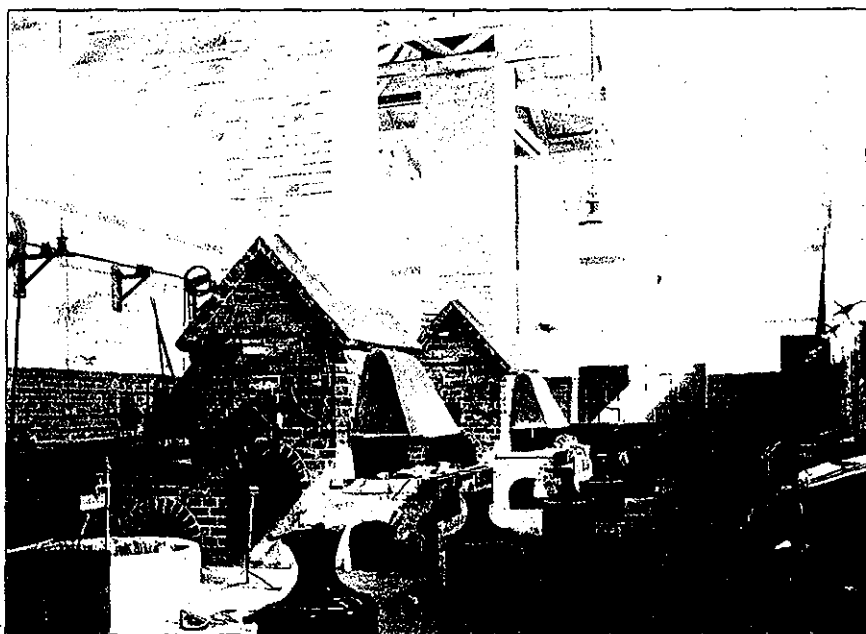

Fig. 89. Smedjan.

mellan knäna, så att arbetet får utföras i precis samma ställning som å lefvande häst. Tvättstätt med varmt och kallt vatten finnes. Genom tvenne dubbeldörrar står rummet i bekväm förbindelse med de närmaste eldarne i smedjan.

Från öfningsrummet kommer man till ett *skolrum* (13), med bänkar och 30 cm. breda bordsskifvor. På två af väggarne finnas museiskåp, afsedda för handsamlingar och undervisningsmaterial.

På smedjans södra kortvägg leda slutligen tvenne dörrar till ett förrådsrum (n:r 12) och dörr till korridoren (n:r 19), som förbinder smedjelokalerna med hufvudbyggnadens längdkorridor. Från denna är ingång till en bostadslägenhet om 2 rum och kök, afsedd för verkmästaren, samt uppgång till 4 bostadslägenheter om 1 rum och kök.

En trappa upp ligger den för båda institutionerna gemensamma föreläsningssalen samt museum (n:r 5), med 70 kvm. golfyta och s. k. förberedelserum (n:r 6), allt inrättadt i likhet med motsvarande lokaler på andra institutioner.

Ambulatoriska kliniken och obstetriska afdelningen äro inrymda i samma paviljong som afdelningen för hofbeslag och hofsjukdomar med tillhörande hofbeslagssmedja, på situationsplanen betecknad med E.

På nedre botten ligga mottagningsrum, väntrum och instrumentrum för ambulatoriska kliniken samt kapprum, tvättrum, duschrum och tvenne toaletter, gemensamma för dessa afdelningar och hofbeslagsafdelningen.

En trappa upp eller rättare två halftrappor upp finnes ett museum, ett förberedelserum och föreläsningssal, den senare afsedd äfven för hofbeslagsafdelningen.

Samtliga dessa rum äro belägna i den i stort sedt rektangulära paviljongens sydostliga, mot högskolans hufvudgata belägna del, å hvars höga gafvel man läser »ambulatorisk klinik» i upphöjda förgyllda typer.

Till rummen på nedre botten kommer man genom en korridor, gående tvärs öfver paviljongen, parallell med fasaden mot hufvudgatan och ändpunkterna, d. v. s. dörrarne ut till det fria. Uppettande den ena mot den fria planen utanför hundkliniken, den andra mot den fria planen och körvägen mellan paviljongen och den förbi högskolan gående fortsättningen på Roslagsgatan. Nyssnämnda rum på nedre botten äro jämte en mindre bostadslägenhet för betjäningen belägna mellan denna korridor och fasaden mot hufvudgatan. Då man kommit in i korridoren genom dörren åt sydost belägna dörren har man på vänster hand först väntrummet (n:r 9), därefter mottagningsrummet (n:r 7). Det förra bildar en aflång fyrkant, med ett fönster åt fortsättningen på Roslagsgatan. Inredningen består af en soffa, ett bord och 3 stolar. Mottagningsrummet är försedt med en miniatyrtambur, med en mindre garderob å ömse sidor. Själfva mottagningsrummet är aflångt, rektangelformadt, med ett stort fönster åt högskolans hufvudgata. Dimensionerna äro: längd 5,45 m., bredd 3,04 m. Inredningen utgöres af ett väggfast, större instrumentskåp, en väggfast kappsäckshylla i två afsatser, en väggfast hängare, en soffa, ett bokskåp, ett registerskåp, ett skrifbord och 3 stolar. Instrumentrummet (n:r 8) ligger nästan rakt i söder, i hörnet mellan väntrummet och mottagningsrummet, och har ett fönster åt samma håll som väntrummet. Det är nästan kvadratformigt, inredningen utgöres af ett väggfast instrumentskåp, som upptager hela ytterväggen mot hufvudgatan, ett väggfast bord under fönstret, ett kapell, ett tvättbäcken med handdukshållare, ett klädska och 3 mindre arbetsstolar. Gas är äfven inledd. Golvben äro af cementmosaik med korkmattor, väggarne oljemålade, mottagningsrummet i blått, de öfriga i gult. Bredvid mottagningsrummets hela längd ligger det smala kapprummet och därintill tvätttrummet med 3 tvättbäcken, duschrummet och toaletterna, hvaraf den ena ligger afskild, med utgång till korridoren.

Från denna sistnämnda kommer man medels två halftrappor till föreläsningssalen (n:r 4), museet (n:r 7) och förberedelserummet (n:r 3). Ingången till den förstnämnda ligger midt framför trappan. Salen får ljus genom tre större och ett mindre fönster, som vetta åt hufvudgatan, längs hvilken den rektangulära salen har sin största utsträckning. Dimensionerna äro: längd 9,52 m., bredd 6,52 m. Åhörareplatserna, som till antalet äro 46, äro amfiteatraliskt ordnade. Under podiet finnes ett fotografirum och ett annat mindre rum ut till ytterväggen. Genom amfiteatern går en midtelgång in till förberedelserummet för hofbeslagsafdelningen, som ligger symmetriskt med det midt emot belägna, för obstetriska afdelningen afsedda förberedelserummet. I denna midtelgång finnes äfven projektionsapparat uppställd. Vid den västliga väggen, midt emot amfiteatern, har katedern sin plats, bestående af en liten estrad med bord och stol; på väggen är anbragt en svart tafla, hvars öfre del är höj- och sänkbar.

Ofvan- och framför denna äro ställinor spända för upphängning af planscher m. m. Ett tvättbäcken är anbragt vid sidan om katedern. Till salen hör äfven en duk till projektionsapparaten, förmörkningsanordningar finnas för fönstren.

Golfvet är af cementmosaik med korkmattor, väggarne äfvensom taket äro oljemålade, väggarne i gult.

Som ofvan nämndes, ligger förberedelserummet intill föreläsningssalen, med dörr från denna bredvid katedern. Till formen är det aflångt, rektangulärt, med sin största utsträckning i motsatt riktning mot föreläsningssalen. Ljuset kommer genom ett högt fönster åt hufvudgatan. Inredningen utgöres af ett väggfast skåp för handsamlingar, ett väggfast arbetsbord under fönstret, ett kapell, ett tvättbäcken och 3 mindre arbetsstolar. Gasledning finnes.

Från förberedelserummet leder en dörr in till museet, som har utgång äfven till trappan. Det är försedt med tvenne fönster, som emellertid vetta åt nordost, d. v. s. åt motsatt riktning mot fasaden.

Dimensionerna äro: längd 6,64 m., bredd 6,47 m.

Inredningen består af väggfasta skåp utefter de två väggarna i deras helhet och delvis utefter den tredje, som för öfrigt upptages af ett planschskåp samt två golffasta montrar af 1,21 m. höjd, som äro placerade midt på golfvet. Museet är i likhet med föreläsningssalen och förberedelserummet afsedt äfven för undervisningen i bujatrik, som enligt lärarekollegiets och direktionens förslag skulle förenas med ambulatoriska kliniken och afdelningen för obstetrik. Golf, väggar och tak i såväl förberedelserum som museet lika med dem i föreläsningssalen.

För obstetriska afdelningens räkning finnes i ladugården ett demonstrations- och öfningsrum (nr 6), gemensamt för denna afdelning och afdelningen för husdjursskötsel m. m., och torde få hänvisas till beskrifningen öfver ladugården angående detta rum.

X. LADUGÅRDSBYGGNADEN (L).

Ladugården. Storlek 12,25×14,10 m., byggd i lanterninstil och med 4 stora fönster på hvardera långsidan. Väggarne till 2 meters höjd försedda med stålslipad cementputs, öfre delen likasom tak och lanternin hvitlimmade; golfvet af rifven cement.

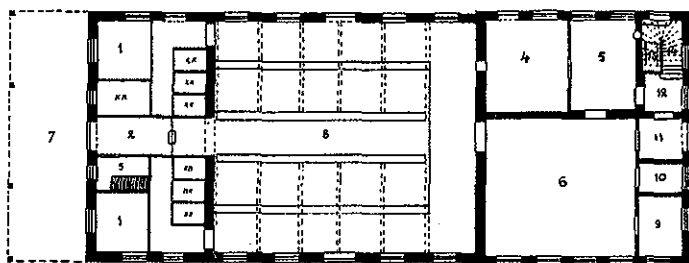

Fig. 90. Ladugården.
Plan af bottenvåningen.

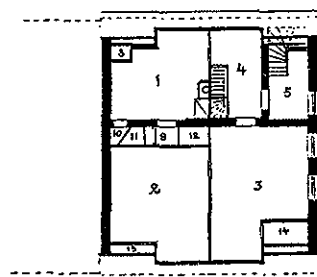

Fig. 91. Ladugården.
Plan af våningen 1 tr. upp.

Inredningen utgöres af ett långsgående dubbelt foderbord af slipad cement, med plats för 10 djur på hvardera sidan; foderbordets bredd 1,90 m., med en 35 cm. bred ränna på hvardera sidan; framför foderbordet ett med karbolineum bestruket trästängsel, hvars öppningar kunna afstängas genom en förskjutbar rigel. För djurens vattning äro anbragta automatiska drickeshoar, system »Triumf», 5 st. på hvardera sidan, och uppbindningen är så anordnad, att samtliga djur i raden kunna lösas genom ett enda grepp. Båspallarnas längd är 2,20 m. och bred-

den för hvarje djur omkr. 1,20 m. Gödselrännan är 50 cm. bred och 8 cm. djup och vid bakre randen försedd med en djupare afdelning, som fylles med torfströ för upptagande af urinen. Aflopp för urinen finnes ej, men för bortledande af spolningsvatten är gången bakom båsraderna något sluttande utåt, och längs väggarna är anbragt en grund ränna, som upptager vatten och genom tvenne aflopp, ett vid hvardera långsidan, leder det utåt.

Ventilationen försiggår dels genom lanterninen, hvars fyra ytterfönster i hvardera ändan kunna öppnas, och äro ställbara genom ståltrådslinor förmedels en med skrufnyckel försedd mutter, dels genom 8 st. (4 st. på hvardera långväggen) med ställbara plåtluckor försedda väggventiler, hvarförutom äfven fönstren kunna öppnas genom gångjärn vid öfre randen.

Rum för kalffvar och ungdjur. Vid norra ändan af ladugården finnas tvenne rum, skilda genom en 2 m. bred fodergång, stående i direkt förbindelse med foderbordet i ladugården, som med en förlängning sträcker sig ett stycke in i gången och där är försedt med trappsteg.

Fig. 92. Ladugården.

Rummens storlek $5,75 \times 5$ m., det östra med 3, det västra med 2 fönster, och väggar och golf såsom i ladugården.

Inredningen består af tvenne kalkkättar, hvardera $1,80 \times 1,15$ m., med lösgolf af 30 cm. läkt ofvanom cementgolfvet och synnerligen omsorgsfullt gjort trästängsel; skiljeväggarna mellan kättarna äro löstagbara, så att två eller alla tre kättarna kunna sammanslås; dessutom innehåller hvardera rummet en kalfningsbox, $3,10 \times 2,70$ m., och i det östra förekommer äfven en kätte för smärre husdjur $2,70 \times 1,90$ m.; i det västra upptages samma utrymme af ett kraftfoderrum, med trappa till den rymliga foderskullen, som icke blott sträcker sig öfver de båda nu nämnda rummen, utan äfven skjuter omkring 3 m. utanför ladugården, bildande ett på stolpar hvilande skjul för upplag af torfströ, rotfrukter m. m. Foderskullen står genom en lucka ofvanför den förlängda delen af foderbordet i förbindelse med den ofvannämnda fodergången.

Demonstrationshall. Södra delen af byggnaden upptages af en större demonstrationshall jämte mjölkkrum och ett mindre laboratorium.

Demonstrationshallens storlek 8×7 m., med 4 stora fönster på ena långväggen; golf af klinkert och väggarna oljemålade. Inredningen utgöres endast af en kreatursvåg, 4 elektriska lampor och telefonapparat; hallen står vid södra ändan i förbindelse med ett mindre toaletterum med klädhängare och två tvättställ samt ett mindre förrådsrum för ladugårdsredskap.

Mjölkrum. Storlek 4×5 m., ett fönster, oljemålade väggar, cementgolf med fall mot ett i midten beläget aflopp för spolningsvatten. Med ladugården står mjölkrummet i förbindelse endast genom ett omkring 15 cm. vidt rör och inredningen utgöres endast af en ångtrumma för erhållande af varmt vatten och ånga till diskning af kärlen samt två elektriska lampor.

Laboratoriet. Storlek $3,65 \times 5$ m., med tvenne fönster; golf och väggar som i mjölkrummet.

Inredningen utgöres af ett laborationsbord med gas-, vatten- och afloppsledning, en stäpulp och ett mindre skåp med glasdörrar i öfre afdelningen samt 4 stolar.

XI. MASKINUS OCH TVÄTTSTUGA (I).

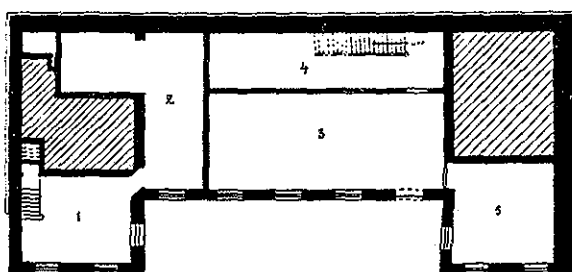

Fig. 93. Maskinhus och tvättstuga.
Plan af bottenvåningen.

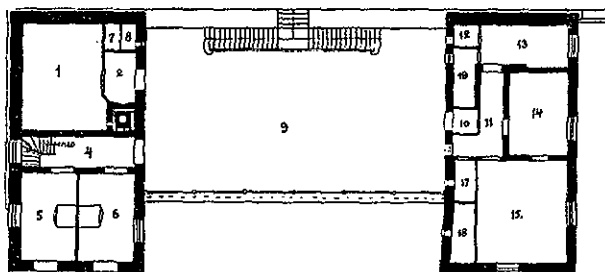

Fig. 94. Maskinhus och tvättstuga.
Plan af våningen 1 tr. upp.

Denna byggnad är belägen på ett lägre plan, bildar med sitt tak terrass framför den anatomiska byggnaden, hvilken terrass är afsedd att användas för blekning af ben vid skelettberedningen. Den ligger med sin hufvudfasad mot Brunnsviken och innehåller i bottenvåningen, med

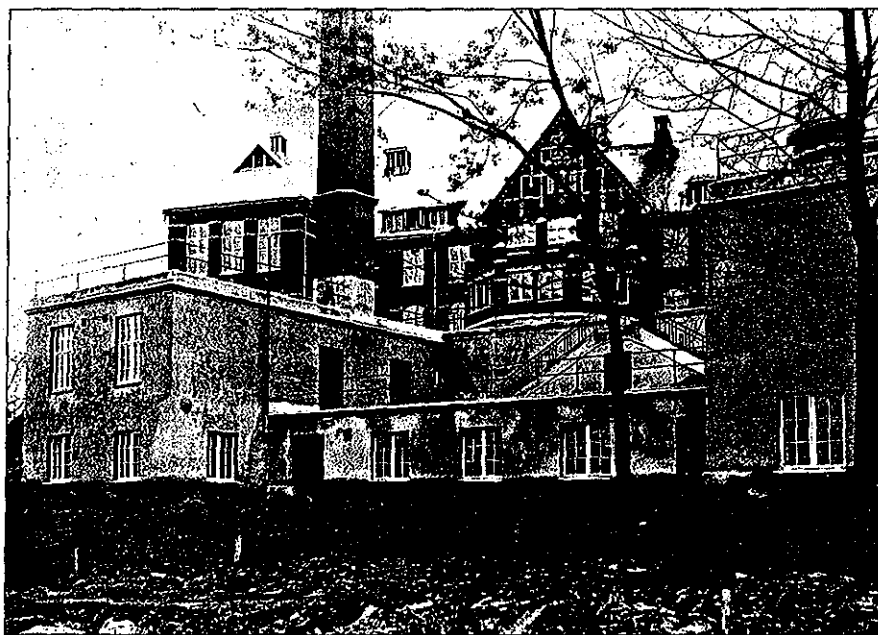

Fig. 95. Maskinhus.
(Ofvanför synes anatom. institutionen).

direkt ingång från sjösidan, en mindre reparationsverkstad (1), ångpannerum (2) med tillhörande kolrum och försedt med högtrycksångpanna för alstrande af ånga för desinfektion, maceration och tvätt; tvättstugan (3) är inredd med fullständiga maskintvättapparater såsom koktunna, tvättmaskin, såplösningsbehållare och sköljbassäng, hvilka alla apparater drivas med elektrisk motor; tvenne klappbassänger af stålslipad cement kom-

plettera inredningen. Till tvättstugan hör ytterligare ett torkrum med torkgaltar för ångtorkning. Dessutom finnes ett mangel- och strykrum (5) med mekanisk mangel, drifven af en elektromotor.

I byggnadens båda ändar finnas öfvervåningar, hvaraf den norra rymmer rum för desinfektion (5 och 6), med en större desinfektionsugn, där desinfektionen försiggår enligt kombi-

neradt ångbehandlings- och formalinbehandlingssystem. Vidare ett rum för maceration (1), inredt med en större porslinsbehållare för macerering, enligt kombineradt ång- och gasmacerations-system samt försedt med fettextraktionsapparat af koppar.

Södra flygeln innehåller bostad om 2 rum och kök för maskinisten.

XII. KAMRERAREKONTOR OCH PORTVAKTSSTUGA (H).

Byggnaden är belägen strax till vänster om stora hufvudingången. Den innehåller i *källarvåningen* rum för mätareanordningar af gas, vatten, elektrisk kraft och belysning samt rum för värmepanna m. m.

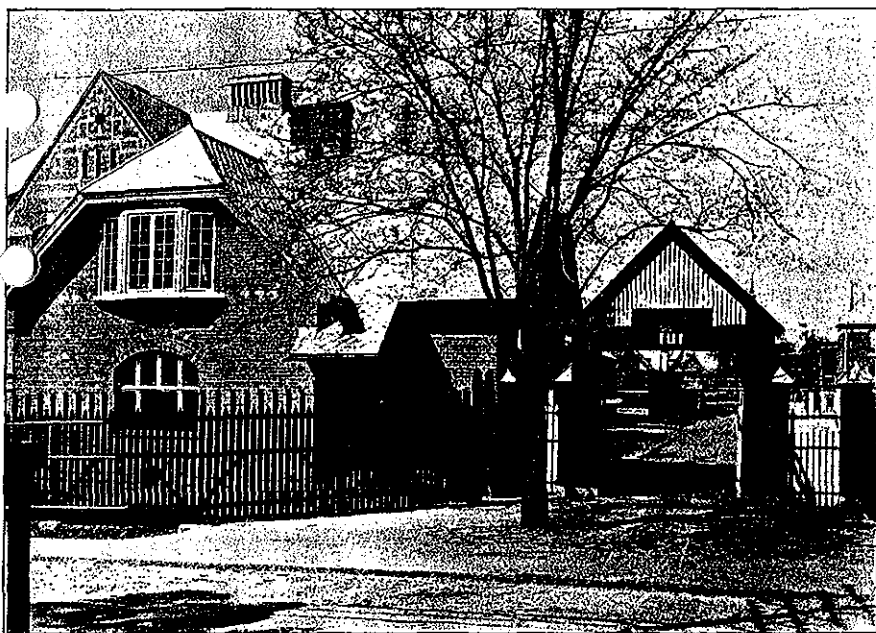

Fig. 97. Portvaktstugan.

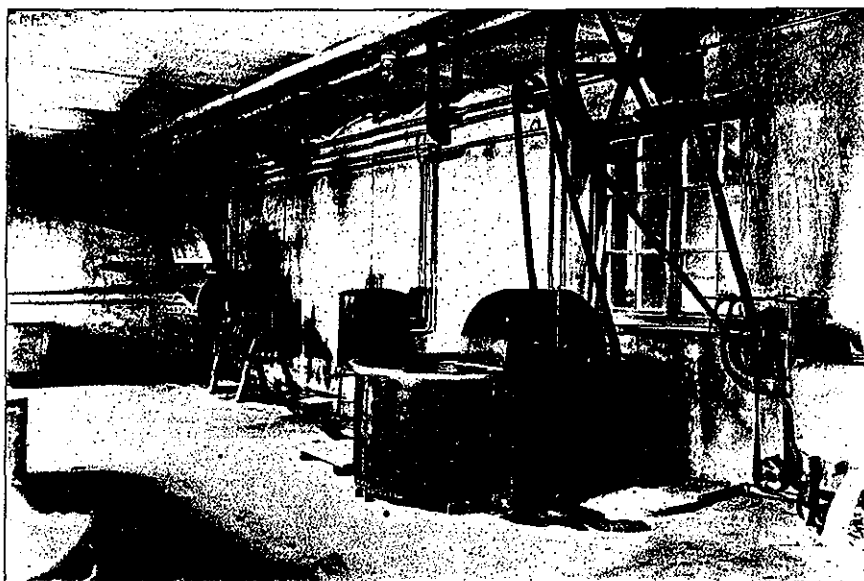

Fig. 96. Tvättstugan.

I *bottenvåningen* finnes ett expeditjonsrum för institutets kamrerare (1) med tillhörande arkiv- och kassahvalf, och ett mottagningsrum för rektor (2). Till dessa rum höra ett väntrum (3) samt ett telefonväxel- och vaktrum jämte erforderliga toaletter.

Samtliga dessa rum hafva golven belagda med linoleummattor, väggarna oljemålade och taken limfärgade.

I *öfre våningen*, som står i direkt förbindelse

med gården genom en särskild trappa, finnes en bostad för port- och telefonvakten, bestående af 2 rum och kök med tillhörande bekvämligheter.

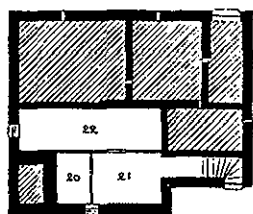

Fig. 98. Portvaktstugan.
Plan af källarvåningen.

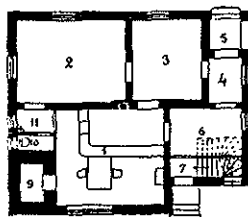

Fig. 99. Portvaktstugan.
Plan af nedra botten.

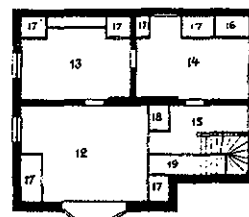

Fig. 100. Portvaktstugan.
Plan af våningen 1 tr. upp.

XIII. RENINGSANLÄGGNINGEN (M).¹

Aflopsvattnet från institutet, hvilket är beräknadt för c:a 200 personer, 100 större och 50 mindre djur, beräknas uppgå till c:a 50--60 m³ pr dag, och för denna vattenmängd är reningsverket afsedt.

Den största vattenmängd, som pr timme skall afledas, är antagen till $\frac{1}{10}$ af hela dagsafloppet, således c:a 6 m³ pr timme.

Då det afflytande aflopsvattnet för att få afledas till Brunnsviken icke får vara förruttnelsebart, har en långtgående rening varit nödig, hvilken endast kan ernås i en biologisk reningsanläggning.

Anläggningens läge har gjort det nödvändigt att så anordna den, att olägenheter genom lukt och flugor i möjligaste mån undvikas. Dessutom har hänsyn måst tagas till den låga vintertemperaturen.

Denna anläggning består af ett droppfilter, hvilket är gjort af singel, grus och sand, och är bekant under namn Chorleyfilter. Vidare af en s. k. Emscherbrunn, inbyggd före afloppets inmynnande i filtret.

I Emscherbrunnen försiggår ett vidtgående aflägsnande af flytande ämnen, så att vattnet i möjligaste mån renadt afrinner till filtret.

En särskild fördel erbjuder Emscherbrunnsanläggningen därigenom, att aflopsvattnet, om det i icke förruttnadt skick inkommer i brunnen, äfven oförruttnadt lämnar densamma. Härigenom inskränkes lukttutvecklingen till ett minimum. Vidare förmår ock filtret lättare rena det icke förruttnade vattnet.

Detta förhållande har fastställts genom en serie försök, företagna vid biologiska reningsanläggningar, och förklaras delvis därigenom, att vid behandling af förruttnadt vatten en del af den biologiska anläggningens verkan absorberas af aflopsvattnets svafvelväte.

Men då svafvelväte icke alls eller blott till ett ringa spår förekommer i en riktigt skött Emscherbrunn, så står den biologiska anläggningens hela renande verkan till förfogande för det från Emscherbrunnen afleda vattnet.

Emscherbrunnen har 2,75 m. inre diameter och afsättningsrummet är i densamma anordnad ringformigt öfver förruttningsrummet. Aflopsvattnet inmynnar i afsättningsrummets midt. Vattnets aflopp sker genom en vid brunns yttervägg anbringad utloppsränna och är fullkomligt likformigt fördeladt öfver hela rännans omfång. Emellan tillopp och aflopp är en dykcyylinder anbringad, genom hvilken vattnet tvingas att först göra en nedåt- och sedan en uppåtriktad rörelse.

¹ Beskrifningen är lämnad af leverantören och stammar från patentinnehafvaren i Tyskland. V—m.

Denna Emscherbrunnens form har den viktiga fördelen, att vattnet tvingas att genomflyta afsättningsrummet i hela dess utsträckning. Olika strömningsriktningar, särskildt genom temperaturdifferenser mellan det inkommande och det i förruttningsrummet befintliga vattnet äro uteslutna. Sådana olika strömningsriktningar förekommo i förr vanliga afsättningsbäcken, när det inkommande vattnet var väsentligt varmare, än det i bäckenet redan befintliga. Det inkommande varmare vattnet flöt då i tunnt skikt bort öfver det kallare vattnet i bäckenet, utan att länge uppehålla sig där. Om vid den nu valda konstruktionen starkt uppvärmdt vatten rinner in i brunnen, så undantränger detsamma långsamt det kallare vattnet i afsättningsrummet, och har så tillfälle att antaga det öfriga vattnets temperatur. Genom den djupt neddykande cylindern återhålls med säkerhet simmande och flytande ämnen såväl som fett.

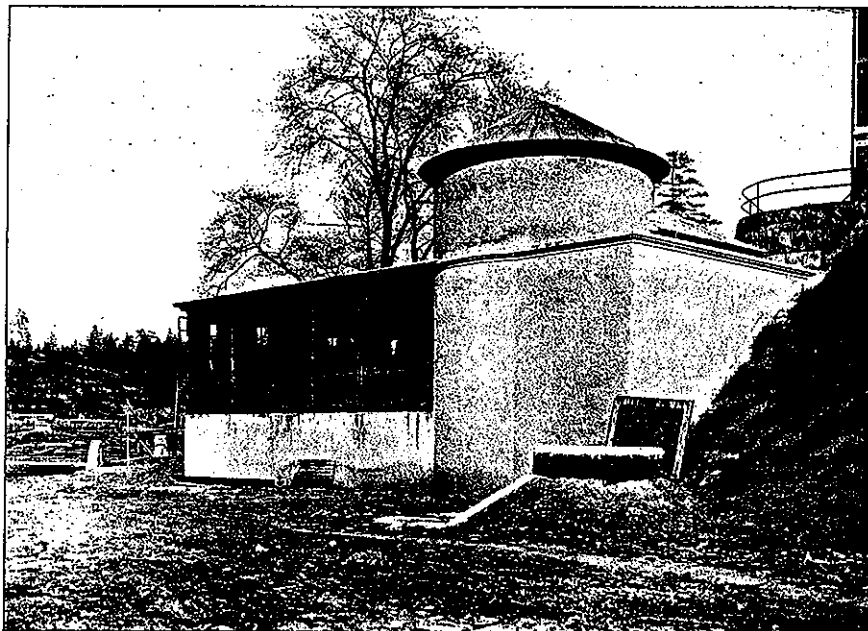

Fig. 101. Reningsanläggningen.

Vid den nedåt riktade strömningen inom cylindern sjunka de tyngre suspenderade ämnena till botten, hvarvid lättare simmande ämnen medryckas och utfällas.

Det uppåstygande vattnets hastighet i afsättningsrummets yttre del är mycket ringa, c:a 0,55 sekundmeter, så att äfven de lättare ämnena i vattnet kunna sjunka ned och utfällas.

Afsättningsrummet har c:a 6 m³ rymd, och följaktligen uppehåller sig vattnet, vid största tillflöde, c:a 1 timme i rummet. Denna tid är tillräcklig för en praktiskt sedt fullkomlig sedimentering, enligt hittills gjorda erfarenheter. Afsättningsrummets botten har stark lutning ned mot förruttningsrummet, och glida därför suspenderade ämnen följaktligen vidare ned i förruttningsrummet genom den öppning, som finnes mellan denna lutande botten och en däröfver anbringad konisk dunsthuf.

Förruttningsrummet har en rymd af c:a 15 m³ och är beräknadt räcka till för upptagande af genomruttnadt slamm under 4 månaders tid. Till följd af slammets organiska beskaffenhet kommer en intensiv förruttningsprocess att uppstå och en därmed förbunden vidtgående slammupplösning.

Gaserna, som utvecklas vid slammets förruttnande, stiga upp i förruttningsrummet. Afsättningsrummets konstruktion förhindrar med säkerhet inträngandet af gaser och slammkakor från

förruttningsrummet till afsättningsrummet. Gaserna afledas genom två lufrör, som äro anbringade vid sidan om inloppsröret, i det fria.

Det är en egenart hos Emscherbrunnens förruttningsrum — genom hvilket afloppsvatten icke flyter — att svafvelvätegaser endast i mycket ringa mängder utvecklas. Gaserna bestå hufvudsakligast af kolsyra och sumpgas och äro i det närmaste luktfria.

Förruttningsrummets bottenlamm aflägsnas genom ett i Emscherbrunnen vertikalt anbringadt rör, som är 1,5 m. under vattenytan och har en grenledning med afstängningsventil samt ledning ut genom väggen till det fria.

Efter öppnandet af denna ventil flyter slammet genom vattnets tryck ut genom den nämnda sidoledningen och kan köras bort eller ledas till slammtorkningsplatsen. Det genomruttnade slammet är luktfritt¹ och relativt vattenfritt samt kan användas som gödningsämne.

Skulle slammet pressats så hårdt mot brunnens botten, att det icke lätt flyter ut, så kan det röras upp medels spolledningen, som perforerad omgifver slammtömningsrörets mynning. Genom en kran i fördelningsrummet bredvid Emscherbrunnen kan pumpvatten införas i spolröret och uppluckra slammet.

Vattnet från Emscherbrunnen afrinner genom utloppsrännan till fördelningskammaren, som magasinerar en viss vattenmängd, hvilken sedan stötvis tillføres filtret. För detta ändamål är i fördelningskammaren en tömningsapparat inbyggd.

För den biologiska anläggningen är valdt ett sandfilter, som tillförsäkrar en god renings-effekt och vid hvilket dessutom såväl utvecklingen af lukt som insekter är minimal. Filtret har en höjd af 1 m., med 87 m² yta, så att tillsammans 87 m³ filtermaterial står till förfogande. Pr dag och m³ vatten kommer således 1.45 m³ filtermaterial. Filtret består af flera lager singel, grus och sand, hvarvid uppifrån räknadt kommer

ett lager c:a 0,25 m. tjockt af 1—2 mm.

»	»	0,1	»	2—5	»
»	»	0,20	»	10—20	»
»	»	0,15	»	20—30	»
»	»	0,25	»	30—40	» kornstorlek.

Det öfversta lagret är upplagdt trågformigt, och på detta lager utströmmar vattnet genom trärännor.

Det vid hvarje spolning tillflytande vattnet sjunker icke genast genom filtermassan, utan dämmes upp öfver ytlagret för att så småningom i likmässig fördelning sjunka igenom.

I den biologiska anläggningen blifva de i vattnet befintliga lösta organiska ämnena dels genom mekaniska och dels genom biologiska verkningar tillbakahållna och förvandlade i mineraliska förbindningar, hvilka äro luktlösa och icke längre förruttningsbara. Det afflytande vattnet är nästan klart och luktlöst och icke förruttnelsebart.

Afledandet af vattnet från filtrets botten sker genom dränering, som samtidigt utluftar filtret.

Det afflytande vattnet samlas i öppna afloppskanaler, där det alltid är synligt.

Då det öfre sandlagret icke längre vill släppa igenom afloppsvattnet måste det omharpas, och då så erfordras, aflägsnas det öfre lagret och ersättes med ren sand. Använd sand kan tvättas och åter användas.

¹ Detta har dock vid första tappningen ej visat sig hålla streck.